

БІБЛІОТЕКА
НАУКОВОГО ТОВ. ІМ. ШЕВЧЕНКА
у Львові.

III
ДЖ 14.916
1937-1/2-4

БІБЛІОТЕКА
НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА
ІМЕНІ
ШЕВЧЕНКА
У ЛЬВОВІ.

Ч. 39778

III

2014.916

1937-1/2-4

07 39778

№ 1/2 (40/41) - 4 (43)

(N № 3)

Розтраву ордату ордано готува.

Ч. 1—2 (40—41). ЛЬВІВ, БЕРЕЗЕНЬ—ЧЕРВЕНЬ, 1937. РІК Х.

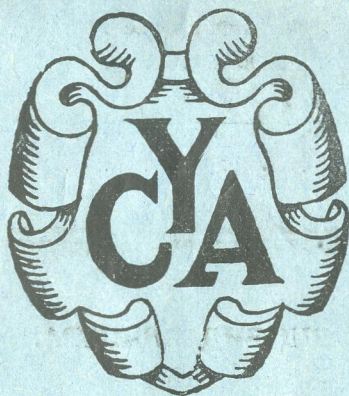
ЖИТТЯ І ПРАВО

ВІСТНИК ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ.

ПРАВО ЦИВІЛЬНЕ, КАРНЕ, АДМІНІСТРАЦІЙНЕ, ПОЛІТИЧНЕ, МІЖ-
НАРОДНЕ, — СУДІВНИЦТВО, АДМІНІСТРАЦІЯ, САМОВРЯДУВАННЯ,
ЕКОНОМІЯ, КООПЕРАЦІЯ, СКАРБОВІСТЬ.

ПЕРШИЙ І ДРУГИЙ ЧВЕРТЬРІК.

Редагує Колегія: д-р Кость Левицький, Антін Рак і д-р Олександр Надрага. —
Начальний і відповідальний редактор: д-р Кость Левицький.

Т. У. П.

ВИДАЮТЬ ТОВАРИСТВА: „СОЮЗ УКРАЇНСЬКИХ АДВОКАТІВ“ У ЛЬВОВІ І Т-ВО
УКРАЇНСЬКО-РУСЬКИХ ПРАВНИКІВ У ЛЬВОВІ.

Адреса Редакції і Адміністрації: „Життя і Право“, Львів, Руська ч. 3, І. поверх
Телефон ч. 243—97.

Передплата: чвертьрічно 3 зол., піврічно 6 зол., цілорічно 12 зол.

Можний правник українець повинен безумовно передплачувати цей наш одиникий
правничий орган.

З М І С Т:

Стор.

Д-р К. Левицький: Д-р Степан Федак — посмертна згадка	1
М-р Я. Падох: Грунтовий процес Гетьманщини XVIII, в.	3
В. С.: Ст. 109. к. к.	24
Д-р І. Грицай: Про податкову ординацію	26
Зїзд Делегатури С. У. А. в Тернополі	29
XIV. Загальні Збори С. У. А.	30
Д-р Л. Ганкевич: Суди присяглих у соймі і сенаті	33
Д-р М. Волошин: Право про устрій адвокатури	44
Д-р Р. Перфецький: Соймова Правнича Комісія в справі нового проекту права про устрій адвокатури	49
Д-р К. Левицький: До питання, в якій мові мають українські священники переписуватися з державними урядами	52
Д-р Л. Ганкевич: Настасівський процес	53
Д-р В. М.: До арт. 143. і 2. к. к.	56
Оречення Найвищого, Суду	58
Висліди Термінологічної Комісії	61
Л. Г.: Ріжне	62

ВІД ВИДАВНИЦТВА.

По причині надіслання більшої кількості актуальних статей, приневолена була Редакція отсе число „ЖИТТЯ і ПРАВА” видати як подвійне: чч. 1—2 за перший і другий чвертьрік 1937. р.

Чергове число 3. вийде в половині літа.

Проситься всіх Передплатників і Відборців журналу надсилати належну передплату як і вирівнювати всі за-
леглисти.

Д-Р СТЕПАН ФЕДАК

* 1861 — † 1937.

ЖИТТЯ І ПРАВО

ВІСТНИК ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ.

ВИДАЮТЬ ТОВАРИСТВА: „СОЮЗ УКРАЇНСЬКИХ АДВОКАТІВ“ У ЛЬВОВІ І Т-ВО
УКРАЇНСЬКО-РУСЬКИХ ПРАВНИКІВ У ЛЬВОВІ.

Редагує Колегія: д-р Кость Левицький, Антін Рак і д-р Олександр Надрага. —
Начальний і відповідальний редактор: д-р Кость Левицький.

Адреса Редакції і Адміністрації: „Життя і Право“, Львів, Руська ч. 3, І. поверх
Телефон ч. 243—97.

Передплата: чвертьрічно 3 зол., піврічно 6 зол., цілорічно 12 зол.

Д-р Степан Федак.

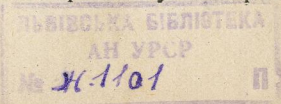
Сеніор українських адвокатів, основник і перший президент Союзу Українських Адвокатів, б. директор „Дністра“ і президент „Народньої Торговлі“, президент „Карпатії“, вельми-визначний український громадянин і незабутній товариш помер у Львові в дні 6. січня 1937. року.

Добрі товариші, щирі, сердечні і незабутні виходять звичайно зі школи, нижчої або вищої, де вони разом у **перших роках молодости** вчаться, постійно сходяться, разом думають, журяться і веселяться тай виростають в характері людей, що як тоді оформляться, так опісля „викажуться на своїх місцях, — громадянських становиськах...

Тому отсі живі, щирі й сердечні пережиття молодости є найцінніші, бо вони звязують молодих людей зі собою найближче, — не тільки споминами, але й спільними працями, ідеологічними думками і дружними змаганнями життя, на довгі роки...

Ось до таких товаришів від юних літ (від 1878. року), найближчих моїм почуванням молодечої душі, належали товариші студенти прав: Андрій Чайковський і Степан Федак. Андрій Чайковський був незаможний і рятувався писаркою у „Просвіті“, а Степан Федак виеднав був собі також місце писаря в суді, щоби вдержати не тільки себе, але й свою матір вдовицю, яку він незвичайно любив і поважав, як також свою молодшу рідню...

Товариш Андрій Чайковський мешкав як студент прав у Львові зі мною разом у малій кімнатці на третьому поверсі

при вул. Вірменській і ми оба вчилися до правничих іспитів; переорганізовували студентське товариство „Дружний Лихвар“ на „Академічне Брацтво“; творили „Кружок Правників“ і плянували нашу громадянську роботу, щоб її розбудовувати і поглиблювати те, що зробили старші громадяне, — що були перед нами...

По скінченні прав перенісся Андрій Чайковський до Бережан, а Степан Федак остав у Львові і ми оба тут жили з собою в найближчих товариських відносинах.

Товариш Степан Федак, як був ще в гімназії у Львові, вдержувався у бурсі Ставропігійського Інституту, під дирекцією Венедикта Площанського, редактора русофільського „Слова“. Яке там було виховання бурсаків, можна собі представити. Але проте займався гімназійний ученик Степан Федак разом з товаришами: Степаном Смаль Стоцьким і Володимиром Коцовським видаванням „Рускої письменности“ під фірмою професора о. Гната Онишкевича.

Товариш Федак пізнався зі мною в університеті у Львові, в часі викладів і в Академічеському Кружку, з котрого я виступив у другому році і перейшов до Дружного Лихваря, а він лишився там еще довше, доки там не запанувала російщина. Тоді вже він зірвав, всякі звязки з давними знайомими, що вирікались своєї нації. А наш річник правників у львівському університеті давав тоді двадцятькількох українців-слухачів, що пильно ходили на виклади і визначувалися найліпшими постапами в науці.

Відтак ми оба зійшлися в адвокатурі у Львові, як адвокатські кандидати, і собі помагали, а я наклонював товариша Степана Федака, щоби він приступив до наших українських товариств: культурних, освітних і економічних. Звідси, зі спільної нашої заохоти, вийшла його діяльність в „Народній Торговлі“, при основанні „Дністра“, „Краєвого Союзу Кредитового“, „Української Шадниці“, „Земельного Банку Гіпотечного“ і інших установах, — за виїмком політичних, бо до політики він не почував спосібности та не хотів нею займатися і мене туди відсилав.

Та у всякій громадянській роботі, до котрої він узявся і у своїй становій адвокатській діяльності був він все живий, пильний і старанний та своєю працею і чеснотою здобував собі ім'я поважного і **визначного українського громадянина**.

В часі вибуху світової війни остав він у Львові та боронив українські установи перед російською владою, за що відтак вивезла його отся влада як закладника міста Львова до Києва і там його інтерновано до 1917. року.

В дні 1. листопада 1918. року став д-р Степан Федак, голова харчевого уряду, секретарем справ апровізації у першому Державному Секретаріяті у Львові.

Та опісля під польською владою обняв він **Горожанський Комітет** у свої руки, що у тому часі був майже одинокою установою у нас, яка заступала українських громадян і зарядовувала їх у повоєнному лихолітті, і це не тільки тих, що були в краю, але й тих, що пробували за кордоном і не могли вернути до краю. І тої добродійної руки я сам також зазнавав, у часі мого побуту у Відні, у повоєнному часі, від товариша д-ра Степана Федака...

А далі був він основником нашої станової організації адвокатської: **Союзу Українських Адвокатів** у Львові і першим його президентом, а у Палаті Адвокатів заступником вдів і сиріт по адвокатах.

Вкінці, став він еще оборонцем і опікуном політичних в'язнів, тої молоді, що у патріотичних підйомах тяжко зранилась; збирав для неї колегії оборонців, як також жертви в краю і зза кордону на злагодження неволі зраненого патріотизму... Та які терпіння перебув він по засуді рідної дитини?.. Журба про найближчу родину і про рідний нарід це були його думки і змагання... Того всього було багато у журбі, а може й за много, — як це кажуть, — Пан Біг кожному дав тай ще завдав...

А нікому не відмовляв він допомі, як сили його тільки вистарчали, та не зражувався ані супротивностями сильних ані невдячністю і підозріннями зависних...

Сповнив завдання свого життя у гаразді і горю свого громадянства, — та чесно заслужив собі добру і вдячну пам'ять української нації як достойний член нашої палестри і незабутній товариш...

Д-р Кость Левицький.

ГРУНТОВИЙ ПРОЦЕС ГЕТЬМАНЩИНИ XVIII. В.

7. Розправа.

а) Початок розправи.

Розправа зачиналася від викликання справи. Викликається в тій черговості, в якій скаргу внесено до суду. Справи чужинців, важчі кримінальні, ферійні, хліборобів у час пільних робіт і ще деякі, як пільні, розглядувано поза чергою. Сторони були обов'язані прибути на годину 8. ранку і ждати на викликання.

б) Виводи сторін („контроверсії“).

Процес Гетьманщини був змагальний. По виводах одної сторони друга мала право їх заперечити або признати, та

подати свої виводи. Це повторялося більше разів. Слабченко вважає, що число тих виводів було необмежене⁷⁴⁾. Такі взаємні виводи називає Чуйкевич „контroversіями“. Цю назву стрічаємо в джерелах частіше⁷⁵⁾. Загальний порядок тих контroversій був такий: 1) зясування позову, 2) оборона пізваного, 3) відповідь позовника на оборону пізваного і 4) оправдання пізваного⁷⁶⁾.

Властива розправа зачиналася зясуванням позову⁷⁷⁾, що на візвання суду доконував позовник. Називалося це, що позовник „челобиття заносить“. Зправила відбулося це так, що позовник відчитував письмєнну скаргу. Не виключене, що скаргу відчитував суддя. На це нам брак певних вказівок. Але йдучи по аналогіям з інших тогочасних процесів⁷⁸⁾, правдоподібноше, що скаргу зясовував позовник, а не суд. Коли скарга була устна, то її зясовувано устною.

По зясуванні позову наступає оборона пізваного, себто відповіді на позов, яка називалася „отвѣтъ“ або „отпоръ“⁷⁹⁾. Заки пізваний приступав до мериторичної оборони, що називали також „збиванням позову“, повинен був подати всі формальні закиди проти позову, звані „ізвиненіями“⁸⁰⁾, напр. брак легітимації у позовника до внесення позову, невластивість суду, недопустимість судової дороги і т. п. Головну вагу клялося на закид невластивости суду.

Для прикладу, як виглядало таке збивання позову шляхом формальних „ізвиненій“, наводимо фрагмент одного процесу, що вівся 1766⁸¹⁾. Саме, — син військового товариша Райпольського жалувався на сина бунчукового товариша Григоровича, що той побив його на шляху в дорозі в Седнів. „Шкоди“ — побої обслідував возний. Суд вислав старому Григоровичеві позов на завитий термін з зарукою 10 тисяч грошей на 5. вересня 1766. р. Григорович постановив „збивати позов“. Поставив багато закидів, а саме, що: а) позов неправильний, бо визначено термін на час ферій, б) видано

⁷⁴⁾ Слабченко: „Судівництво на Україні XVII—XVIII стол. „Конспект лекцій, читаних на Одеських учительських курсах“. Харків, 1919, стор. 31.

⁷⁵⁾ „Екстрактъ зъ книги Статута правъ малороссійскихъ“, Матеріяли, стор. 288.

⁷⁶⁾ Н. П. Василенко: „Генеральное слѣдствіе о маестностяхъ Черниговского полка 1729—1730 г.“. Чернигів, 1909 р., стор. 411 і наст. та „Права“ гл. 8. арт. 12. п. 5—7, стор. 163—4.

⁷⁷⁾ „Инструкция о судахъ, 13-ого іюля 1730 года“. Кіевская Старина, 1887 р., кн. I, стор. 144—5.

⁷⁸⁾ Józef Rafacz: „Dawny proces polski“ str. 151-2

⁷⁹⁾ Чуйкевич: „Матеріяли“, стор. 185.

⁸⁰⁾ „Права“, гл. 8. арт. 2. п. 1—3, стор. 130—40.

⁸¹⁾ Д. П. Миллеръ: „Очерки изъ исторіи и юридическаго быта старой Малороссіи. Суды земскіе, городскіе и подкоморскіе в XVIII. в.“. Сборникъ Харьковскаго Историко-Филологическаго О-ва, т. 8. Харків, 1896, стор. 222.

позов неправильно, бо немає доказів на те, що напад на Райпольського виконано з відома Григоровича, тож його суд не має права кликати тимбільше, що „управу на сина належить шукати в батька“, а не в суді, тож позов противиться арт. 48. і 49. розділу 4-го Литовського Статуту, в) невластивість суду, г) сумнів щодо шляхетства Райпольського і д) що позов післано на адресу Григоровича, а пізваний називається Григорович-Фурсович.

Хоч це збивання позову було видимо кругарське, протягнуло справу повні два роки, а в 1768. р. суд признав оправданим останній закид і наказав позовникові „поправиться“, значить, наново внести позовництво на Григоровича-Фурсовича.

Коли ці формальні закиди покажуться неправдиві, або коли їх взагалі не піднесено, слідує властива оборона, звана „одвіт ом“. Відбувалося це так, що суд розпитує пізаного „по пунктам“ позову, що називається „розпитом“ („допросъ“), а той відповідає на кожну точку окремо. Це називалося „очищенням“ або „отправленням пунктів чолобиття“. Не давши відповіді на одно твердження позову, не можна було переходити до другого. Все подане пізваним у „допросі“ писар точно записує, спершу начорно, а потім відчитує, справляє по вказівкам сторін та дає пізаному підписати. Потім переписує набіло.

На цей „отвітний допросъ“ пізаного відповідає позовник і наводить в чому лежить його неправдивість та цю неправду „доводами изобличаєт“, згл. „улічаєт“, що називалося „улика истцева“ або „обличеніє“⁸²⁾. Отже щойно тепер позовник жертвує докази на позов і свої нові твердження. Діється це звичайно на виразне візвання суду.

Коли пізваний має спромогу виказати неслухність „улики“ позовника, тоді забирає ще раз голос, заперечує або спростовує твердження позовника і жертвує на це докази, як теж на цілу свою оборону. Це називається „оправданіємъ“⁸³⁾ пізаного. „Оправданіє — повинно бути — сходно противъ улики истцовой в рѣчахъ“⁸⁴⁾, тобто пізваний обов'язаний відповідати на все попорядку, що позовник підніс в „улиці“. По виводах сторін суд або переводить докази подані обома сторонами, або коли йде про ґрунтовий спір, який треба перевести на місці предмету спору, віддає справу межевщикам.

⁸²⁾ „Права“, гл. 8. арт. 12. п. 6., стор. 164 та „Інструкція судамъ“. Матеріяли, стор. 11 і „Процесъ краткий приказний“. Матеріяли, стор. 123.

⁸³⁾ „Права“, гл. 8. арт. 12. п. 7., стор. 164 та „Процесъ краткий приказний“, Матеріяли, стор. 23.

⁸⁴⁾ Стороженки: „Фамільний архивъ“, т. VI., стор. 640—1.

в) Передача справи межевщикам і поступовання перед ними.

Передаючи справу межевщикам, дає їм суд т. зв. інструкцію, в якій поміщувалися вказівки, як треба справу повести. В „Правах“ ось як означено зміст інструкції: „о чомъ именно слѣдовать, какихъ свѣдителей о чомъ и какъ допрашивать, какіе притомъ другіе обстоятелства разсуждать и подробно описати надлежать будетъ“⁸⁵). Одержавши інструкцію, межевщики видають нові позовні укази і назначують розправу на спірному ґрунті. Не маємо докладних інформацій, як відбувалася розправа на предметі спору. Треба думати, що так, як у судовій салі, з деякими невеликими змінами. Замкнувши розправу, межевщики видавали рішення. У сумніві, як поступити, могли звернутися до суду за т. зв. резолюцією, себто виясненням.

Окрему увагу присвячено було сторонам за порушення і позбавлення спокійного посідання. Суд, ствердивши, що пізваний порушив спокійне посідання позовника, так довго не допускав його до мериторичної оборони його прав, як довго він не привернув предмету спору до первісного стану та не віддав посідання останньому спокійному посідачеві.

г) Інтервенція.

Процесові Гетьманщини була znana також інтервенція. До процесу могла долучитися третя особа. Відбувалося це в той спосіб, що третя особа вносила до суду, перед яким йшла вже справа, чолобитню, в якій виказувала, що предмет спору чи правіж, над яким йде саме розправа, не належить правно ані позовникові ані пізаному, тільки їй. Суд приймав інтервенієнта до спору, переводив докази, які він жертвував і коли той зумів доказати своє право до предмету спору сильнішими доказами від сторін, йому присуджував правіж⁸⁶).

Коли-ж підчас розправи пізваний узнає жадання позову, тоді суд видає присуд згідно з тим жаданням і присуджує предмет спору позовникові, а інтервенієнта відсилає з його претенсією на дорогу окремого процесу⁸⁷).

д) Прискорений процес.

Право Гетьманщини з окремою пильністю піклувалося чужинцями і хліборобами. В першому випадку заважила традиційна козацька гостинність, а в обох також економічні огляди, бо купецтво і рільництво були головним джерелом збагачення мешканців і держави.

⁸⁵) „Права“, гл. 7. арт. 16., стор. 116.

⁸⁶) Там-же, гл. 8. арт. 23. п. 2., стор. 188.

⁸⁷) „Процесь краткий приказний“. Матеріяли, стор. 79—80.

Коли чужинцеві чи приїзшому вчинено якусь кривду або шкоду, то цю справу розглядав суд в місці dokonання того вчинку, хіба, що пізваний був підчинений вищому судові. Цей процес переводився поза звичайною чергою, в прискореному темпі.

Також прискорено переводилося спори хліборобів, коли процес випав на час пільних пільних робіт, напр. косовиці або жнив. Ці спори теж переводилися поза звичайною чергою⁸⁸⁾.

е) Замкнення розправи.

По переведенні доказового поступовання, про що буде мова нижче, суд запитує сторони, чи не домагаються перевести ще якісь докази. Коли сторони заперечуть, суд вписує це до протоколу розправи і дає його сторонам підписати та замикає розправу. По цім сторони вже не мають права щонебудь додавати до розправи. Але коли суд відложив оголошення присуду на пізніше, а сторона в міжчасі довідалася про нові важливі обставини з письм, які були в руках третіх осіб, може звернутися до суду з внеском доповнити поступовання. У такім випадку суд може допустити ще доказ з тих письм⁸⁹⁾.

8. Д о к а з и.

а) Загальні заваги.

Від доказів залежить доля процесу. Тому в джерелах особливо широко й докладно обговорюється доказове поступовання. Докази називано „доводами“ і „отводами“⁹⁰⁾.

Перше, що при доказах кидається в вічі це те, що суд не обмежується до переведення доказів одної сторони, але просліджує докази обох сторін, крім доказів з присяги, бо присягу може складати тільки одна сторона і її свідки, а саме та, якій суд дав віру і допустив до доказу. Суд рішає, котру сторону допустити до доказу, але притім є вязаний приписами закону. Загальною засадою було, що ближчим до доказу є пізваний. Та від цієї засади є багато винятків. Коли позовник покликався на сильніші докази, ніж пізваний, то суд його допускав до доказу. Наприклад, коли пізваний тільки загально заперечив позов і покликався лише на свою присягу, натомісць позовник доказує твердження позову документами або свідками, тоді позовник є ближчий до доказу.

Дуже важливою обставиною є факт посідання предмету спору. При рівних доказах ближчою до доказу є сторона, що посідає спірну річ або право. Є це консеквенцією засади,

⁸⁸⁾ „Права“, гл. 29. арт. 1. п. 1., стор. 813—14.

⁸⁹⁾ Там-же, гл. 8. арт. 12. п. 10., стор. 166.

⁹⁰⁾ „Процесъ краткий приказный“. Матеріали, стор. 45.

яку знали чи не всі тодішні кодекси, а саме, що „*domniemanie prawa jest za posiadaczem*“.⁹¹⁾

Процес Гетьманщини знає різні докази, яких доказова сила є неоднакова. Деякі докази є упосліджені, через що й їх називано „полудоказами“. Наприклад, один свідок сам не має значіння, хіба тільки побіч присяги сторони. Назагал чим далше, тим більшого значіння набирає доказ з письм-документів, зокрема в ґрунтових процесах⁹²⁾.

На Гетьманщині були знані докази: 1) признання, 2) документи, 3) свідки, 4) присяга, 5) оглядини й річеві докази та 6) допит за помічю мук. Шляхом практики в ґрунтовому процесі витворилася така черга в доказовому поступованні: документи, оглядини предмету спору й річеві докази, свідки, присяга.

б) Признання.

Найсильнішим доказом є добровільне признання сторони. Підчеркують це всі джерела процесу Гетьманщини⁹³⁾. Коли сторона признається до чогось, що має значіння в процесі, не належить на ту обставину вести інших доказів, бо, як написано в „Правах“: „Всякого своеизвольное самого на себе признание лучшимъ есть доводомъ, паче всего свѣта свѣдительства“⁹⁴⁾. Але це признання мусіло бути поважне й зложене без примусу, добровільно.

в) Документи.

Право Гетьманщини розрізняло документи публичні й приватні, залежно від того, хто їх списав, урядові чи приватні особи. Поміж документами на першому місці стоять, щодо своєї вартости, царські грамоти, привілеї й укази, королівські дипльоми, консенси і конфірмації, гетьманські універсали, судові присуди й інші письма та посвідки, що вийшли зі судової канцелярії. Ці докази, як теж правно зладжені завіщання останньої волі і контракти купна-продажі („купчие и уступные записи“), зізнані в магістратських або інших урядах та вписані в городські книги і урядові виписи з тих книг — в

⁹¹⁾ *Regula processus erancialis campestris Regni Poloniae Secundum Praxim Moderni Saeculi ad Distimitandā Bona Regalia Spiritualia et Terrestria. Ad usum publicum cum Addimento Legum et Constitutionum Regni. Authore Martino Paciorowski Officii legato Jurato. Typis Clari-Montis Czesochoviensis Anno Dni 1749 та Stosław Łaguna: „O prawie granicznym polskiem“. Pisma St. Łeguny. Warszawa 1915. стор. 56.*

⁹²⁾ В польськiм граничнiм процесi було навпаки. В граничних спорах до пізнього часу найважнішими доказами були свідки, хоч в інших справах документи мали більшу вартість.

⁹³⁾ „Процесъ краткий приказный“. Матеріяли, стор. 22 і 58, та „Показчикъ Магдебурзького права“. Матеріяли, стор. 194 і ін.

⁹⁴⁾ „Права“, гл. 8. арт. 13. п. 4., стор. 168.

кожній справі становлять повний доказ і суд понад їх основу не допускає жадних доказів ні зі свідків, ні з присяги⁹⁵).

Меншу доказову силу мають нижче подані письма, які, як приватні не мають за собою поваги володаря або уряду. Є це всякого роду обліги, дані за власноручним підписом зобов'язаного або упрощеної ним особи, купецькі контракти і інші договори, зізнані в урядах або поза ними при свідках, квіти, ревізорські реєстри і т. д. Хоч доказова сила цих документів менша, ніж напр. судового вироку, то все-ж коли немає сильнішого протидоказу, заховують повну доказову силу. Проти змісту документу немає доказу зі свідків чи присяги, хіба проти його автентичности, яку треба було вказати на жадання суду⁹⁶).

г) Свідки.

В доказовому поступованні процесу Гетьманщини є дуже важливий поступ в порівнанні з минулими літами. Саме є вже обов'язок свідчення. Складати зізнання перед судом в характері свідка вважається вже громадянською повинністю, яку кожний зобов'язаний сповнити. Тому кожний, кого візвуть до суду в характері свідка, зобов'язаний стати в суді в означений речинець. Непослушних суд змушує примусовим спровадженням і арештом. „Права“ пояснюють чому на громадян наложено цей обов'язок. „Чин свідателя єсть явний и честний — читаємо в 8. главі — а отъ честного никто отрицатись не долженъ“.

Поміж свідками треба розрізнити дві категорії: урядових і звичайних. Урядовими були судові особи, що зізнавали про свої урядові чинності, виконані у відносній процесовій справі. У XVIII. ст. цей доказ обмежується до переслухування возних. Не стрічаємо вже згадок переслухування суддів, що раніше було щоденним явищем.

Поміж звичайними свідками також можна розрізнити дві категорії: властивих свідків і т. зв. старожилів. Ці перші стверджували обставини, про які набралися відомостей з автопсії, а старожили, яких суд взивав сливе до всіх ґрунтових процесів, репрезентували публичну опінію і були радше знавцями, ніж свідками. Звали їх теж „старши обьчин“, „старинні люде“ і т. п.⁹⁷). Вони розповідали межовщикам про місцеві ґрунтові відносини, вказували старі межі й т. п.

Вимоги до свідків ставляли високі. Свідки мусіли бути повнолітні, не менше 14 літ в цивільних, та 20 в карних спра-

⁹⁵) Гл. м. ін. „Процесь краткий приказний“. Матеріяли, стор. 59 і „Права“, гл. 8. арт. 14, п. 1—2., стор. 169—70.

⁹⁶) „Процесь краткий приказний“. Матеріяли, стор. 59.

⁹⁷) Проф. Л. Грабина: „Еволюція стародавньої техніки межування на Україні“. Записки Української Господарської Академії, т. II, вип. 2. Подебради, 1929 р., стор. 9.

вах, не вище 70 літ, чесні, правдомовні, некарані, практикуючі християне і т. п. Жінки й нехристияне допускалися до свідчення тільки тоді, коли не було інших свідків.

Щодо числа свідків, то воно не було точно означене. Однак треба було більше ніж одного, бо була засада, замкнута у формулі „голосъ единого — голосъ никакій“⁹⁸⁾. Здебільшого вимагалось 2—3 свідків, йдучи за словами св. Письма: „во устѣхъ двою или триехъ чоловікъ станеть всякъ глаголѣ“. Дещо більше свідків треба було покликати в ґрунтових процесах. Звичайно суд вимагав 7. або 9. свідків від обох сторін окремо, бо „о земли менѣ седми свидѣтелей не йдетъ“. Ця постанова підкреслювала вагу, з якою відносилися в той час до ґрунтових процесів.

Свідки зправила зізнавали заприсяжені. Зізнавали устно, відповідаючи на питання судді. Грамотні могли списати свої зізнання на письмі і, їх підписавши, преджити судові. Жінок, недужих і знатніших людей міг суд переслухати в їх мешканнях. Інші зізнавали в суді. Свідків, що мешкали в окрузі іншого суду, міг на прохання процесового суду, переслухати той суд. Інколи переслухували свідків т. зв. розіишки, вислані до них судом.

У ґрунтових процесах суд допускає спершу доказ з документів. Потім оглядає предмет спору і межові знаки, а відтак переслухує свідків обох сторін, без запряження. Щойно поцім, узнавши докази одної сторони за достовірніші, а саме ті, „чий листи лѣпшіе, и знаки граничніе надежнѣйшіе, и свѣдки праведнѣйшіе“ допускає тоту сторону до рішального доказу. Іменно, „самочвартъ“ — запрягає її разом з трьома свідками, яких противник вибирає зпоміж усіх її свідків. Запряження відбувалося звичайно при останнім наріжнім кіпці, урочищі чи інших межових знаках, які складаючий присягу вказав, як границю спірного ґрунту.

д) Присяга сторін⁹⁹⁾.

„Доводи і отводи на всякое дѣло імѣють быты первѣе, чрезъ писмо или чрезъ свѣдители; сіи суть достовѣрнѣйшіе і основательнѣйшіе доводи, а в недостатку писма і свѣдителей чрезъ присягу“¹⁰⁰⁾.

Третім — як бачимо — в черзі доказів, по документах і свідках, є доказ з присяги сторони. Звичайно суд переводить його тоді, коли жадна сторона не признає закидів і тверджень противника та на свої твердження не може жертвувати жадних або тільки недостаточні (один свідок) дока-

⁹⁸⁾ „Права“, гл. 8. арт. 16. п. 1., стор. 176.

⁹⁹⁾ Там-же, гл. 8. арт. 20., стор. 181—4.

¹⁰⁰⁾ „Процесъ краткий приказный“. Матеріяли, стор. 57.

зи. У ґрунтових справах сторона присягає зправила враз із трьома свідками. Доказ зі самих свідків не вистарчав. Треба його було підперти присягою самої сторони і ще трьох свідків. Так само було й у польському межевому процесі¹⁰¹), з тією зміною, що спершу вимагалось в ньому 6. свідків¹⁰²).

Сила присяги велика. Сторона, що її зложить, витрає спір. По присязі спір у цій інстанції кінчається, бо присяга це „крайний права доводъ“¹⁰³). Заприсяження сторони відбувалося торжественніше ніж свідка. Є згадки на те, що про те, хто мав присягати зі сторін, деколи вирішував жереб¹⁰⁴).

е) Оглядини й річеві докази.

Дуже важним доказом у ґрунтовому процесі були оглядини предмету спору і ствердження правдивого стану річей. У різних народів бачимо різні межові знаки, які визначають межі володіння поодиноких людей, але майже у всіх ґрунтових процесах про вислід спору рішали першзавсе ці межові знаки. Так було в російському процесі, не інакше і в польському. Пацьорковський у своїй праці виразно наказував: „eum, qui notabilia signa limitum ostendit, succamerarius sub honore et conscientia, admittat ad probandum“.¹⁰⁵)

Вже „Руська Правда“¹⁰⁶) знала різнородні межові знаки, які поділялися на штучні, як польові і бортні межі, тини, грані, та природні, як дерева, яри, ріки, озера. За Козаччини знаки остали менш-більш ті самі. Найпопулярніші були копці. Поруч них вживалися загально рови, борозди, обніжки, нарізи та надпалення на деревах і т. п.¹⁰⁷).

ф) Допити на муках.

Цей доказовий засіб був уживаний виключно в карному процесі, та й то дуже рідко. Вживалось його тільки тоді, коли з одної сторони вина підсудного не була достаточна доказана, а з другої були вже інші докази, які наявно свідчили про його вину. Гетьманщина знала такі муки: 1) биття „плетми или розгами“, зване теж „киевое карання“, 2) печення розжареним залізом і мабуть 3) натягання сугавів. Мукам не підлягала козацька старшина, духовенство, недужі, і т. п. Муки стосував кат, званий „мистръ“ або „палачъ“.

¹⁰¹) Łaguna: „O prawie granicznym polskiem“ str. 82.

¹⁰²) Paciorkowski: „Regula processus granicialis“ str. 142.

¹⁰³) Слабченко: „Судівництво на Україні“, стор. 19.

¹⁰⁴) „Акцесь или порядок канцелярскій“ у Стороженків: „Фамільному архіві“, том VI, стор. 643.

¹⁰⁵) Paciorkowski: „Regula processus granicialis“ str. 139-41, 127 i in.

¹⁰⁶) С. Юшков: „Руська Правда. Тексти на основі 7. списків та 5. редакцій“ У. А. Н. Київ, 1935 р.

¹⁰⁷) Докладніше про українські межові знаки пише Л. Грабина у працях: „Геодезійні фрагменти на Україні і їх упорядкування“. За-

II. ПРИСУД.

1. Означення.

„Судова тяжба“, себто процес кінчався зправила присудом. На означення присуду вживалися різні назви¹⁰⁸). Найчастіше „декрет“, „приговор“ і „вирок“, рідше „судове рішення“, „судове іскання“ та „сентенція“.

По „Правам“ присуд був „спорного между сторонами дѣла рѣшеніе въ судѣ, отъ судей сочиняемое, котормъ, одну отъ тѣхъ сторону оправляютъ, а другую обвиняють“¹⁰⁹). Отож сторона, що виграла справу, була судом „оправдана“, одержувала „оправу“, а та, що в спорі впала, була „обвинена“. Казалося також, що програючий „ставъ переконаний правомъ“¹¹⁰).

2. Роди присудів.

Першзавсе можна розрізнити присуди видані по переведенні розправи („спорнихъ сторонъ дѣло, когда правнимъ порядкомъ произведено и по всему какъ надлежитъ въ судѣ розсмотренно будетъ“¹¹¹), для яких не було окремої назви й присуди видані під неprisутність сторони, звані присудами позаочними. Заочний присуд западав проти сторони, яка не станула на завітій терміні без достаточної причини, або втретє на звичайному терміні. Суд переводив докази тільки присутної сторони і видавав присуд позаочно¹¹²). Його сила є така сама, як присуду звичайного, з деякими полєкшами при апеляції. „Процес“ постановляв виразно, що „декрети противу тому, кого позвано, а онъ не сталъ, учиненіе, суть важніе, хотя будутъ в небитность особи выданіе“¹¹³). Також, коли до суду вплине справа проти приїздного або тамтешнього, але безпомістного і він не явиться на розправі та укривається перед судом, суд видає проти нього позаочний присуд. Позовник одержує випис присуду і на його підставі може повести проти засудженого езекуцію за допомогою кожного суду, що в його окрузі зловить пізваного¹¹⁴).

писки У. Г. А., т. 2. вип. 2. 1929 та „Межова справа на Україні за Козаччини“ (1648—1764). Записки У. Г. А., т. 3. вип. 2. 1931 р.

¹⁰⁸) Чуйкевич: „Матеріяли“, стор. 98, та „Права“, гл. 8. арт. 25., стор. 190—1.

¹⁰⁹) „Права“ гл. 8. арт. 25. п. 1., стор. 190.

¹¹⁰) О. И. Левицкий: „Очерки народной жизни въ Малороссіи во второй половинѣ XVII. ст.“. Кіевская Старина, Київ, 1901 р., кн. 5., стор. 168.

¹¹¹) „Права“ гл. 8. арт. 5. п. 2., стор. 190.

¹¹²) Там-же, гл. 8. арт. 27. п. 1., стор. 192.

¹¹³) „Процесъ краткий приказный“. Матеріяли, стор. 145.

¹¹⁴) Помилляється Слабченко, коли думає, що в такім випадку проти пізваного не западає присуд, тільки позовник одержавши зі суду, де виїс позов, випис (чого?), може на його основі заскаржити пізваного перед кожний суд, деб пізваний не перебував. Гл. Слабченко: „Судівництво на Україні“, стор. 33.

Присуд зправила був видаваний по закінченні розправи. Крім цих кінцевих присудів були знані ще присуди видавані посеред розправи, які не вирішували цілості спору тільки його частину, напр. деякі закиди, здебільшого формальні. До цього роду присудів належить вчислити теж присуди, що торкалися доказового поступовання. Як відомо, суд або межовщик, перевівши деякі докази, признавав одній стороні рішайучий доказ. На підставі того признання вона враз зі своїми свідками була обов'язана зложити присягу на правдивість своїх зізнань та вказаної нею границі. Це признання доказу доконував суд окремим рішенням, яке називали часто декретом або приговором. Проти нього можна було навіть внести апеляцію. „Гдѣ до суда которого — читаємо в одному правничому підручнику — предъ апелляціею присяга которой сторонѣ приговоренна была, а другая сторона апеллювала, то та присяга имѣетъ битъ отложена до того времени, покаместъ стороны между собою по апелляціи раздѣляются“¹¹⁵⁾.

Такі доказові присуди були знані також у польському процесі¹¹⁶⁾. Щодо форми присуду „Процес“¹¹⁷⁾ розрізняє два роди присудів, скорочені й довші. Скорочені обнимають здебільша сам тенор присуду („децизія“), довші крім тенору ще й докладне з'ясування перебігу процесу та мотиви присуду.

3. Хто видавав присуд?

Це цікаве питання вже було побіжно заторкнуте в уступі про характер межовщиків. Там було стверджено, що присуд в ґрунтових спорах видають раз межовщики, то знову суди. По нашому, нормально видають присуди межовщики, а тільки в деяких випадках — суди.

Діялося це першзавсе тоді, коли гетьман висилав межовщиків виключно „для слідствія“, виразно застерігаючи собі видачу „рішення“. Та це траплялося рідко. Звичайно гетьман і нижчі судові інстанції доручували межовщикам справу „на фѣнальную децизію и росправу“. Другий випадок, коли суд а не межовщик видавав остаточний присуд заходив при позаочнім поступованні. Вправді в заочности також видає присуд межовщик, то одначе мусить той присуд предложити судові „до апробаціи и опредѣленія надлежащаго суда“¹¹⁸⁾. Також в спорах, що ведуться на межі двох або більше судових округів, а які вирішують межовщики з у-

¹¹⁵⁾ „Краткой Сводъ Статута“. Матеріяли, стор. 159.

¹¹⁶⁾ Rafacz: „Dawny proces polski“ str. 178.

¹¹⁷⁾ „Процесъ краткий приказный“. Матеріяли, стор. 34.

¹¹⁸⁾ А. Лазаревскій: „Акты по исторіи землевладѣнія въ Малороссіи“. Чтенія въ Истор. О-вѣ Н. Лѣтописца, кн. IV. Київ, 1890 р., стор. 119.

¹¹⁹⁾ „Права“, гл. 17. арт. 4. п. 8., стор. 501.

сіх тих округів, присуд видає суд. Він спірається на опінію тих межевщиків. Врешті четвертий випадок, що суд видає присуд у ґрунтових справах заходить при апеляції. При внесенні апеляції, відкличний суд висилає на ґрунт нових межевщиків. Вони або затверджують попереднє рішення перших межевщиків або видають нове, яке підлягає потвердженню суду, що їх вислав на предмет спору.

Поза тими винятками присуди видають самостійно самі межевщики. Є на це багато доказів. Для прикладу наведемо слова гетьмана Розумовського, вистосовані в одному ґрунтовому спорі до Колегії Заграничних Справ у Москві, куди пішла апеляція на гетьманський присуд. „Рѣшенія комисаровъ имѣють такую же силу, какъ и рѣшенія подкоморыхъ, так что въ рѣшеніи земельныхъ споровъ комиссарами никакой отмѣны малороссійскому правному порядку нѣтъ“¹²⁰).

4. Видача присуду.

Перевівши розправу, суд стверджував, що „болшихъ доводовъ не потребуетъ“ і „по радѣ товариской вглянувши у право“ видавав присуд¹²¹). Присуд западав мабуть на неявиім засіданні при співучасті цілого судейського складу, що розглядав справу. Стрічаємо згадку про існування „вотум сепаратум“¹²²). Присуд списувано на письмі і його підписували судді і писар. В ґрунтових справах межевщик змістя розмежовує спірні ґрунти, зазначає границю знаками й видає сторони, що виграла „листъ свой судовой с печатію своею и подписомъ руки“.

Загально обов'язуючої форми присуду не було. Вона залежала від волі судді. Стрічалися присуди короткі й довгі, розтягнуті. В короткому поміщувалося означення сторін, тенор присуду т. зв. децизію й короткі мотиви, фактичні й правні та дату впису присуду в судову книгу, яка уважалася за дату видачі присуду. В обширніших присудах суд крім того ще з'ясовував цілий перебіг розправи, переповідаючи фактичний стан позову, контрверсії сторін і т. п. В присудах у ґрунтових спорах дуже докладно означувалося спірний ґрунт та визначену межевщиками границю. Сторона, що програла, була обов'язана звернути противникові всі його кошти і видатки та втрати зв'язані з процесом. Про це поміщалося в присуді відповідна постанова.

При кінці присуду, як теж і угоди, часто поміщувалося постанову про т. зв. заруку. Є це згори наложена судом

¹²⁰) Миллеръ: „Суди земскіе, гродскіе и подкоморскіе“, стор. 95.

¹²¹) Левицкій: „Очерки народной жизни“, стор. 184.

¹²²) М. Ф. Владимірскій-Будановъ: „Акты по управленію Малороссією гр. П. А. Румянцева, за 1767 р.“. Чтенія въ Истор. О-вѣ Н. Лѣтописца кн. V. Київ, 1891 р., стор. 125.

або устійнена сторонами грошева квота, яку сторона буде обов'язана заплатити, коли порушить присуд чи угоду. Заруку платилося на річ державного скарбу, церков, монастирів і т. п. Деякі правні підручники, що їх вживали в Гетьманщині, остоювали погляд, що присуд без заруки є неважний¹²³). Висота заруки не повинна переступати вартости предмету спору. Нормально виносила третину або й ще менше¹²⁴).

5. Оголошення присуду й вписання до книг.

Суд оголошував присуд або безпосередно по розправі, або відкладав на пізніше та не довше, як на три дні. По оголошенні видає присуд стороні, що виграла спір. На прохання противної сторони доручується також і їй копію присуду¹²⁵). Присуди в ґрунтових справах межовщики вписують до своїх межовщицких книг, які мали подекуди те саме значення, що нині ґрунтові книги. Для скріплення присуду повагою гетьманського імені, сторони, що виграли, часто зверталися до нього з проханням видати їм на виграні ґрунта гетьманський універсал, чого гетьман звичайно не відмовляв.

6. Пересуд і інші оплати.

Крім оплат на річ сторони, що виграла, платили сторони також оплати до суду. Кожне письмо, від позову почавши і скінчивши на відписі присуду, належало оплатити. Зокрема в ґрунтових процесах оплачувалося кожний межовий знак. Крім цього судді й інші судові особи побирають оплати за свій труд і т. п. Коли на ґрунт зіжджають межовщики двічі, тоді перші межовщики одержують тільки половину оплат.

Дуже цікавою є оплата від присуду звана „пересуд“ або „пересудок“¹²⁶), яка не є нічим іншим, як тільки „pamiętnie“¹²⁷) — знане в польському процесі. Одні джерела підкреслюють при цій оплаті момент видачі присуду, другі переведення цілості розправи. Можливе, що пересуд подібний, як „пам'ятне“ брав суддя ще тоді, як не було книг, за запам'ятання присуду. По заведенні судових книг, зокрема книг присудів, ця причина відпала. Мабуть тому в присудах з XVII. і XVIII. стол. не стрічаємо згадок про пересуд.

7. Угода.

Спори не завжди кінчалися присудами. Дуже часто сторони, не дожидаючи присуду, заключували угоду, тим більше, що угода мала ту саму силу, що присуд: „Миръ та-

¹²³) Василенко: „Матеріяли“, стор. 193.

¹²⁴) „Права“. гл. 8. арт. 26., стор. 192.

¹²⁵) Стороженки: „Фамільний архивъ“, т. VI., стор. 124—5.

¹²⁶) Василенко: „Матеріяли“, стор. 142, 191, 279 і ін.

¹²⁷) Rafacz: „Dawny proces polski“ str. 183-5.

кову важність имѣть, какъ и декретъ, отъ котораго не апеллюють, хотя бы былъ и неправный¹²⁸).

На означення угоди уживалося ріжні назви: мир, при-миря, мирові прошення, помірковання, добровільне прощання, угода, згода і т. п. Сторони могли заключити угоду або в тракті процесу або без нього. Саме маючи суперечку і бажаючи її мирно поладнати, ішли сторони до суду і там її списували, а суд, прийнявши її до відома, накладав на сторони прошеву заруку, яку платила сторона, що перша нарушила угоду. Деякі правні збірники вимагають при угоді заховання ріжних формальностей, напр. двох свідків і т. п. Та в практиці зайвих формальностей не стрічаємо.

8. Відкличні засоби.

Питання відкличних засобів, що їх знав процес Гетьманщини, — це одно з найбільш затемнених питань. Відкличні засоби можна поділити на три роди: а) апеляцію, б) скаргу на суддів та в) привернення до первісного стану (реституцію ін інтегрум), згл. зновлення.

а) Апеляція.

„Права“ знають ось яку формулку на означення апеляції: „Апеляція єсть правилний отъ низшого въ вишший судъ отзовъ и перенесеніе дѣла судимихъ сторонъ, которая би отъ нихъ состоявшимся въ ономъ судѣ по дѣлу своєму приговоромъ мнѣла битъ себе обиженою“¹²⁹). Отож є це неначе перенесення процесу в інший суд для ствердження правильності або помилковості нижчого суду при видачі присуду.

В іншому місці „Права“ подають коротшу дефініцію, яка є тільки скоротом вище цитованої, а саме: „Апеляція, то — єсть одозвъ отъ низшихъ судовъ, кто би оними не довольствовался, въ вишніе суда“¹³⁰). Подібні дефініції знаходимо і деінде.

На означення апеляції знала Гетьманщина ще інші терміни, як протест, протестація, апеляційне челобиття і т. п. Останній термін зокрема часто стрічається при відкликах від присудів межовщиків. „Права“ навіть подекуди протиставляють апеляцію „челобиттю на межовщиків“¹³¹), що лягло в основу цього розрізнення і чи взагалі була якабудь різниця поміж тими поняттями, важко сказати. На означення самої апеляційної дії вживано також термінів „протестувати“ й „челобитствувати“.

¹²⁸) Василенко: „Матеріяли“, стор. 210.

¹²⁹) „Права“, гл. 8. арт. 35. п. 1., стор. 204.

¹³⁰) Там-же, гл. 7. арт. 1. п. 6., стор. 83.

¹³¹) Там-же, гл. 17. арт. 10. п. 2., стор. 500.

Заторкуючи природу апеляції, не можна не звернути уваги на засадничу різницю поміж апеляцією в ґрунтових справах і всіх інших. Природа апеляції в ґрунтових справах остільки різниться від других, що вона була властиве не апеляцією, але — подібно, як це було в польському межовому процесі — касацією¹³²⁾. Відкличний суд перевірявав поступовання межовщиків, при чому більшу увагу звертав на заховання формального права, чим на матеріальну, мериторичну слушність. Також сам вищий суд не міг змінити присуду межовщиків, а тільки його затвердити або передати другим межовщикам до поновного вирішення на предметі спору.

Апеляція є обумовлена повними вимогами. Перша — це **вимога, щоби апеляція взагалі була допускаема**. Право до апеляції має кожна сторона, яка чується покривджена присудом. В засаді апеляція прислуговує у всіх справах, крім декількох винятків. Наприклад, немає апеляції, коли присуд сперто на письмений облігу, в провізорійних спорах, у спорах, в яких сторони заключили угоду на присягу і сторона, зобовязана присягнути, присягу зложила, а суд згідно з нею видав присуд; проти присудів з узнання і деяких інших¹³³⁾. Чуйкевич обстоює думку, що апеляція також не прислуговує в дрібніших сільсько-хліборобських справах за спаш, зрубання дерева, заняття худоби, тощо¹³⁴⁾.

Другою вимогою апеляції є об'явлення (заповідження) апеляції¹³⁵⁾. Заповідь апеляції треба було зголосити зараз по оголошенні присуду, в присутності противної сторони. Коли стороні було важко зразу рішитися щодо апеляції, може попрохати в суду часу до надуми. Суд визначає речинець, який тріває 3—4, а вже найвище 10 днів.

Також були визначені **речинці**, в яких належало внести апеляційну скаргу. Їхня довгота залежала від того, до якого суду йшла апеляція та від чийого присуду. Від сотенного до полкового треба було внести до 15 днів, від полкового до генерального до 6 тижнів, від генерального суду до генеральної канцелярії або гетьмана до тижня, а від найвищих інстанцій Гетьманщини до російських відкличних судів до 18. тижнів.

Підставою апеляції могли бути закиди фактичної і правової натури та закид недокладности в переведенні розпра-

¹³²⁾ J. Bandtkie: „Historja prawa polskiego“ str. 661 i St. Łaguna: „O prawie granicznym polskiem“ str. 105.

¹³³⁾ „Права“, гл. 8. арт. 36., стор. 208—10.

¹³⁴⁾ Чуйкевич: „Матеріяли“, стор. 100.

¹³⁵⁾ „Права“, гл. 8. арт. 35. п. 1—2., стор. 204—5 і Василенко: „Матеріяли“, стор. 221.

ви. Зокрема часто спираю апеляцію на закиди, що, мовляв, „приговоръ є правамъ и справедливости противный“, себто колідує з законами та пануючим почуттям справедливости. До формальних браків поступовання належали закиди невластивости суду, брак процесової спосібности в противної сторони й брак належного заступства на розправі, неслухна заочність в поступованні, неправильний склад суду, а також, що присуд видано в святочний день або у невластивім місці.

В апеляційному поступованні не можна було покликуватися на нові обставини чи докази. Панувала й у Гетьманщині, як виходить, знана західно-європейському праву засада „нігіл нові“.

По зголошенні апеляції припинювалася правосильність і викональність присуду. Суд виготовлював випис з актів справи і видавав його апелянтові, який предкладав його враз з виводом апеляції апеляційному судові. Незалежно від того апеляційний суд міг зажадати всіх актів тієї справи. Відкличний суд перевірявав спершу формальні вимоги апеляції, а відтак мериторичну слушність. В ґрунтових процесах або затверджував присуд, або касував його і посилав нових межовщиків на предмет спору перерішити справу від нова. Вони переводили розправу в приявности попередних межовщиків, а потім видавали новий присуд.

б) Скарга на суддів.

Крім звичайної апеляції, яка була в першу чергу спрямована проти присуду, знав ще процес Гетьманщини відкличний засіб скермований не стільки проти присуду, як більше проти суддів, що його видали.

Вже при апеляції і її висліді були заінтересовані також судді. На випадок знесення чи зміни присуду на них спадав обов'язок заплатити вигравшій стороні кошти й втрати. Тому теж, напр. в ґрунтовім процесі, в апеляційній розправі, яку переводили нові межовщики, брали живу участь також попередні межовщики, які видали оспорений присуд. Вони були обов'язані в'яснити комісарам, чому видали такий, а не інакший присуд та, в своїм власнім інтересі, доказати його слушність. Іншими словами, ці межовщики зі суддів ставалися немовби сторонами по боці тієї сторони, що її „оправили“¹³⁶⁾.

Справжніми сторонами ставали межовщики та судді загальних судів при їх **визові „къ очному мовенью“**, себто при скарзі на них за шкоду, яку сторона понесла через їхнє неслухне поступовання. Іменно, сторона, яка почувалася покривдженою присудом, могла замість апеляції визвати суддів „на очевистую рѣчъ“ або для т. зв. „очного мовенья“¹³⁷⁾. З

¹³⁶⁾ „Права“, гл. 17. арт. 6. п. 2., стор. 503.

¹³⁷⁾ Миллеръ: „Суди земскіе, гродскіе и подкоморскіе“, ст. 223—4.

тією хвилиною розправа немовби припинювалася аж до покінчення цієї нової справи поміж покривдженою стороною й суддями. Сторона могла це зробити в суді зараз після проголошення присуду сама або, коли не була при оголошенні присуду, через возного, коли він прибув виконати присуд. З тією хвилиною присуд тратить силу викональності. По цім сторона була обов'язана подати скаргу у вищий, звичайно Генеральний Суд, який виготовлював позви, подібно як це діялося в звичайному поступованні перед І. інстанцією. Ці позви піднімав апелюючий і через нового возного доручував заскарженим суддям. Судді, як пізвані, були обов'язані прибути на визначену розправу. Апелюючий з'являвся теж, в характері позовника. Тому, що не було означеного речинця, в якому належало підняти в суді позов і передати пізваним, використовували це до протягування спорів у безконечність. Сторона не піднімала позову, а присуд виданий нижчим судом не ставав правосильний.

Коли сторони явилися на розправі, суд переводив нормально розправу й орікав чи поступовання та вирок суддів, згл. запізованих межовщиків, були правильні та згідні з правом і справедливістю. Це рішення мало децидуюче значення для головного спору. В ґрунтових спорах суд і в цім випадку сам не децидував, тільки висилав на ґрунт комісарів¹³⁸).

З приводу браку достаточного дослідного матеріалу, трудно устійнити, в яких випадках вносилося апеляцію, а в яких скаргу на суддів. Можливо, що це залежало від вибору сторони, та не виключене, що були певні критерії при цьому. За цим другим поглядом промовляє постановва, яка забороняла вносити апеляцію проти позаочних присудів, проти яких зате прислугувало тільки право скарги на суддів¹³⁹). Виключне право тієї скарги прислугувало також в усіх тих спорах, в яких апеляція була недопустима. Коли суд відмовився прийняти апеляцію, внесену проти його рішення, то без огляду на те, чи поступив правно, чи ні, апелюючій стороні прислугувало право внести на тих суддів скаргу до вищого суду¹⁴⁰).

в) Зновлення.

Третім знаним в Гетьманщині відкличним засобом було зновлення поступовання¹⁴¹). Різнилося воно від апеляції та скарги на суддів передовсім тим, що прислугувало проти поступовання і присуду вже правосильного.

Зновлення допускав суд тоді, коли сторона подала нові,

¹³⁸) Чуйкевич: „Матеріали“, стор. 142—3.

¹³⁹) „Права“, гл. 17. арт. 9. п. 3., стор. 509.

¹⁴⁰) Миллерь: „Суди земські, гродські і подкоморські“, стор. 220.

¹⁴¹) „Права“, гл. 8. арт. 38., стор. 213—4.

раніше незнані їй, і не продюковані в суді докази, які виказували, що виданий судом присуд є неслухняний. Дуже часто опирано зновлення на підступі противника або і власного заступника сторони, завдяки яким зновлюючий програв процес. Коли суд дасть віру запродюкованим доказам, уневажнює попереднє поступовання враз із присудом і видає новий, в якому крім правіжу присуджує вигравшому ще й всі кошти і втрати ним понесені в обох поступованнях. Крім уневажнення присуду можна було домагатися привернення до первісного стану в кожній стадії процесу, коли ще не запав остаточний присуд.

IV. ЦІХИ ПРОЦЕСУ ГЕТЬМАНЩИНИ.

Коли не числити невеличкої праці М. Слабченка п. н. „Судівництво на Україні XVII.—XVIII. стол.“, яку сам автор назвав „конспектом лекцій, читаних на одеських вчительських курсах“, то ця праця є першою монографічною обробіткою процесу Гетьманщини. І хоч ця тема так зовсім ще не опрацьована, осмілимося, по нашій змозі, дати коротку характеристику процесу Гетьманщини. Підкреслюємо: процесу, бо ґрунтовий процес відзначався усіми тими признаками, що загальний тодішний процес.

Ще заки приступимо до зясування поодиноких цих і засад процесових, треба підкреслити одну дуже позитивну признаку тодішнього правового життя, а саме заборону самопомочі. В усіх тодішніх правних кодексах цій забороні відведено окреме місце. Наприклад, „Права“ виразно постановляють: „Никто изъ владѣнія своего, въ которое какимъ би ни есть образомъ... вступилъ, виступить, и изъ оного изгоненимъ бить не долженъ, поки ему судомъ отъ того не будетъ отказано“¹⁴²⁾.

І ці постанови здебільшого були респектовані. Рідко знаходиться в актах заперечення цієї засади, а ніде не довелося нам стрінути випадку, щоби суд, чи який інший правний припис толерував чи санкціонував виборювання, хочби й слухних, прав, шляхом самопомочі. Це свідчить про значно вироблене в суспільности почуття правовості.

На добро процесу, чи радше судового устрою Гетьманщини треба зачислити однородність та загальність судів. Для всіх мешканців, а навіть чужинців були одні й ті самі суди. Навіть у містах наділених магдебурським правом справи міщан вирішували получені козацько-міщанські т. зв. обопільні суди. Було це виявом глибокої демократичности, якою були пройняті всі суспільні класи. Деяка зміна наступила по реформі Розумовського, яка навіязувала до

¹⁴²⁾ Там-же гл. 14. арт. 7., стор. 387—8.

судового устрою Литовсько-руської доби. Це невелике число й однородність судів дуже додатно відбилися на процесі, бо майже зовсім виключено, такі часті деінде, спори за судову компетенцію, тощо. У зв'язку з цим стояв теж брак вилучень з під судової юрисдикції. Тільки рідко траплялися випадки, що гетьман наділяв поодиноких людей привілеєм підсудности тільки генеральним судовим установам.

Процес Гетьманщини був однаковий в усіх справах, так в цивільних, як і в карних, з левними незначними відхиленнями. Оскільки йде про ґрунтовий процес, то він з бігом часу набрав багато характеристичних відмін від загального процесу. Але сам був один і такий самий у всіх ґрунтових справах. Коли, напр. польський праничний процес ділився на процес звичайний, що обов'язував шляхту і духовних та комісарський у справах королівських дїбр, то ґрунтовий процес Гетьманщини завжди був такий самий.

Важною ціхою процесу Гетьманщини був його приватно-правний характер. Суд з уряду не розглядав справи, будь вона цивільна, чи навіть карна. Тільки з часом у найважливіших карних, передовсім політичних, справах ініціативу почала перебирати держава. Характеристичним являється комплетний брак публичних обвинувачів, званих у той час інстигаторами. справи в суді велися з приватного обвинувачення. Ця засада скарговости замикалася в короткий, на римський спосіб стилізований, формулці „безъ pozwу судить“.

В судових актах, передовсім карних, знаходимо на це багато яскравих прикладів. Напр., коли 1690. р. два новики Самарського монастиря вбили в грабунковій цілі своїх наставників-монахів, то полковий суд в Полтаві так довго не переводив над ними розправи, хоч злочинці призналися до злочину, аж „покиль хто починенія того забойства не одзвется стороною акторскою“. Щойно коли по місяцеві зголосився представник Січи, яка лічила себе патроном того монастиря, і зажадав „скутечної справедливости зъ тихъ забойцывъ“ — суд перевів розправу¹⁴³⁾.

1700. р. той самий суд звільнив Юхима Різника, вбивника власної жінки, виключно через брак приватного обвинувачення. В мотивах суд це виразно зазначив:

„Судъ выдючи тое, що за убийство его (Різника) и инстигаторовъ жадныхъ немає и диты на его не настагаютъ и зъ выны вымавляють, полицаючи сіе забойство праведному судови Божему, даруетъ его душею и одпускаетъ на покаяніе“¹⁴⁴⁾.

¹⁴³⁾ Левицкий: „Очерки народной жизни“. Киевская Старина, кн. 1. 1901 р., стор. 18.

¹⁴⁴⁾ Там-же, кн. 2., стор. 216.

Слабченко, підкреслюючи цю засаду скарговості, заважає, що не тільки в процесі, але й у цілому праві Гетьманщини, завжди приватне начало брало перевагу над публичним¹⁴⁵).

Дальшою основною засадою обговорюваного процесу була засада явності. Вже раніше була обговорена роль т. зв. громади, себто громадського чинника в процесі. Ця громада брала участь майже в усіх розправах. Кожний незабавлений прав громадянин мав право бути присутнім на розправі, а навіть у ній брати живу участь. Певні обмеження роблено тільки з порядкових оглядів. Ця присутність на розправі, а то й у складі суду „множества вѣригодныхъ людей и иныхъ особъ“ була виразним залишком давнього звичайового, громадянського суду (т. зв. копа). Воно й не диво, коли зважити, що роль звичайового права була не послідня до самого кінця існування Гетьманщини.

Також чужою була процесові Гетьманщини всяка пишмність. Процес був наскрізь устний. Хоч скарги і позови здебільшого писалося на письмі, то ціла розправа відбувалася устно. Сторони зявлялися на розправу „персоналітер“ („особисте“, „очевисте“) і „слова въ ротъ беручи провадили „контроверсії“. Щойно по цім їх записувано. Певного роду виняток у строго устному процесі був наказ предкладати противній процесовій стороні відписи письм, які сторона покликую на доказ своїх тверджень.

Заслуговує на увагу також засада безпосередності, тісно звязана з засадою устности. Коли сторони зявлялися на розправу особисто, то не було місця на якихсь посередників поміж ними й судом, та й не було для цього жадної потреби. Коли й сторона мала адвоката, то брала поручнього безпосередню участь у розправі і навіть могла справляти твердження повновласника та усунути його від розправи.

Вже була мова про те, що не було розправи без скарги позовника. Як від волі позовника залежало внесення позову, так і від нього та пізваного залежало багато процесових чинностей. Бо сторони могли шляхом порозуміння змінити деякі процесові норми. Напр. могли умовитися щодо компетенції суду, деколи щодо відрочення розправи, доказів і т. п. Суд не може заборонити цюфнути позов, не може без згоди сторін звільнити свідка від присяги і т. д. Одним словом у процесі Гетьманщини обовязувала, подібно як і інших тогочасних процессах засада диспозитивности.

Одною з найсвітліших цих козацького процесу був повний брак формалістики. Ще О. Левицький писав про те: „Порядок и формы судопроизводства отличались крайней

¹⁴⁵) Слабченко: „Судівництво на Україні“, стор. 25.

простотою і патріархальністю. Все, що вь предписаніяхъ Статута и Магдебурскаго права отъзывалось формализмомъ или создавало почву для казуистики, было отвергнуто¹⁴⁶⁾.

Цей брак формалізму підкреслюють і інші дослідники права Гетьманщини¹⁴⁷⁾. Формалізм позначається звичайно найбільше на позві. Коли напр. в польському процесі написано невідповідно одне слово в скарзі, позовник міг наразитися на прогнання зовсім слушного спору. Цього Гетьманщина не знала. Позов мусів замикати в собі деякі потрібні речі, але певної стисло означеної форми від позову не вимагалось. Автім на розправі можна було позов справити, доповнити і навіть змінити. І тому в судових книгах не знаходимо, напр., рішень про відкинення або віддалення позову з приводу його формальних недостач і недотягнень.

Подаючи характеристику процесу Гетьманщини треба побіч позитивних його прикмет звернути увагу також і на його **негативні ціхи**. Звернемо увагу тільки на дві найголовніші, а саме на залежність судів та на т. зв. судову волокиту.

Залежність судів, а тим самим і зависимість виміру справедливости була невідхильним впливом получения судівництва і адміністраційних функцій разом, в одних і тих самих руках козацької старшини. Сотник чи полковник не тільки, що були начальниками загальної адміністрації їхніх округ, але також і зверхниками судів тієї території.

Це сталося шляхом звичаю по 1648. р. всупереч виразній забороні Литовського Статуту. Статут в арт. 2. четвертого розділу виразно деклярував розподіл судової й адміністраційної влади.

„Уставуемъ — голосить Статут — ижъ на тые врьды, яко на судѣвство, на подсудство и на писарство не мають быти выбраны духовные особы, а ни кашталянове, маршалки и старостове судовые, а ни подкоморые, войские, а ни хоружие земские дворьные и повѣтовые, и никто таковой, который бы инышимъ врьдникомъ земскимъ былъ.“

Була це нещаслива зміна того ладу, що раніше існував на Лівобережній Україні. Вона тяжко пімстилася на вимірі справедливости, зокрема в пізніших роках 18. ст. коли то самоволя старшини почала щораз частіше переступати звичайні межі. Зміна на краще прийшла щойно з реформою гетьмана Розумовського.

Другою найважлишою болячкою судівництва Гетьманщини було проволікання розправ. Полишаючи на боці повільність у полагоджуванні спору в одній і тій самій

¹⁴⁶⁾ Левицький: „Очерки народной жизни“, кн. 1., стор. 9.

¹⁴⁷⁾ Слабченко: „Маролусский полкъ“, стор. 310. („Порядок судопроизводства отличался простотой и отсутствием формализма“).

інстанції, причинилося до цього неозначене число апеляцій. Одна справа могла переходити через десяток різних судів, від найвищих до найнижчих судових інстанцій. Учений Сергій Шамрай обчислив, на підставі судових актів, що нормальний процес тягнувся в одній інстанції пересічно 5. літ, а при апелюванні 10—15 літ¹⁴⁸). Ми вже згадували раніше про процес за спадок по Федорі Рубці, який трівав кількадесять літ. І тому не дивно, що майже всі джерела права й процесу Гетьманщини переповнені наріканнями на судову волокиту. Зате дивно, що мимо цього ні один з гетьманів не зважився зреформувати цей стан, а навіть „Права“ не обмежили числа апеляційних інстанцій. Є це доказ шкідливого консерватизму або рідкої безрадности.

Ст. 109. к. к.

У Збаражі будується „Народній Дім“. Численна американська еміграція зі Збаражчини приймає в будові матеріальну участь, складаючи датки на ціль будови. Щоби цю акцію оживити, голова Комітету будови, адвокат д-р Іван Кульчицький, за порадою декого з емігрантів, звернувся відозвою до кількох важніших осіб зпоміж емігрантів з проханням видатнішої допомоги. Відозву підписав також секретар Комітету адвокат д-р Гамаль. У відозві вказано на важке положення українців у краю, при чому вказано на „Березу“, „пацифікацію“, численні арештування, труднощі в покінченню освіти, тощо.

Сталося так, що один з адресатів без порозуміння з авторами відозви надрукував її в американському тижневику „Народня Воля“. Це дало підставу для обвинувачення обох адвокатів за злочин з 109. ст. к. к., — мовляв — вони, що є польськими громадянами, поширювали публично за границею неправдиві відомости в ціли пошкодження інтересам Польської Держави.

Окружний Суд у Тернополі звільнив від вини і кари обох обвинувачених, приймаючи, що їх вчинок об'єктивно є фактичним станом із 109. ст. к. к., але рівночасно також приймаючи, що обвинувачені не мали наміру шкодити інтересам Польщі, але тільки придбати поміч на будову дому.

Наслідком апеляції прокуратора відбулася у Львові дня 22. січня 1937. р. апеляційна розправа. Апеляційний Суд затвердив вирок щодо д-ра Гамалю, але ухилив цей вирок щодо

¹⁴⁸) Сергій Шамрай: „Боротьба козаків виївської сотні з київськими монастирями та магістратом в XVII—XVIII. в.“. „Україна“, 1930 р., кн. 1—2., стор. 62.

д-ра Івана Кульчицького і признав його винним закиненого вчинку. Підсудних боронили адвокати: д-р М. Волошин (д-ра Гамалія) і д-р Вол. Старосольський (д-ра Кульчицького). Наслідком внесеної д-ром Кульчицьким касації, справа опинилася перед Найвищим Судом. У касації піднесено передусім заміт щодо фактичного стану відносно суб'єктивного боку вчинку, опираючися на устійненню Окружного Суду, що не було наміром обвинуваченого шкодити інтересам Польської Держави. Крім цього піднесено заміти відносно інтерпретації ст. 109. к. к. Вони відносяться до таких „елементів“ цього злочину:

а) Немає в інкримінованому чині моменту публичности. Згідно зі становищем усіх систематиків та коментаторів (Глязер, Могильницькі, Макаревич, Пайпер), — публичне“ є таке ділання, яке звертається до необмеженої кількості індивідуально неозначених осіб і є для них доступне. Підсудний звернувся до означених індивідуально осіб. Оголошення одним з них тієї відозви друком, не було ним передбачене і сталося без його згоди (ст. 14. § 1. к. к.) і за те оголошення відповідати він не може.

б) Змістом злочину зі ст. 109. к. к. є поширювання неправдивих „відомостей“, а „відомість“ це є подання до чийогось відома якогось факту. Немає поширювання відомостей там, де тільки „ударними фразами“ згадується якісь факти, вже відомі тому, до кого звертається. Вжиті у відозві слова „Береза“, „Пацифікація“... тощо, не подають до відома фактів. Навпаки, вони будуть зовсім незрозумілі для того, хто не знає і зовсім не має відомости про ті факти, що за цими словами скриваються. Через те й не може бути мови про „поширювання“ якихсь „відомостей“ інкримінованою відозвою.

в) Врешті немає в закиненому вчинку елементу „неправдивости“.

Як вирок Окружного Суду, так і вирок Апеляційного Суду приймають, що поміщені у відозві „відомости“ є правдиві, н. пр. відомости про „Березу“ та „пацифікацію“. Інші є предметом дискусії, переговорів між політичними чинниками і т. д. В таких умовинах не можна говорити про неправдивість відомостей у розумінні ст. 109. к. к. „Відомість не буде неправдива, коли вона ґрунтується на фактах дійсних, і тільки перебільшує їх або закрашує“, — каже Могильницькі в своєму коментарі до ст. 109. к. к. В найгіршому разі, можна би закинути авторові відозви тільки таке навітлення“ — фактів дійсних, а в ніякому разі поширювання відомостей про факти неправдиві.

В умовинах доби, коли існує численна українська емі-

грація, політична й економічна, яка остає у зносінах з „краєм“, — має представлена тут справа окрім засадничого, — також чимале практичне значіння. Поширююча інтерпретація ст. 109. к. к. могла би стати небезпечною для широких коліт, що утримують переписку з особами, які живуть поза межами Польщі. Через те, треба з зацікавленням очікувати в цій справі вирішення Найвищого Суду.

В. С.

Д-р ІВАН ГРИЦАЙ.

Про податкову ординацію.

(Продовження.)

Задавлення права до виміру.

Право до dokonання виміру податку задавнюється з впливом 5. літ, числячи від кінця календарного року, в яким повстав податковий обов'язок. Задавлення те не торкається т. зв. доповняючого виміру податку (арт. 115 § 2). На підставі цієї нової постанови буде могла скарбова влада доконати виміру податку незалежно від 5-літнього періоду. Випадки такі доволі часті, а саме при вирішуванні відкликань, коли відклична комісія набере переконання, що вимір податку доконано за низько.

Задавлення права стягати податкові належності.

Отсе нові постанови, про які говорить податкова ординація в арт. 124., а саме: § 1. Право примусового стягання податку задавнюється, коли мине 5 літ, рахуючи від кінця календарного року, в якому минув речинець платності.

§ 2. Відрочення речинця платності або розложення на рати належності, як також кожна чинність скарбової влади для стягнення цієї належності, перериває хід задавлення.

§ 3. Задавлення зачинається наново по впливі того календарного року, в якому минув речинець, вказаний у постанові про відрочення або речинець платності останньої рати, або в якому доконано чинності до стягнення належності.

§ 4. Задавлення податкової належності спричинює теж задавлення державних і самоврядних додатків, відсотків від залеглостей, як також езекуційних коштів, зв'язаних з цими належностями.

§ 5. Задавлення подане в попередних параграфах не відбирає державному скарбові права заспокоїтися із маєткових предметів, на яких податкова належність забезпечена гіпотекою, реєстром або заставом.

Удiлення пiдстав вимiру (арт. 101).

Важною постановою в податковiй ординацiї є те, що скарбова влада є обов'язана удiлювати платникам на їх жадання устних iнформацiй про пiдстави вимiру.

На писемне прохання платника влада удiляє на його кошт в речинцi 7. днiв вiд дня внесення прохання, узасаднення вимiру на письмi.

Внесення просьби про видання пiдстав вимiру здержує хiд речинця вiдкликного до дня, в якому удiлять пiдставу вимiру.

З устних iнформацiй про пiдстави вимiру повиннi платники користати в широкiй мiрi, бож знаючи основу вимiру податку, можна тим лекше зачiпити його вимiр в дорозi вiдкликання.

Щодо вiдкликань, слiд пiднести таку постанову:

Вiдкликання, в якому платник не подав зовсiм адреси або подав її недокладно, може бути полагоджене, якщо не вважаючи на цi браки, **можна устiйнити особу рекурсууючого.**

Письмо не затитуловане або затитуловане неправильно, має бути проте розпiзнане, оскiльки з його змiсту виходить, що це є вiдкликання проти оречення влади i що платник жадає його змiни.

Коли вiдкликання не має пiдпису платника або його заступника, — тодi влада взиває його до доповнення цього браку в речинцi 7. днiв (арт. 106).

Щоцнення вiдкликання вимагає **згоди** вимiрової влади, а коли вiдкликання предложено вже вiдкликнiй владi, — то **згоди тої останньої.** Стає це правосильне з моментом, коли платника повiдомлять про уморення вiдкликного поступовання (арт. 109).

Новою є постанова про обов'язок платника зложити оплату у висотi пiв проц. вiд квоти спiрного податку (одначе не менше 2 зл. i не бiльше як 50 зл.) у випадку, коли платник жадає у вiдклику, щоби його переслухали перед комiсiєю (секцiєю) вiдкликною щодо узасаднення пiднесених у вiдклику замiтiв.

На випадок цiлковитого або частинного узгляднення вiдклику, — оплату цю звертають (арт. 108).

Скарбовi уряди власною владою можуть вирiшувати вiдкликання вiд вимiрiв податкiв у випадках, коли у вислiдi признання вiдкликання в цiлостi або частинно за засадне, зменшення податку не переступить зл. 300.

Коли платник не вдоволиться таким ореченням скарбового уряду (на вiдкликання), — тодi може жадати на протязi 14. днiв по одержаннi оречення, щоби його вiдкликання **полагодила властива вiдкликна влада** (арт. 111). (Далi буде.)

Зїзд Делегатури С. У. А. в Тернополі.

Річний Зїзд Тернопільської Делегатури Союзу Українських Адвокатів відбувся в Тернополі, дня 6. лютого 1937. р. в домівці Філії Т-ва „Просвіта“.

Приявні: Д-р Брикович Степан, м-р Білінський Ростислав, д-р Гамаль Володимир, м-р Гринкевич Осип, д-р Дзєрович Евген, м-р Зарицький Роман, д-р Кульчицький Іван, д-р Коренець Юліян, д-р Ладика Дмитро, д-р Лисий Володимир, д-р Олійник Олекса, д-р Онuferко Лука, м-р Решетука Іван, м-р Сеньків Іван, д-р Якимчук Іван, — адвокатські апліканти: м-р Бачинський Андрій, м-р Вацик Петро, м-р Данилів Теодор, м-р Куріца Василь, м-р Одноріг Василь, м-р Палашевський Володимир, м-р Мисюк Теодор, м-р Скородень Зиновій, м-р Ячмінський Володимир.

Делегатом Союзу Українських Адвокатів зі Львова був д-р Назарук Осип.

Д-р Володимир Лисий відкрив Зїзд, привітавши присутніх та д-ра Осипа Назарука, як делегата С. У. А. на Річний Зїзд Тернопільської Делегатури.

1. Секретар Делегатури м-р Скородень Зиновій відчитує протокол із попереднього Річного Зїзду та здає загальний звіт із цього річної діяльності Делегатури. По відчитанні звітів із загальної діяльності д-р Онuferко Лука здає касовий звіт.

До голосу зголошується м-р Данилів і підчеркує, що Тернопільська Делегатура зробила більше, чим можна було зробити.

М-р Палашевський зазначає, що у звітах не було згадки про заходи нашої Делегатури в справі поведення акції в напрямі освідмлювання загалу громадянства про ролію і значіння нашого адвоката.

М-рові Палашевському відповідає д-р Лисий і заявляє, що в тому напрямі Президія Делегатури поробила заходи і це заходи успішні. Товаришам членам лишається отже подбати про це, щоби пересилати до С. У. А. відповідні матеріали.

2. Д-р Назарук виголосив свій реферат про занепад значіння адвокатури.

По рефераті вивязується оживлена дискусія, в якій промовляє більшість приявних.

М-р Данилів не погоджується з поглядом референта, начеб кооперація захопила сьогодні цілість нашого життя. Просліджуючи діяльність кооперативістів, сумнівається, чи те, що вони зробили, є виключною їхньою заслугою, бо видавни-

цтва, що вийшли їхніми засобами, — це здобутки наукового світу, а кооперація дала тільки матеріальні засоби.

М-р Палашевський: На його думку — причина упадку значіння адвокатури взагалі та у нас зокрема — лежить в упадку моралі. „Бідкання“ не допоможуть, бо, щоби піднести теперішній стан, треба більше моралі, праці та вичуття самопошани. Звертає увагу, щоби молодих людей аплікантів не втягати до розбитої праці на різних ділянках і в різних установах, бо це не дає їм можності працювати над собою фахово.

М-р Мисюк: На його думку, причиною упадку нашої адвокатури не є низький стан наших адвокатів, а сильна конкуренція. Пропонує створити Начальну Раду Вільних Фахів в пропагандивних цілях.

М-р Одноріг: Не погоджується з передбесідником. Адвокати мусять йти за новими проявами та працювати більше на селі. Клич „свій до свого“ є так довго неактуальний, як довго наш адвокат буде щодо якости слабший від адвокатів другої національності.

Д-р Олійник: При аналізі положення адвокатів призабуто підчеркнути ролю сучасних обставин, які є причиною того положення. Тепер кожний стан більше як колись залежить від державного режиму, який прямує до етатизму.

Д-р Ладика: В дискусії треба відділити українську адвокатуру від адвокатури в рямцях даної держави взагалі. Щодо нашої адвокатури, що є, як назвав її референт, 3-тім станом працівників у нашому національному розвою, то отся адвокатура різниться від двох попередніх станів, себто учительського і священничого тим, що коли духовний стан учив і працював, то робив це і у своїй інтересі, тай учительський стан теж робив те, що належить до нього з природи стану. Колиж їхню роботу переняв адвокатський стан, то ця праця суттєво з його фахом нічого спільного не мала, а навіть дуже часто йому шкодила. А четвертий стан — кооператисти, організуючи наше життя, рівночасно працюють і в своїй інтересі.

Д-р Любачевський: Референт поминув політичне розбиття і нетерпимість нашого громадянства. Українець воліє піти до чужого адвоката як до адвоката українця, коли їхні політичні переконання не годяться. На наше життя не маємо впливу тому, що не маємо можності працювати на політичному полі. Границі зачеркнені тільки до освітньо-економічної ділянки, а тут працюють освітники і кооператисти. Коли йде про заслуги і творення нашого теперішнього життя, то почин і всякі заслуги належать все до адвокатів, бо адвокати дали почин і оформили навіть нашу кооперацію.

М-р Бачинський: Адвокатура як така тратить позиції тому, що тепер взагалі нема такого стану, що мав би монополію. Уважає це явище додатнім, бо у нас один стан можна одним помахом переліквідувати.

М-р Данилів апелює, щоби Делегатура поробила заходи в справі створення колегії нотаблів.

Д-р Лисий: не погоджується, щоби твори, про які згадував прелегент, вписувати у виключне добро кооперації, поза чисто матеріальними вкладами. Підносить вагу і значіння журналу „Життя і Право“ та апелює до товаришів, щоби застановилися над способами, якими можна би було стягнути вкладки до С. У. А. та пренумерату на „Життя і Право“.

При кінці д-р Назарук відповідає на заміти тих, що промовляли в дискусії.

3. По уділенні признання уступаючому прововоді Делегатури вибрано новий провід у такому складі:

Д-р Лисий — делегат, д-р Онуферко — заступник делегата, м-р Гринкевич — скарбник, м-р Решетука — секретар і бібліотекар.

4. М-р Данилів вносить, щоби Делегатура віднеслася до Виділу С. У. А., щоби визначив делегатів в осідках городських судів, що занялись би збиранням вкладок на місцях.

5. М-р Мисюк предкладає, щоби поробити заходи в цілі створення Ради Вільних Фахів для оборони спільних інтересів.

6. М-р Куріца вносить, щоби українські адвокати займали у своїх канцеляріях своїх людей.

На цім вичерпано предмет нарад.

XIV. Загальні Збори С. У. А.

XIV. Звичайні Загальні Збори Союзу Українських Адвокатів відбулися дня 13. лютого 1937 р. о год. 4. пополудні у Львові, при вул. Підвалля 7, III. пов.

Збори відкрив Президент С. У. А. д-р Кость Левицький, що ствердив правильне скликання Загальних Зборів і вимагану статуту приявність членів. Відтак зазначив невідрадне положення української палестри та згадав, що ще не всі адвокати українці є членами С. У. А., — дальше торкнувся справи зєдинення та поглиблення діяльності українських адвокатів та їх станової етики, яка мусить бути висока і не може захитуватися, бо йдуть супротивні хвилі. Вкінці звернув увагу на майбутнє української палестри, зокрема на нову загрозу, що гряде на молоде покоління, то є адвокатських

аплікантів, у зв'язку з заповідженим проектом зміни устрою адвокатської ординації, внаслідок чого може бути зачинений доступ для наших молодих аплікантів до адвокатури.

Опісля згадав Президент членів С. У. А., які померли в році 1936, а саме: д-р Михайло Бабій, д-р Володимир Ручка Кульчицький — Львів, д-р Людвик Гординський — Самбір, д-р Іван Кунців — Рава Руська, Юліян Сьокало — Бурштин, д-р Юліян Пелчинський — Дрогобич, м-р Іван Федак — Старий Самбір, д-р Олександр Пеленський — Комарно, м-р Іван Ерденбергер — Стрий-Сколе, д-р Семен Гладкий — Рогатин, а в 1937. р. д-р Степан Федак, сеніор, основник і перший президент, та визначний громадянин і незабутний товариш, — яких пам'ять вшанували приявні повстанням з місць.

На секретарів Загальних Зборів покликав Президент адвокатів: м-ра Романа Криштальського і Богдана Зацерковного. По відчитанні і прийнятті протоколу з попередніх Загальних Зборів С. У. А. з 25. січня 1936. року, склав **звідомлення з загальної діяльності** заступник секретаря **д-р Володимир Лициняк**, який подав, що в Польщі є 480 адвокатів українців, з того членами С. У. А. є 336. С. У. А. об'єднує також 136 аплікантів. — У громадянському житті українці адвокати перестають чомусь займати тепер те становище, що його займали передше. Це дуже загрозливе явище і його слід якнайскорше усунути. Зв'язки з Делегатурами були у звітному році досить живі. В науковій діяльності не слідно було живішої участі адвокатів. Співжиття між українськими адвокатами могло би бути краще. Дуже часто нарушують самі адвокати права української мови, зокрема в Адвокатській Палаті, чого не сміє бути. С. У. А. теж виступав в обороні українських аплікантів у зв'язку з проектованою зміною устрою адвокатури.

Звідомлення з діяльності Делегатур складав товариш **Лев Петрушевич**. При С. У. А. є 13 Делегатур, з яких найбільше діяльна була тернопільська, а волинська, золочівська і станиславівська не проявляли живішої діяльності у діловому році.

Касове звідомлення склав товариш **скарбник д-р Кость Паньківський**, який заявив, що адвокати правильно не платять вкладок, — від 336 членів вплинуло титулом вкладок в останньому році: 703 зл, цебто 219 адвокатів у тому році не заплатило вкладок. На „Життя і Право“ присилає правильно передплату 120 адвокатів, коли висилається 700 примірників. Поставив він також внесок, щоб Загальні Збори уповажнили Виділ С. У. А. по думці статуту вичеркнути з листи членів тих товаришів адвокатів, які не платять членських вкладок.

а щоби відписати залеблі членські вкладки тим членам, що від 1936. року точно платять членські вкладки. Збори прийняли оба ці внески.

Звідомлення з діяльності секції аплікантів складав м-р **Юрій Старосольський**. Секція має 136 членів. Іменем секції поставив такі побажання до С. У. А.: щоби впливав на своїх членів у тому напрямі, щоби приймали аплікантів українців, щоби трактували аплікантів відповідно до підности адвокатського стану, по можности винагороджували аплікантів, та щоб кожний товариш адвокат використав право патронату.

Над звідомленням розвинулась довша дискусія, в якій промовляли: д-р Степан Шухевич, д-р Олександр Марітчак, д-р Роман Секела, д-р Іван Макух, д-р М. Волошин, д-р Осип Галушак і д-р К. Левицький. Промовці порушували станові справи, але не поминено також й особистих справ, які мусів ладнати Виділ С. У. А.

Важкі думки висловив товариш д-р Іван Макух на тему відношення українських адвокатів до української суспільности. Д-р Макух сказав, що адвокати українці вилітають сьогодні зі суспільности, — а це тому, що перестають виконувати супроти громадянства ті обовязки, які виконували давніше. Дальше накликав і радив взяти під увагу, щоб тямити, що адвокат є в першій мірі членом української нації та старався усунути те розбиття, яке є тепер у нашій суспільности.

Усім промовцям відповів Президент д-р Кость Левицький, що Виділ С. У. А. стежить за всіма справами і робить все, що може причинитися до піднесення значіння стану українських адвокатів, одначе зі своєї сторони взивав у першу чергу Товаришів, щоби пильнували своїх прав і обовязків. Далі вияснив, що Виділ С. У. А. робить заходи, щоби в громадянстві порушити справу нотаріального примусу при контрактах, — як також апелює до приявних, щоби збірною енергією брали живішу участь в громадянському житті і у становому та піддержували свій становий орган „Життя і Право“, надсилаючи статті на правничі актуальні теми, як також важніші оречення зі своєї практики.

По прийнятті звідомлення Виділу з його діяльності уділено на внесок товариша д-ра Олександра Марітчака абсолюторію уступившому Виділові, — по чім на внесок д-ра Івана Рогуцького зі Самбора вибрали Збори через аклямацію: президентом С. У. А. д-ра Костя Левицького, першим віцепрезидентом д-ра Михайла Волошина та на членів Виділу вибрано товаришів д-рів: Льва Ганкевича, Евгена Давидяка, Степана Біляка, Осипа Назарука, Володимира Старосольського, Романа Перфецького, Дмитра Сосюкала, Воло-

димира Лициняка, Костя Паньківського і Льва Петрушевича. До Контрольної Комісії вибрано товаришів д-рів: Нестора Савчака, Олександра Марітчака і Олександра Надрагу. **Делегатом аплікантів** вибрано м-ра Юрія Старосольського.

По цім закрит Президент Запальні Збори, дякуючи приярним за участь у Зборах, та висказав побажання, щоби найближчі Загальні Збори С. У. А. були численніші від сьогорічних, бо 53 приярних це за мало...

По Зборах виголосив д-р Володимир Старосольський реферат про новий проект новелізації устрою адвокатури в Польщі

Д-Р ЛЕВ ГАНКЕВИЧ.

Суди присяглих у соймі і сенаті.

Непривітливо і безпощадно обійшовся на пращання з інституцією судів присяглих урядовий Проект про зміни устрою загальних судів і карного поступовання, який на основі ухвали Ради Міністрів з 21. I. 1937 Міністер Справедливости передав Соймові.

Вступ до цього проекту, говорячи про інституцію судів присяглих, у своєму обоснуванні (стор. 21.) каже: „Суд присяглих, що в початках минулого століття був наче палядіом свободи, показався в практиці судом дуже невдатним. Великанська більшість теоретиків і практиків виповілася проти судів присяглих, закидуючи їм нефаховість, улягання настроям, непошанування права, необчислимість і довільність у фєруванні вердиктів. Суд присяглих очеркувано як суд знахорів (проф. Larnaude) як суд рулетки (Могильницький), як барокову інституцію (Гарофальо), як найбільше недосконале урядження в світі (Тарде), як найпіршу форму суду (проф. Вах); а присяглих охрещено іменем суддів мимоволі, суддів імпровізованих, ефемерійних, некомпетентних (Тулемон). І тому навіть там, де цей тип судів має за собою традицію і багатолітне існування, він паде, або переживає глибоку кризу. Цілковито перемінилися суди присяглих у Німеччині (1924) і в Італії (1931). Навіть Франція була змушена впровадити далеко йдучі зміни. В наших умовинах знані недостатки судів присяглих ще більше поглибилися би, на що вплинув би безсумнівно недостаток рідної традиції, як також мала правна культура широких суспільних мас. Крім того велика переступність, яку маємо у нас до занотування, вимагає суворої і консеквентної репресії. Тимчасом вердикти судів присяглих відзначаються шкідливою поблажливістю і хитанням. Суд присяглих міг би в наших умовинах не тільки не

дати собі ради в боротьбі з переступністю, але щобільше — поглиблюючи почуття безкарности, стати розсадником рецидивів і захоотою до поповнювання переступств“. Жорстоко і нелюдяно обійшовся вступ до проекту з судами присяглих. Не знали присяглі судді, що коли уневажнювали Крагельську, Добродзіцку, за атентат на Скаллона, що були „розсадниками рецидивів“ й „заохочували до поповнення переступств“. Не знали того і присяглі судді в Тернополі, коли уневиннили польських студентів, обвинувачених за образу маєстату Габсбургів, яким, тим молодим дітям, грозила кара смерти. Не знали й інші присяглі судді по інших галицьких судах, що, уневиннюючи польських революціонерів, польських студентів і перших польських соціялістів, робили зло. Довідаються що-йно тепер з цього вступу.

А. Могильницький пише про це в „Газеті Сондовій Варшавській“, ч. 7—8 з 22. II. 1937 м. і.: Аргументи за і проти судів присяглих є вже знані і не треба їх повтаряти. Хотів би я тільки зазначити, що положення судів присяглих прибрало на континенті Європи парадоксальну форму. Їх головною ціллю є забезпечення проти можливих впливів адміністраційних урядів на судові вироки. І там, де існує справжня незалежність професійних судів, — суди присяглих тратять ту найважливішу основу свого існування, а там, де існує небезпека впливу адміністрації на професійні суди, — судів присяглих по більшій частині нема, касується їх, або не впроваджується. І повстає дивний стан річий. Суди присяглих можуть існувати тільки там, де є непотрібні. Квестія, чи теперішня хвилина є добре вибрана для скасування судів присяглих, належить до міркувань натури **стисло політичної** (підкреслення моє) і тому її не обговорюю.“

Проект згадує кількох авторів, котрі неприхильно висказалися про суди присяглих, а чому не згадує про великих світових учених, або хоч би своїх великих польських правників, як проф. Врублевські, голова Академії Наук у Кракові, проф. Глязер, б. декан Новодворський і інші, які не тільки не виступили проти судів присяглих, але станули гаряче в їх обороні і найкращими словами їх згадують.

У суспільности не викликав проект сильнішого вражіння. У пресі появилася кілька статей, і так у „Варшавськім Дзєнніку Народовім“ з 8. III. ц. р. Зигмунт Рачковскі написав статтю в обороні судів присяглих. Він підчеркує м. і., що скасування цієї інституції це недовіря для громадянства, його чинности і перекидування всіх чинностей на уряди. Для виховання правного почуття у суспільности треба конче заховати інституцію судів присяглих.

„Курер Поранни“ ч. 61 з 2. III. ц. р. помістив статтю якогось автора Р. Т., який одначе дуже мало пише про сам

проект, а дуже багато проти адвокатів. Він стверджує, що сам проект не мав ніякого відгону в громадянстві. На жаль, каже він, самотнім суспільним осередком, де він викликав більший рух, це була палестра. Але це було тільки особисте зацікавлення і не треба з ним числитися, бо їх кличем є **гонорар** (!!!) і батьківщина.

Характеристична річ. Цей поганий пашквіль на адвокатуру **анонімний**. Були і в інших часописах того роду статті, але всі **анонімні**. А чи правдою є, що та справа викликала „великий рух“ серед адвокатури? На жаль, з болем мусимо ствердити, що й серед адвокатури був слабкий відгомін. Десь з початком року перші відізналися шлеські адвокати, які на своїх зборах в Катовицях ухвалили жадати заведення суду присяглих. Потому в краківській Адвокатській Палаті відбулося зібрання, на якому реферував про суди присяглих д-р Яків Бросс в їх обороні. Він підкреслив, що міжнародний конгрес в Палермо висказався за утриманням судів присяглих. Суди присяглих є в таких державах, як Франція, Англія, Бельгія і частинно Швейцарія, а ухилено їх в Югославії, Болгарії, Литві, Лотві, Естонії, Португалії, Італії і Німеччині, отже в державах фашистських, або півфашистських. Щойно в останніх часах повсталася спеціальна комісія в варшавській Адвокатській Палаті, де дня 24. II. ц. р. відбулося дискусійне зібрання, в якому брали м. і. участь Могилянський, Новодворський, Глязер. Всі заявили проти скасування судів присяглих, а Глязер цитував гітлерівську карну процедуру, введену в 1935. р. в Німеччині, з якої поодинокі рішення примінено і в тутешньому новому проекті.

В Союзі Польських Адвокатів у Варшаві дня 9. III. ц. р. був реферат адв. Недзялковського. Прелегент без ніяких застережень узяв, що скасування судів присяглих, які існують тільки в одній ділянці, є історичною konieczністю.

В дискусії забрав слово м. і. адв. Кієнські. „Суд присяглих — говорив він — це один з більших учителів дозрівання суспільности, який він підносить умово і образує. Суд цей на-че безпосередньо впроваджує суспільність до виміру справедливости. Закиди проти суду присяглих є без значіння. Кажуть, що ми неповнолітні і не доросли до цієї інституції. Свідомство непохвальне і цілком помилкове. Передвоєнна Росія не мала більше дозрілих мас, ніж нація — противно ми перевищали Росію. А однак Росія завела суди присяглих. Люди науки, літератури, і журналістики в Росії голосили, що суди присяглих є великим добром народу, яким треба гарячо опікуватися. Так було в царській Росії, яка хоч сильно тримала в руках своє громадянство, але не подумала про позбавлення суспільности її добра — судів присяглих.

В часі скріплення гнету, Росія тільки обмежила компетенцію судів присяглих. В часах неволі йшли з Конгресівки петиції до Петербурга за введенням у нас судів присяглих. Але російський уряд відмовлявся, бо уважав нашу суспільність за ворожу, і не хотів їй дати цього добра. Березнева конституція вважає суди присяглих за потрібні. Ті суди заховалися тільки в Галичині. Їхня діяльність не викликає ніяких замітів. Судді Найвищого Суду, з котрими бесідник розмовляв, висказалися з признанням про вердикти судів присяглих.

Остали би тільки коронні суди. Алеж вони — хоч професійні — нераз помиляються і відбігають в своїх вирокх від ідеалу виміру справедливости. Коронний трибунал, що проводить сесії суду присяглих, має в процедурі можливість обмежування і це є достаточна коректива. Врешті, щоби оминути евентуальні блуди в вирокх судів присяглих, можна впровадити зміни в процедурі, але не касувати судів присяглих.“

Якаж була доля цього проекту в соймі і сенаті?

В соймі в першому читанні відіслано проект до правничої комісії дня 10. лютого ц. р. Соймова комісія на своєму засіданні дня 27. II. порішила більшістю одного голосу скасувати суди присяглих. Тут мусимо, на жаль, зазначити, що тільки один наш член правничої комісії з рамени Української Парляментарної Репрезентації д-р Роман Перфецький був на цьому засіданні, другого д-ра Витвицького на ньому не було.

На пленумі сойму найшовся урядовий проект дня 11-го березня ц. р. Референт, адвокат Щепанський твердив, що суди присяглих не мають у Польщі традиції, а введення їх було тільки вислідом визвольних змагань з абсолютизмом. Колиб утрималися суди в „Малопольщі“, то треба би консеквентно запровадити їх і в цілій державі. А проти них промовляє цілий ряд поважних аргументів.

За утриманням судів присяглих промовляв посол Моравський, який підкреслив, що майже всюди громадянський чинник є репрезентований у судівництві. Не було випадків перекупства. Суди присяглих можуть вимагати деяких реформ. Гарну промову в обороні присяглих суддів сказав посол, адвокат д-р Волянський, який пригадав історію боротьби за впровадження судів присяглих в Галичині. За утриманням судів присяглих говорив посол Гофман, учитель з Рівного і перестерігав перед наслідкуванням Німеччини й Італії як тотальних держав, підчас коли декларація полк. Коца не йде в напрямі тотальної держави. Це, що теперішня конституція не передбачує судів присяглих, не свідчить про заборону їх існування. Це було підкреслене в попередньому соймі, в конституційній дискусії тп. Маковським і Царем. Вони пояс-

нювали тоді, що зайвим є вичислювати в конституції суди присяглих, коли ті суди дійсно існують. Посол Закроцький з Бельська висказався за громадянським чинником у судівництві. І це на просторі цілої держави. Останній промовляв посол Гуттен-Чапський, який в засаді годився, що суспільність має право участі в судівництві, однак вважає, що наразі рівень нашої суспільності не дорівнює цьому, що є у народів класичних держав, до судів присяглих, як в Англії і в Швейцарії.

Тут мимохіть насувається, що в 1864. р. царська Росія не боялася завести інституцію судів присяглих, а рівень тодішнього російського народу хіба був куди нижчий, як теперішній уровень польського народу. Справді дивно, що це, чого не боявся російський цар, боїться п. Гуттен-Чапський. Та головним речником, неструженим борцем за вдержання цих судів був **посол д-р Еміль Зомерштайн**, який справді був всюди і на комісії, як і на пленумі сойму і тому ми бодай у скороченні подамо його промову з дня 11. лютого ц. р.

„Справу скасування, чи ухвалення судів присяглих, поставлено на фальшивій платформі. Поставив її сьогодні референт, а передвчора п. Міністер у промові в часі сенатської бюджетової дискусії, на дільницевій платформі. Не іде про це, чи меншість має майоризувати більшість, чи більшість має піддатися меншості, не іде, чи інституція, яку дали займанці має остатися, чи має перемогти „Малопольща“ і змусити дві інші дільниці, щоби вони впровадили у себе суди присяглих, так не стоїть справа. Я позволю собі доказати історичними фактами сучасної Польщі.

Перше питання. Чому суди присяглих існували тільки в „Малопольщі“, а не існували в Конгресовім Королівстві? Суди присяглих впроваджено на терені давнього царату в р. 1864. царем Олександром II., але з виключенням Конгресового Королівства, бо суди присяглих це великий здобуток народу, привілей і добродійство, з яких мають користати тільки москалі, а не мають користати, як було сказано „мятежники“, не має користати польський народ. Поляки з Конгресового Королівства не можуть витягнути цієї консеквенції, що не було тут інституції судів присяглих і тому не належить її впроваджувати, бо займанець не хотів дати польському народові в своїй державі цього привілею, який дав пануючому народові.

Було сказано, що цю інституцію дали займанці і тому треба її відкинути. Але чи це була інституція спеціально австрійська, чи російська? Була це загальна інституція, яку впроваджувано в цілому ряді держав в міру поступу культури і цивілізації. Її введено в Англії вже в XII. ст., в інших дер-

жавах значно пізніше. Багато інституцій існувало в Англії перед тим, ніж в інших багатьох державах і політична думка формувалася поволі, але серйозно переходила з заходу на схід. У Франції прийшли суди присяглих по французькій революції. В інших державах, в часі весни народів. А тимсамим в часі перемін, які мали місце в 1848. р. А сьогодні є так, що вони всюди існують крім Болгарії і Югославії, але і там народнього чинника не виєліміновано.

Іде не про утримання займанської інституції, але про це, що Польща має виєлімінувати інституцію, яка існує в цілому культурному світі. Цієї інституції на ґрунті „Малопольщі“, не тільки не відчували як накинєну займанцями, але вона має славу карту і борці за незалежність польської держави находили оборону в тих судах присяглих. Коли згадаю про вердикт лави присяглих, що уневиннив Добродзічку, убивницю Скалона, коли згадаю, що недавно померший маршал сойму Дашинський, борець і трибун народу, завдячував своє уневиннення саме вердиктові лави присяглих, а не коронним австрійським судам. Інституція та не є чужа і так її не відчувала польська нація в хвилині повстання незалежної держави. Позволю собі це Високій Палаті доказати.

На провесні існування законодавчої палати, бо вже дня 6. травня 1919. р., з нагоди скасування конституційної декларації поодиноких партій у справі майбутнього устрою польської держави, таку декларацію внєс тодішний уряд дня 6. травня 1919 р. А внєс її тодішний Міністер Войцеховський іменем уряду.

Точка VII. цієї декларації каже: „Про правний порядок у відношенні між мешканцями і урядами рішакть суди, яких завданням є, спираючися на правному почутті громадян, розвивати їх і утривалювати, при чому характеризувати має суддю стислий звязок з поняттям загалу про справедливість.“

„При судженні злочинів рішатиме суд на основі оречєня 12. присяглих з числа громадян покликаних, щоби над формальним правом у вираках суду панували мораль і справедливість.“

Так сказав Уряд Річипосполитої дня 6. V. 1919. р., уряд не лівий. У тім уряді не було ні одного лівого. Пригадую травень 1919. р., а тимсамим час по упадку уряду Андрія Морачевського.

Друге питання — партія П. С. Л. внесла свою декларацію в справі судів присяглих. Поважніші справи рішатиме суддя на основі вердикту 12. присяглих покликаних з листи громадян.

Сказано тут, що тільки „Малопольща“ є за судом присяглих, а чи знаєте, панове, хто підписав цю конституційну

деклярацію? Прошу ствердити з першого друку з Союму ч. 443 підписаних є 33 послів, на першому місці тодішній посол Юлій Понятовський, теперішній Міністер Рільництва, Блажей Столярський, один із сучасних керманців людowego руху, посол Ердман, віцемаршалок теперішнього союму Станислав Келяк, посол Іван Дембський і одинокий з „Малопольщі“ Матвій Ратай на 33 послів. Так тоді відчували, що це не якась дільничева „малопольська“ інституція, але інституція, яку уряд і всі стани Польщі хотіли впровадити. Коли прийшло до дискусії над арт. 83, ніодин голос не піднісся проти судів присяглих. Референт Едвард Дубанович, якого ніхто не запідозрив про симпатії для новочасних лівих рухів, не спротивився їм і поставив їх і на комісії, а потому і на пленумі союму. Березнева конституція з 1921. р. однодушним рішенням законодавчих палат і уряду впровадила суди присяглих на території цілої держави. А коли вони існують виключно на території „Малопольщі“, то це не є виключно вина конституції, бо, як каже проф. Могильницький, наступило порушення конституції, якого неможна заскаржити перед ніяким трибуналом, бо такого трибуналу нема для береження конституції. Покликувалися тут на цілий ряд авторитетів. Я вже сказав в комісії, що квестія авторитету професорів це зрадлива річ, невідомо ніколи, скільки буде за тим, а скільки проти. Коли йде про професорів польського права, то візьмим нестора кримінології Едварда Кшимуського, який у своєму викладі: „Процесове право“ стор. 17 сказав, що засада мішаних судів, а тим самим і судів присяглих стрічається як в науці, так і серед освіченої суспільности, з найбільшим признанням. Проф. Врублевський, президент правничої комісії сенату, б. президент Академії Знання, в циклі викладів п. н.: „Наша конституція“, які зорганізувала школа політичних наук в Кракові, сказав, „що при карному судівництві щодо арт. 83 конституції співділати повинен громадянський чинник, то це неспірне. Засада та надається на складову частину конституції.“

Проф. Глязер в анкеті над справою конституції каже, що вердикти судів присяглих дають найповажнішу запоруку громадянських свобод. А навіть Кодифікаційна Комісія на ст. 507 каже: „Присягли судді судять добре, або зле, але все самотійно, голос їх може не все компетентний, є одначе все голосом громадянської совісти, голосом здорового розуму, який може помилятися, але впливає все з глибокого переконання. Ті судді не рішають про правні квестії, вони судять тільки щодо подійсного стану й вини, а щодо цього, передовсім у менше скомплікованих справах, є по більшій частині достаточні спосібні.

Сказано було тут, що суди мусять бути професійні, що при непрофесійних судах немає певности, що будуть відповідно судити, бо це справа припадку. Є це висказ досить нещасливий і ризиковий у нашій дійсности. Бо можливе є, що є судді з припадку, як і є міністри з припадку. Такий випадок був свого часу. Абсолювент кавалерійської школи в Петербурзі був міністром справедливости.

Суд присяглих не робить ніколи похибки, бо цьому може перешкодити коронний суд. Кодекс карного поступовання має такий припис, що предсідник трибуналу має поучати присяглих суддів про їх обовязки, має показати їм закони, зреасумувати важніші підсумки розправи, іде з ними до салі нарад, а навіть, щонайважніше, арт. 450 к. п. к. дає коронному судові право ухилення вердикту присяглих суддів. Нема отже ніякої небезпеки і тому нема ніякої причини касувати суди присяглих.

По тих промовах, що висказалися в засаді за судами присяглих відповідав п. Міністер Грабовський, який сказав м. і.:

Коли п. посол Зомерштайн і інші, шукаючи для своєї тези аргументів, находять її в конституції з 1921 р. і в декларації з 1919. р., то думаю, що треба би тимбільше сягнути до обовязуючої тепер конституції і до подійсного стану. Не є всеж таки без значіння, що 15 літ минуло, а наказу впровадження судів присяглих не виконано. Чому? — Бо проти того припису промовляли вимоги життя, промовляли реальні геополітичні, етнічні і культурні умовини, інакше виглядає ця наша дійсна дійсність. І коли ухвалено нову конституцію, правний стан представлявся так: суди присяглих існували тільки там, де їх вже стрінула держава. Не повстали одначе там, де їх передтим не було, бо суди присяглих показалися таким твором, що не може ще вмерти, але рівнож не може ще повстати. Нова конституція мусіла це питання трагічне з точки погляду уніфікації якось розвязати.

І ось конституція дала дороговказ і дала напрям тим, що цей попередній припис скасувала. Безсумніву, що цей дороговказ свободний, бо нема тут наказу, але чи правдива інтенція не є вже ясно висказана?

Панове опоненти неначе пересунули саме питання. Тут не йде про виключення суспільного чинника суду. Цього питання не можна так ставляти. Участь сусп. чинника в вимірі справедливости в Польщі існує незалежно від судів присяглих. Скажу більше: він розвивається, — скажу ще більше — я сам є його приклонником. Існують суди праці, роземні уряди, торговельні суди, де суспільний чинник допущений до участі.

На абстрактійну тему, котрий суд є ліпший, чи суд присяглих, чи суд коронний, можна би ще дискутувати цілими роками і важко передбачити, хто тріумфував би. Мабуть кожний остав би при своїм погляді. Це питання треба рішати в мозках, льогіці, а не в серці і почуваннях. Але перейдім до аргументації п. опонентів: впало тут твердження, що опінія польських авторитетів права є маркантно поділена. Навіть пропоновано в комісії вислухати експертів карного права. В карній секції кодифікаційної комісії висказалося проти утворення суду присяглих 7 голосів (Новодворський, Макаревич, Кшимуський, Могильницький, Раппапорт, Сейдак і Прондзинський), за утворенням 2 голоси: Еттінґер і Маковський. Було тут також сказано, що колиб ми скасували суди присяглих, то найшлисяб в товаристві ледви двох держав — Болгарії і Югославії, що не мають судів присяглих. Не знаю звідки п. посол Зомерштайн бере свої інформації, а справа так виглядає по справдженні. Країни, де нема судів присяглих є: Голяндія, Люксембург, Данія. Далі Туреччина, Югославія, Литва, Лотва, Естонія, Мадярщина, Португалія, Болгарія. Дійсно Болгарія з Югославією є, але в досить імпозантному товаристві, бо 11 держав. Є також держави, де є тільки лавничі суди, а нема присяглих. Це є Німеччина, Австрія, Швайцарія, Фінляндія, Швеція і Росія. Далі є держави з судами присяглих, де одначе судді є покликані до орікання не тільки про вину, але й про кару. Це є Франція й Бельгія. Чистий тип судів присяглих є ледви в Англії, Румунії, Еспанії, Норвегії і Греції.

По тих промовах приступлено до голосовання і сойм ухвалив більшістю голосів прийняти урядовий проєкт, а тимсамим скасувати суди присяглих.

Так скінчилася справа судів присяглих у соймі, і перейшла до сенату. В сенаті дня 9. березня ц. р. в дискусії над бюджетом міністерства справедливости промовляв сенатор д-р Горбачевський і в справі судів присяглих. Він з натиском підкреслив, що суди присяглих споюють громадян з ідеєю права, а скасування їх унеможливить відбудову почуття права серед широких кругів громадянства.

Дня 16. березня ц. р. найшлася ця справа на правничій сенатській комісії і вона відкинула урядовий проєкт. Референт сенатор Терліковський, сен. Петражицький і сен. проф. Станевський заявили за скасуванням судів присяглих, бо конституція не знає такої інституції. Проф. Врублевський, голова Академії Наук у Кракові, сенатор Еверт, князь Радивил, Баринський, Хшановський, Патек і князь Любомірський за судами присяглих. Проти промовляв ще сен. проф. Маковський. Вислід голосування 10 за, 4 проти. На пленумі сенату

буде референтом сен. Станевич, референтом меншости сен. Терліковський.

Цей вислід був справжньою несподіванкою, ніхто не ві-
рив, щоби по ухвалі сойму, сенат відкинув урядовий проект.

Дня 22. березня ц. р. на пленумі сенату іменем правни-
чої комісії сенату зреферував сен. Станевич становище комі-
сії і висказався проти урядового проекту. Не треба спішити-
ся — казав він — зі зміною, бо після декрету з 11. III. 1928
про розширення судів присяглих на цілу державу, рішатиме
окремих закон. Скоро в квітневій конституції скреслено при-
пис про суди присяглих, то мабуть творці уважали, що існу-
вання судів присяглих не є конституційною, але організацій-
ною проблемою. Утримання судів присяглих і розширення їх
на цілу державу не принесе не тільки шкоди, але буде кори-
стю для держави.

В обороні урядового проекту промовляв референт мен-
шости сен. Терліковський, що домагався скасування судів
присяглих.

В обороні судів присяглих станули дружно консерва-
тисти з князем Радивилом і Дідушицьким, ліві з сен. Бобров-
ським, українці з сен. д-ром Горбачевським, жиди з сен. д-ром
Шором та всі сенатори з Галичини.

Проти промовляв ще сен. Вацлав Серошевський. Він
сказав, що суди присяглих є дитиною революційних трибуна-
лів, вони були все зброєю політичної боротьби і є ними до
сьогоднішнього дня. Суди присяглих впроваджують хаос у
вимірі справедливости. Суди присяглих у національно міша-
них теренах можуть спричинювати вічні подразнення, бо
кожна з національних сторін добачуватиме в вердикті при-
сяглих суддів передовсім оборону національних інтересів, а
не безсторонний вимір справедливости. Славний ще з часів
неволі письменник, що своїми прегарними творами одушевляв
не тільки польську молодь, старий демократ Серошевський,
настрашився суду присяглих, бо вони є дитиною революції.
Мимохіть пригадуються слова — Міцкевича: „I tyś się zląkł,
szlachecki synu“!

Промовляли і дві сенаторки-жінки, одна за, друга про-
ти, боронив ще урядового проекту Міністер Справедливости
Грабовський і врешті на внесення сенатора, полковника Малі-
шевського, відослано проект до комісії, звідки верне потому
на надзвичайну сесію сенату.

* * *

Ухвала правничої комісії в сенаті відбилася вже широ-
ким відгомном в суспільности, а один з дневників в Польщі
„Ілюстровани Курер Цодзенни“ дня 19. III. ц. р. ч. 78 помі-

стив вступну статтю „Сойм перед судом присяглих польської опінії“. Ця стаття викликала несподівані наслідки. Маршалок сойму Цар відібрав карту вступу кореспондентові „І. К. Ц.“, а це знову викликало бурю в журналістичному світі.

Остає ще питання, чи потрібна реформа інституції судів присяглих? Безсумнівно, а передовсім щодо складу лави присяглих. Там повинні сидіти люде науки, мистецтва, письменники, педагоги, суспільні мужі, одним словом цензусом для присяглих суддів не може бути далі як досі тільки висота оплачуваного податку, але висота інтелігенції.

Щодо справ, то деякі повинні бути усунені, як нпр. рабунок, а повинні йти перед суд присяглих убивства (арт. 230 к. к.). Далі повинна бути усунена приявність предсідника трибуналу коронного суду на нарадах присяглих, як це було передтим. Під національним оглядом у лаві присяглих мають бути заступлені рівномірно всі національності, які замешкують дану територію, і т. д.

І ще дещо з минушини. Перший вистріл проти суду присяглих дав проф. і суддя Найвищого Суду д-р С. Раппапорт своєю брошурою „Загаднення сондув пшисенглих в Польске“. Проти неї появилася негайно в „Житті і Праві“ ч. 1 з 1932 р. стаття: „Чи усунути суди присяглих“, — яка поробувала становище д-ра Раппапорта:

В ній порушено м. і. проблему, чи ми, українці маємо бути за утриманням суду присяглих, чи це справа чисто внутрішня Польщі, до якої нема українцям ніякого діла, чи справа мається інакше. В тій статті підкреслено всі недобрі сторінки цієї інституції **тепер**. Та все таки стаття кінчилася: „Та проте, ми, українці мусимо боронити інституцію судів присяглих. Мусимо боронити її як демократи, мусимо боронити, так каже гідність і достоїнство народу, як гарантію громадянської свободи, як символ засади суду рівних над рівними, мусимо боронити як ті, що мріють про свою національну будуччину.“

На тім становищі станув і III. Міжнародний Конгрес карного права, який відбувся в квітні 1932. р. в Палермо, на цім становищі станули і бельгійський професор Schuid, Pergeau, Ferri, Van Hamel і інші світочі карного права.

Закиди, що суд присяглих це польська справа, до якої нам, українцям нема що мішатися — нонсенс. Суди присяглих це не польська справа, це здобуток культури, та запорука громадянських свобод і поступу, — це забезпечення перед абсолютизмом і диктатурою одиниці, чи партії.

Д-Р М. ВОЛОШИН.

Право про устрій адвокатури.

Дальша доля урядового проекту. — Зусилля Союзу Українських Адвокатів. — Найважливіші постанови проекту.

I.

Урядовий проект нового права про устрій адвокатури, внесений до сойму не став ще законом. Сесія сойму і сенату замкнена, а що по останніх вістях не виключені зміни у складі уряду, тож і на надзвичайній сесії обох парламентарних палат, що малиб відбутися ще перед феріями, — нове право про устрій адвокатури мабуть ще не буде ухвалене. Однак все те не звільнює нас від обов'язку зорко стежити за ходом цієї для нашої адвокатури так важної справи. Тож хочби для історії і статистики годиться пригадати й занотувати всі дотеперішні зусилля Союзу Українських Адвокатів у його межах статуткової, а дійсністю допускаємої діяльності, у напрямі притуплення гостроти деяких тих постанов проекту, які моглиб некорисно відбитися на українській адвокатурі. Не було одного засідання Виділу С. У. А., що відбуваються кожного тижня, на якому не дискутувалосяб при окремій точці нарад справи проекту нового права про устрій адвокатури. І коли перший проект цього права наспів з Начальної Адвокатської Ради до всіх Адвокатських Рад, представники Союзу Українських Адвокатів, що засідають у Адвокатській Раді Львівської Палати, взяли активну участь у випрацюванні основних зауваг до всіх артикулів проекту та треба признати, що всі запропоновані Львівською Адвокатською Радою зміни до проекту, були подиктовані глибоко відчутим почуттям справедливості і слушності та бажанням поліпшення незавидної долі цілої палестри без ріжниці віри і національності.

Дальшою долею тих проектованих змін занялись наші представники на терені Начальної Адвокатської Ради, а коли проект вплинув до сойму у Варшаві, Українська Парламентарна Репрезентація, а в ній не лише наші товариші послі-адвокати, як д-р Витвицький, д-р Волянський, д-р Біляк і інші, але також послі не-адвокати, як пос. В. Целевич і посол-селянин Г. Тершаковець. Цей останній зголосив новелю до нотарійного закону в цілі обмеження нотарійного монополю та щоб привернути адвокатам право списувати договори про перехід, обмеження чи обтяження права власности до селянських нерухомостей простором до 5 га. без нотарійного примусу про нотарійні акти, а тільки за нотарійно чи судово легалізованими підписами. Соймова правнича комісія призначи-

ла вже референта для цієї новелі. Справа тим характеристична, що пекучу потребу такої новелізації відчули у першій мірі самі селяне і це очевидно не для побільшення доходів адвокатам, але виключно для того, що нотарійний монополі і з ним получені значні витрати заставили селянство до бойкоту договорів взагалі, що вже сьогодні загрожує повним хаосом та загальною незгідністю дійсного стану з гіпотечним станом селянських ґрунтів, навіть там, де існують ґрунтові книги.

Союз Українських Адвокатів інформував про всі свої заходи у справі проекту нового права про устрій адвокатури своїх zorganizованих членів не тільки рефератами на сходинах Делегатур (у Львові реферат д-ра В. Старосольського), але теж обіжниками і статтями у своєму органі „Життя і Право“*).

Контакт, який удержуємо в цій важкій для нас справі з Українською Парляментарною Репрезентацією мусить ще затіснитися, щоб у рішальному моменті, коли справа буде рішатися на пленумі парламенту, використати всі стійні аргументи в обороні вільности і самоуправи адвокатури.

II.

Перед нами урядовий проект нового права про устрій адвокатури з його мотивами.

У загальній частині обосновання цього проекту констатовано, що дотеперішнє право про устрій адвокатури з 7. X. 1932 Дн. Зак. ч. 86, поз. 739, виказало у чотиролітньому його приміненні стільки браків, що **органи адвокатської самоуправи не могли справно функціонувати**, а що найважливіше **рівень адвокатури не міг піднятися на належну висоту**. Щоби цьому запобігти, так в інтересі самого адвокатського стану, як і в інтересі держави та виміру справедливости, треба було перевести зміни шляхом введення нового права про устрій адвокатури з тим, що деякі зміни дотеперішнього права будуть мати тільки **редакційний характер**.

Та з поодиноких змінених постанов у проекті, як і зі спеціальної частини обосновання поодиноких артикулів, проявляється виразне змагання до видатного обмеження дотеперішньої самоуправи адвокатури як вільного звання, та поширення рішального впливу урядових чинників в ім'я клича тотальности держави.

Вже в арт. 1. проекту читаємо, що адвокатура творить одиницю **господарської самоуправи**, а не як у дотеперішньому праві, — одиницю самоуправи **звання**. Якнебудь інтерпре-

*) Д-р М. Волошин: Реформа права про устрій адв. „Життя і Право“, ч. 1. 1935 р., — Д-р М. Волошин: На передодні довершення реформи пр. про устр. адв. ч. 3. 1936 р., — В. С.: Проект новелізації права про устрій адвокатури.

тація цього термінологічного висказу може мати для української адвокатури, зокрема у звязку з нашими оправданими домаганнями, деяке значіння, — то вже тут ствердити належить, що по постановах конституційного закону з 23/4 1935 Дн. Зак. ч. 30, поз. 227 (арт. 72—76), **господарська** самоуправа належить попри адміністрацію уряду та територіальну самоуправу до тих чинників, які справують **державну адміністрацію**, а ця остання є публичною службою. А щойно для поодиноких ділянок господарського життя покликуються господарську самоуправу, яка обіймає палати рільничі, промислово-торговельні, ремісничі, праці, **вільних звань** і інші публично-правні сполуки.

Але за вузькі рямці статті не дозволяють основно зайнятись усіми подібними змінами, хочби і такими, як у арт. 13, у змісті роти приречення, яку це зміну з причини браку мотивів до цього артикулу, прийдеться хіба зачислити до тих з характером редакційним, бо вона насуває поважні сумніви.

Порушимо тільки найважливіші суттєві проектовані зміни, що поважно порушують, якщо зовсім не перекреслюють, дійсну самоуправу адвокатури.

До таких належать постанови у першій мірі арт. 10—15. Як уже відомо, арт. 10. проекту, відбігає від дотеперішнього арт. 9. про умовини прийняття до адвокатури головним, що вводить крім адвокатської аплікації, закінченої адвокатським іспитом, також обовязкову судову аплікацію з судовим іспитом та до дотеперішньої вимоги володіння польською мовою у слові і письмі додає ще слово „належито“. На нашу думку, цей додаток „належито“ належить до таких окреслень, які в законодавстві треба оминати, бо у практиці інтерпретація такого додатку дасть широке поле до чисто суб'єктивних висновків та пригадує вибори до управ сільських громад чи волостий.

Натомісць введення примусової судової аплікації, **мотиви проекту** обоснують опінією і це однодушною Начальною Адвокатської Ради та представників різних кругів адвокатури (яких — не важко вгадати), що, мовляв, дотеперішній стан з часу діяння тепер обовязуючого права про устрій адвокатури, без обовязкової судової аплікації, є **шкідливий** для інтересу суспільного як і державного, бо адвокатура на низькому рівні не пособляє доброму вимірові справедливости. Аплікант як аспірант адвокатського стану має присвоїти собі безсторонне правниче розумовання та розуміння суспільного і державного інтересу, щоб опісля як адвокат ділав як співчинник виміру справедливости, а не стремів до перемоги його клієнта *per fas et nefas*.

Такі міркування цієї частини мотивів проекту не зовсім

покриваються з дійсністю. Якнебудь судова аплікація, на спосіб і у розмірах часу приписана колишньою австр. адвокатською ординацією, може кандидата до адвокат. стану корисно зорієнтувати про техніку і суть виміру справедливости, то одначе не можна твердити, щоби брак такої судової аплікації був аж так шкідний, що спричинює загрозливий низький рівень адвокатури. Суспільний і державний інтерес (якого не належить утотожнювати з „народовим“ інтересом) — розуміє адвокатура всесторонно навіть без обовязкової судової аплікантури у характері протоколянта, а всяке стремління якогось адвоката до перемоги інтересу його клієнта навіть **per fas et nefas** — стрінеться все з енергійною репресією дисциплінарного суду.

У дальшій частині мотивів проекту до цього арт. про конечність судової аплікації спрецизувало Міністерство Справедливости такі тези:

1) односторонна адвокатська аплікація — без судової (головно цивілістичної) — спеціалізує і творить односторонні умові типи;

2) судова аплікація зближує судовиків до адвокатури;

3) уможливить краще „пересівання“ кандидатів, яких дотепер адвокатські ради приймають по **чемностевих референціях**, — а презеси апеляційних судів мають ширші можливости провірення моральної вартости кандидата;

4) уможливить **доцільну персональну політику**, бо надмір адвокатів обнижує рівень адвокатури наслідком конкуренційної боротьби за прожиток.

Можна сподіватись, що повищі тези дадуть широку основу до дебати над цим проектом у соймі. Тут бажаво лише коротко зазначити, що зближення судівництва з адвокатурою може і повинно відбуватись ріжними шляхами, з котрих обовязкова судова аплікація остане найменше пригожим шляхом. Натомісць признати треба, що обовязкова судова практика з іспитом уможливить у повному значінні слова — те „пересівання“ та відповідну обставинам і хвилині „**персональну політику**“. Та тут супроти дотеперішніх досвідів і прийомів насувається важке питання для доросту української адвокатури, що по скінченні університетських правничих студій з приписаними у Польщі іспитами, не маючи змоги дістатись до якогонебудь уряду, вступає до адвокатури. Хто з них перейде через те „сито“ та його дрібонькі дірочки? Та маємо право сподіватися, що при оцінці загарантованих конституцією прав кожного громадянина держави по думці арт. 7. уст. 2. конституційного закону з 23/4 1935, поз. 277 ч. 30, ані походження, ані віроісповідання, ані пол, ані національність не можуть бути причиною обмеження тих прав.

врядної установи. Далі поширено в статті 9-тій засаду участі представництва Начальної Адвокатської Ради у відкличній інстанції, якою має бути Палата для справ адвокатури при Найвищому Суді, цим способом, що це представництво призначено Начальній Адвокатській Раді також при вирішуванні Найвищим Судом у складі 7. суддів правних питань нормативного характеру, як також при вирішуванні їх змін Загальними Зборами Найвищого Суду. Зосібна, в складі 7-ми суддів має засідати 3. представників Начальної Адвокатської Ради, а в Загальних Зборах Найвищого Суду малоб брати участь 5 відпоручників цієї Ради, в справах, що торкаються адвокатури.

Щодо вимог, від яких залежати має впис на адвокатську листу, боротьба за усунення дволітньої судової аплікації і введення на її місце тільки судової практики для аплікантів адвокатури, покінчилася тим, що більшість комісії заявила за судовою аплікацією, однак ця справа має бути на підставі зголошених внесків меншости, — між іншим також українськими членами комісії, — предметом поновного вирішення комісії в часі надзвичайної соймової сесії.

Замітне було видвигнення одним з польських членів комісії вимоги, щоби аплікант адвокатури був бездоганий у відношенні до польської нації, однак по промові пос. Витвицького змінено цю вимогу, що має він мати бездоганну опінію взагалі. Притому польська більшість також послідовно пішла вже за цим, що в адвокатських і аплікантських приреченнях переведено таку зміну.

Щодо осіб, звільнених від судової і адвокатської аплікації та від зложення іспитів, скреслено в статті 12-тій гіпотетичних писарів і нотарів, а відносно референдарів постановлено, що з них тільки ті, що мають вимоги обняти становища судді та мають щонайменше 5 літ державної референдарської служби з правничим характером не будуть обов'язані відбувати судової і адвокатської аплікації, однак всеж таки будуть вони мусіли зложити адвокатський іспит, щоби бути вписаними на листу адвокатів.

Щодо замкнення лист адвокатів чи аплікантів або обмеження їх числа скреслено уступ статті 15-ої про право Міністра справедливости уділювати адвокатським радам дозволу позачергового вписування у виїмкових випадках осіб, на листу замкнену чи обмежену.

Щодо фондів Адвокатських Палат, скреслено постанови про примусові фонди обезпечення, а на їх місце введено фонди взаємної помочі і посмертних запомог.

Постанови статті 30-тої про незлучність, змінено цим способом, що дозволено, щоби адвокати могли бути в коопе-

рації членами надзірних рад і контрольних комісій, як також членами дирекцій, оскільки за ці свої функції не побиратимуть винагороди. А щодо допущення дальших виїмків, мають ще запасти остаточні постанови Комісії.

Щодо устрою адвокатських рад, вирішено, що будуть не чотири, а тільки три роди адвокатських рад щодо кількості членів, — зокрема, в палатах, що будуть числити до 500 адвокатів, склад ради буде виносити 12 членів, у палатах з 500 до 1.000 адвокатами 15 членів, а в палатах з адвокатами понад 1.000 осіб, 21 членів.

Склад Начальної Адвокатської Ради був предметом дуже оживленої дискусії, бо референт **пос. Сьода** видвигнув свій проект, щоби всі Адвокатські Палати, більші й менші, вибирали до Начальної Ради рівне число членів та щоби можна було вибирати до Начальної Ради також адвокатів зпоза членів даної Адвокатської Палати. Цю тезу більшість комісії ухвалила, а малаб вона уможливити вибір поодиноким Палатам побіч членів до них належних, також адвокатів замешкалих у Варшаві. Проти цієї тези зголошено внесок меншости, щоби задержати постанови проекту, в котрому передбачено різні числа делегатів відповідно до числа членів даних адвокатських палат та що вибрані можуть бути тільки члени дотичних палат. Ця справа буде ще предметом остаточного вирішення правничої комісії.

Щодо дисциплінарного поступовання, ухвалено тезу, що ціле дисциплінарне доходження має вести речник палати і щойно по покінченні доходжень має прококураторові їх вислід і цей рішає, чи сам обіймає дальше ведення поступовання чи полишає це речникові. Дотичить це дисциплінарних переступств і провин, одначе, коли прокуратор навіть обійме дальше ведення поступовання, то може вести дальші доходження тільки через речника палати. Те все відпадає, коли проступок адвоката підпадає під санкцію карного кодексу.

Щодо аплікантив, то добре набуті права тих, що вписані на листу ще передше, заки закон увійде в життя, мають бути хоронені, а поодинокі тези про речинці, в яких мусять зложити іспит, заплатити вписову оплату, і деякі менше важні тези, будуть ще предметом остаточних вирішень правничої комісії в новій соймовій сесії.

Д-Р КОСТЬ ЛЕВИЦЬКИЙ.

До питання, в якій мові мають українські священники переписуватися з державними урядами?

На інтерпеляцію нашого посла д-ра Степана Витвицького з 17. лютого 1936. р., чому органи державної адміністрації порушують мовні права греко-католицьких священників, бо примушують їх адміністраційним шляхом, щоби вживали державної мови в урядових церковних справах, відповів п. Міністер внутрішніх справ, що п. інтерпелянт не відрізняє двох обсягів ділання священників: 1) душпастирського, що спирається на церковних нормах, і 2) світського, що обнімає функції державного урядовця цивільного стану.

До цього висказу п. Міністра про відріження священника католицького у двох видах, — позволю собі дещо завважати, спираючись на цій тезі двоособовості...

Тут мушу передусім ствердити, що обсяг ділання греко-католицького священника спирається виключно на церковних нормах душпастирства, до котрих належить на першому місці ведення книг: уроджених, подружених і померших, що є конечною частиною душпастирства, приказаною церковним правом, щоби мати необхідно потрібну базу діяльності: евіденцію своїх душ. Це мабуть самозрозуміле! І ці функції веде кожний греко-католицький священник — так, як йому приказує ординарій єпископ: по формі і змістови та в такій мові, яку розпорядить єпископ, а права урядової мови в державних урядах зовсім не мають ніякого примінення до наших парохіяльних урядів, бо вони не є державними урядами. І це мабуть також зрозуміле!

А що держава не має докладної евіденції цивільного стану населення, — бо про військовий стан постаралася, — то вона користує з відписів і виказів та витягів католицьких парохіяльних урядів, які дають ці інформації державним урядам з льояльності супроти держави, а не з обов'язку урядовців цивільного стану, бо державними урядовцями ніколи не іменовано наших католицьких священників і вони не приймали ніколи на себе функцій державних службовиків: ані з декретів іменования ані зі службових договорів. З цього виказується далі, що з самої фікції права без закону не можна ще надавати прав ані обов'язків!

Та в цьому напрямі дехто покликуються на патент австрійського цісаря Йосифа II. з 20. лютого 1784. року про обов'язки священників: вести метрикальні книги, — алеж це є декрет з часів передконституційних, коли австрійські цісарі самовільно вмішувалися до справ церковних та цей декрет

стратив правну силу у всякому разі наслідком конкордату Польщі з Апостольською Столицею з 1925. року, котрим Польща в артикулі 1. запоручила Католицькій Церкві, без ріжниць обрядів: **свобідне виконання її духовної власти і церковної юрисдикції**, а щодо мови переписки священників з державними урядами не застерегла собі Польща виїмку щодо метрикальних справ, ані в конкордаті, ані в мовному законі з 31. липня 1924. року.

Колиж п. Міністер внутрішніх справ признає у своїй відповіді на інтерпеляцію посла Витвицького, що Конкордат у цій справі не обіймає ніяких постанов, то з цього виходить якраз логічно і послідовно, що справу урядової мови священників передала Польща всеціло юрисдикції Католицької Церкви, та що ця справа перейшла безумовно до компетенції Католицької Церкви.

І тому Найвищий Суд відмовив був свого часу покарання нашого священника за вживання української мови, бо узяв, що законно нема санкції правної до того, щоби священників карати за вживання урядової мови греко-католицької Церкви нашої Архидієцезії... А до того конституція Польщі (арт. 114. і 115.) постановила виразно, що Католицька Церква руководиться власними правами.

Наші католицькі священники не мають отже досі двох основних, окремих або самостійних видів ділання: душпастирського і світського урядовця, — а вони є священниками і тільки священниками та користуються у церковних справах правами Католицької Церкви.

Інших прав, функцій ані обов'язків вони на себе не переймали, та не можна їм накидувати якогось іншого обсягу ділання, якого вони не взяли на себе і ніхто їм не давав!

Ось так каже рація права і за цим пішла рація самої Польщі, — у Конкордаті, та годі віднімати набуті права, а треба добре відрізнити: що правне, а що неправне, щоби пан Міністер не промахнувся... **Д-р Кость Левицький.**

Настасівський процес.

(Відповідь д-рові Ст. Баранові на його статтю в „Ділі“ ч. 36 з 19. II. п. н. „Після настасівського процесу“).

Д-р Степан Баран, як заступник покривджених сторін в настасівському процесі, в своїй кінцевій промові дав обширну історично-антропологічну картину с. Настасова. Він представив Настасів як оселю, що повстала під охороною не-далекого сильного замку в Микулинцях, на пустих полях і

стала малою вавилонською вежею. Тут осідали вислужені, замкові гайдуки, жовніри з замкової залоги і всякі заїди з різних, сусідних країв і тому тут живуть мадари Ракочі, татари Джинджеристи, Халахіни, румуни, поляки Жмурки і т. д. Це було цікаве з історичного боку.

Помилився тільки д-р Баран щодо оцінки соціальної структури села і пішов по лінії найменшого опору за актом обвинувачення, де представив населення Настасова як два ворожі табори, а саме: бідні — комунарі*) і багаті — націоналісти, — так каже обвинувачення, так твердив і д-р Баран. А якаж дійсність?

Між бідними „комунарами“ є більше як 30-морговий Іван Бичек, 6-морговий Ілько Джинджеристий, багато морговий Михайло Стриєшний, 5-морговий Гриць Галайко й інші, а між багатими націоналістами є саме: побитий комунарами денний робітник Михайло Зазуля, два, три і менше моргові „багаті“. Вже хоч з того видно, що оцінка д-ра Барана не зовсім докладна.

А який є дійсний стан в Настасові? Є там чотири табори. Є ундисти, радикали, націоналісти і „комунарі“, де факто були сільробы. Вони були колись тут справді дуже сильні. Доказом цього були вибори до сойму в 1923. р., а вислід тих виборів був такий: сільробы дістали 850 голосів, радикали 250 голосів і УНДО 65; націоналістів ще тоді не було. Але як скоро зросли в силу сільробы, так ще скорше і впали, чого доказом чергові вибори до сойму в 1931. р., в часі яких сільробы дістали вже тільки 80 голосів.

І тоді саме повстали націоналісти. До них перейшов майже цілий штаб сільробів з Гриньом Куріцою, головним секретарем Сельробу. Осталася горстка тих первісних сільробів, дезорієнтована, дезавуована і організаційно розбита, яка не могла взятися до якоїнебудь позитивної праці, ні прилучитися чи до ундистів, чи до радикалів.

Але остався ще Іван Бичек, про якого пише д-р Баран: „мабуть справжній комуніст“, і що він підюджував ту оставшу горстку бувших сільробів.

Іван Бичек вернув з Америки в 1925. р. як багатий чоловік, мабуть під вражінням комуністичної агітації в Америці і ошоломлений неправдивими вістями про благо і щастя українського народу на Радянській Україні. Саме тоді Кирило Вальницький і другі його товариші розвинули дуже живу агітацію в краю і він приступив також до Сельробу. Однак виробленого, ідеологічного світогляду у нього нема, чого найкращим доказом хіба й буде це, що на передвиборчих зборах

* Термін д-ра Барана.

в Микулинцях був головою віча, що проголосило там кандидатуру д-ра Степана Барана на посла до сойму, а на розправі в суді в Тернополі заявив м. і., що він хоче, щоби всі люди жили в братерській згоді та пропонував до цього, як одинокє средство секту **суботників**.

Ні, не два табори є в Настасові, а є одно велике невдоволення, яке є і по інших наших селах і в цілій державі — невдоволення спричинене головнò страшною економічною кризою. І шукають люди ратунку і виходу. Одні в ундистів, чи радикалів, інші у націоналістів, чи комунарів. І над цим треба глибоко, поважно призадуматися, а в ніякім разі не можна розв'язувати цієї проблеми терором, про який згадує д-р Баран, — з якоїнебудь сторони.

Як доказ зв'язку Комінтерну і червоної Москви з настасівськими комунарами наводить д-р Баран вже **другий раз**, що до Настасова прийшло на процес з Франції 1.800 франків. Дивує мене, що д-р Баран вже другий раз повторює на сторінках „Діла“ ту **неправдиву** вістку. Ще підчас процесу в Тернополі довідався д-р Баран, що це неправда і що ніякі франки не прийшли до Настасова. І справді мусів би бути цей Комінтерн дуже наївний, щоби не знати чому аж з Франції присилав **почтою** гроші до Настасова.

А тепер ще дуже важна справа, яку порушив д-р Баран, а саме. чи український адвокат може заступати в комуністичних процесах? Передовсім не розумію цієї несподіваної зміни фронту д-ра Барана. Таж ще недавно боронив він комуністів Абрагама Зелінгера і Ізраєля Бірнбавма до числа II. К. 34/33 з арт. 97 § 1 і 154 § 2 к. з., боронив комуністичного ще тоді Гриня Куріцу до II. К. 138/33 в процесі демантівців і інших. Боронив разом з д-ром Ладикою, д-ром Лейбою Ляндавом, д-ром Карлом Погорілесом, д-ром Михайлом Західним і іншими. Чи йому робив хтось тоді закиди з цієї причини? Чи не побрав за оборону гонорару? Але ніхто не говорив, щоби ті гроші він дістав з Комінтерну, з червоної Москви. Боронив разом з **жидівськими** адвокатами і не уважав цього за ніяку нечесть, чи ганьбу. Чомуж тепер поступив так нельояльно і не по товариськи супроти свого товариша, адвоката, д-ра Карла Погорілеса в Тернополі? В боротьбі за право, в обороні людини, що попала в конфлікт з законом не відмовляють своєї помочі і стають дружньо всі оборонці без різниці раси, чи національності. І може в тім саме найбільша моральна сила палестри.

Політичний і суспільний діяч не може послуговатися не-провіреними легендами, коли порушує суспільно-політичні теми з життя свого народу. В таких випадках громадянський діяч мусить опиратися тільки на дійсності, бо замість добра

мігби принести шкоду. Уважаю, що д-р Баран може принести шкоду своєму народові, коли пише (так само говорив і в своїй кінцевій промові в суді в Тернополі) про згогдні, шалені впливи Комінтерну на цілому Поділлі та Покутті. Цеж не дійсність, а хіба незаслужена рекляма для Комінтерну.

Д-р Лев Ганкевич.

До арт. 143. і 2. к. к.

Вирок Найвишого Суду з дня 17. VI. 1935 р. ч. 2. К. 567/35.

Предсідник Н. С. Корсак, судді: д-р Г. Сокальський (справоздавець) і К. Сиромятніков, п. прокуратор Н. С. Ст. Яніцкі.

На підставі арт. 529 і § 32 к. п. к. вирок ухилює і там. Судові переказує. Касація закидає вирокові порушення арт. 143 к. к. і приписів к. п. к. без означення відносних артикулів числами: а) через нерозпізнання, що обвинувачений не діяв безправно, бо спирав своє ділання на управненні, що впливає зі змісту арт. 242 к. п. к., а до того як оборонець діяв в границях права на підставі арт. 9. адвокатської ординації з 6. VII. 1868, ч. Д. з. д. австр. в обороні управнених інтересів, виконуючи обовязок оборонця і без обиняків напроваджуючи все, що по його сумлінню для оброни прав і інтересів сторони уважав за відповідне, б) через нерозпізнання, що внесок обвинуваченого про вилучення судді не міг, супроти становища начальної влади судді Гольчевського стати підставою до доходжень проти нього, в) через нерозпізнання, що обвинувачений діяв у добрій вірі, як адвокат, спираючись на запевненнях свого брата священика, якого знав як солідного і сумлінного чоловіка, який його в кількох листах просив про інтервенцію, в наслідок чого обвинувачений був переконаний, що закиди піднесені проти судді є правдиві і г) через неперепровадження доказів зі свідків і актів, вказаних обвинуваченим на правдивість закидів, піднесених обвинуваченим в донесенні до президента Суду і д) через нерозпізнання, що обвинувачений коли вносив про вилучення судді з причини сторонничости, то не мав обовязку перепроваджувати вперед слідства і впевнятися про абсолютну правду тверджень свого брата.

Найвищий Суд взяв під увагу отсе: І. як чин закінений обвинуваченому означає акт обвинувачення, що обвинувачений в дні 23. IX. 1930. р. в письмі, внесеним до Президії Окружного Суду в Золочеві, отже перед владою обвинуватив окружного слідчого суддю д-ра Й. Гольчевського про вдуманий злочин надужиття урядової влади, при чому публичний

обвинувач кваліфікував чин обвинуваченого під правовим оглядом, як злочин з § 209. к. з. з р. 1852. Вирокуючий Суд в І. інстанції устійнив як чин приписаний обвинуваченому, що в дні 23. IX. 1930. р. в письмі внесеному до Президії Окружного Суду в Золочеві, обвинуватив фальшиво д-ра Й. Гольчевського перед владою, покликаною до переслідування за надужиття урядової влади, отже за чин каральний в судовій або дисциплінарній дорозі, і це таким способом, що обвинуватив його за впливання в тоці слідства до ч. с. 103/30, веденого в напрямі некорисного зізнавання проти священика Й. Муровича, тероризування і застрашування свідків так, що не могли зізнавати згідно з правдою, і той чин скваліфікував Суд під правовим оглядом як переступство з арт. 143. к. к.

Вирок Суду І. інстанції затвердив Апеляційний Суд. Злочин з § 209 к. з. з 1852. р. — спирається на свідомому придуманні закиду, що становить зміст обвинувачення, а злий намір винувника полягає на тому, що проти свого знання видумує закид та свідомо фальшиво обвинувачує за злочин, або дисциплінарний проступок. Обвинувачення, хочби позбавлене достаточної підстави, неосторожне, або легкодушне не вистарчає до супі з § 209 у. к., а евентуальний намір не вистарчає до засудження за повищий злочин. Одначе якщо чин під предметовим оглядом містить у собі дійсно знамена злочину з § 209 к. з., а під підметовим оглядом вказує тільки евентуальний намір, то може чин обвинуваченого серед деяких обставин виповнити суть переступства з § 487 к. з. з 1852. р., оскільки обвинувачений ділав зі свідомістю, що цим діланням нарушує чужу честь. Одначе в цьому випадкові прислугує обвинуваченому право перевести доказ правди по думці § 480 к. з. з р. 1852, або доказ правдоподібности у випадках означених в законі, § 490. к. з.

Відповідником злочину з 209. к. з. є переступство з арт. 143. к. к. з р. 1932.

Переступства з арт. 143. к. к. можна допуститися тільки **навмисне**, та намір обіймає свідомість, що закид є неза-снаднений, фальшивий, коли винуватець не знає того напевно, але годиться з можливістю підносити фальшивий закид, заходить також навмисне переступство.

Вирокуючий Суд не розважив, чи з порівняння кодексу карного з карним законом з р. 1852. щодо правного припису, який у даному випадкові до каригідного чину обвинуваченого примінити належить, карний закон з р. 1852 не є лагідніший для обвинуваченого. По устійненні, фактичні обставини справи прийняті вирокуючим Судом не стверджують, щоби обвинувачений, коли вносив інкриміноване письмо до Президії Окр. Суду, видумав закиди піднесені в тім письмі проти суд-

ді Гольчевського і щоби свідомо фальшиво, проти своєї ліпшої свідомості, обвинуватив того суддю за злочин, коли Апеляційний Суд прийняв в уоснованні, що обвинувачений інкриміноване зажалення спирає на фактах, заподаних йому братом священиком Й. Муровичем, який про ті факти довідався посередно з оповідання осіб, переслуханих слідчим суддею.

З тих устійнень виходило би, що обвинувачений діяв легкодушно, а не зі свідомістю, що закид є фальшивий, отже нема в його чині знамен злочину з § 209 к. з. з р. 1852, а заходила би тільки суть чину з § 487. к. з., значить, що лагідніший є карний закон з р. 1852.

Отже треба зазначити, що на підставі карного закону з р. 1852, допускається зневаги чести ця особа, що умисне і легкодушно або самовільно нарушує честь другого, а не та особа, що приневолена спеціальними обставинами подати факти як правдиві ним прийняті в цілі береження оправданих інтересів та при цьому не переступає границь конечности. Під тим напрямом погляду треба також розпізнати заяву адвоката, зложену в добрій вірі, в границях згідних з обов'язками свого звання (§ 9. орд. адв. австр.).

З тих оглядів ухилено заскаржений вирок з причини нарушення арт. 143. к. к. і 2. к. к. у зв'язку з арт. 379. к. п. к.,
Д-р В. М.

Оречення Найвищого Суду.

Оречення Найвищого Суду з дня 17. квітня 1936. р.
Ч. спр. С. II. 2933/35.

Тримісячний непереступний речинець з §. 158. ц. з. відноситься тільки до справ про оспорювання правесного походження дітей, уроджених в такому часі, що промовляє правний здогад правесного походження (§. 138. ц. з.), а позов про устійнення неправесного походження дитини, уродженої поза часом в §. 138. ц. з. передбаченим, як це має місце в даному випадку, не підпадає непереступному речинцеві.

Тому обставина, що позовник не виступив зі спротивом у 3-місячному речинці в §. 156. ц. з. передбаченому, який в даному випадку примінюється, зовсім не спричинює, як це блудно прийняли суди нижчих інстанцій, утрати права позову про устійнення неправесного походження дитини, уродженої поза часом в §. 138. ц. з. установленим, але потягає за собою тільки той для позовника некорисний наслідок, що позовник не може вже покликуватись просто на правний здогад неправесного походження в значінні припису §. 155. ц. з.,

але мусить неможливість сплодження дитини **доказати** шляхом звичайного спору.

Ось такий спір позовник виточив і дав докази, щоби ствердити фактичні обставини, що він не міг сплодити дитини, але Суди нижчих інстанцій, вийшли з блудного założення, що позов є спізнений і усі докази поминули та не вчинили ніяких устійнень у спірних, а для висліду справи суттєвих питаннях.

Супроти того закид: порушення матеріяльного права (§§ 155, 156 і 158 ц. з.), як також згноблення основних приписів поступовання (арт. 339 і 361 к. ц. п.) є вповні обоснований.

Отже на підставі приписів з арт. 437. к. ц. п. Найвищий Суд узгляднув касаційну скаргу, ухилив заскаржений вирок і відіслав справу Апеляційному Судови до поновного розпізнання.

В. П.

До § 109. з. ц.

Зневаги і пакости, які є спричинені поведенням, суперечним з подружними обов'язками другого подруга, не можуть бути причиною розділу.

Мотиви: Оспорений вирок є оснований на незмінених устійненнях першого суду, що поведення пізваної було викликане зносилами позовника з іншою жінкою і піянством. Зневаги і пакости, як причина розділу з §. 109. з. ц. мусять бути в цілости виключною виною справця, отже не тільки щодо їх виконання, але також і щодо наміру проявленої волі. Отже, якщо вони є лиш реагуванням на суперечне з подружними обов'язками поведення другого подруга, то не можуть бути причиною розділу, бо інакше судовий позов і засудження за чужоложність булоб також пакістю, що узасаднює жадання розділу того з подругів, котрий відбув кару за чужоложність. Устійнення нижчих судів виказують, що зневаги і пакости спричинені пізваною були тільки реакцією на любовні зносини позовника з іншою жінкою, на випадки його піянства і недбайливости за родину та згідно з постановою §. 109. з. ц. прийняв оспорений вирок, що така реакція пізваної, хоча невідповідна щодо форми, не відповідає вимогам § 109 з. ц. по причині браку злої волі, суперечної з цілями і обов'язками подружого зв'язку. (О. з 7 XII. 1932, III. 1. Рв. 1447/32).

До §§ 158, 1042 і 1295 з. ц.

Спадкочесні мужа, котрі оспорили правесність уродженої в часі подружжя дитини, не можуть домагатися від матері дитини звороту коштів спору заперечення правесности.

Мотиви: Оспорений вирок є правно влучний, а внесок на його зміну є безосновний. Хиблений є правний погляд, ви-

казаний в ревізії, начеб пізвана вже самим фактом позаподружних тілесних зносин, яких овочем була уроджена в часі існування подружжя з бл. п. В. С. неправесна донька Е., вдерлась в права позовниць як спадкоємців мужа пізваної і їх нарушила, бо права впливаючі з § 90. з. ц. є чисто особисті і не переходять на спадкоємців, а крім цього спадкові права можуть заїстнувати щойно з хвилиною відкриття спадщини. Отже хоча позовниці виступили по смерті бл. п. В. С. для оборони своїх спадкових прав зі спором проти куратора, установленого для оборони правесности походження, заперечуючи правесність на основі § 158 з. ц. і через те понесли кошти, — не можуть вони мимо виграного ними спору домагатись звороту тих коштів у дорозі регресу по думці § 1042 з. ц., бо спір вели у власному інтересі, а не в заступстві і інтересі пізваної. Також не можуть їх домагатись як відшкодування, бо пізвана позаподружними тілесними зносинами не нарушила прав позовниць і нема причинового звязку між тим фактом а шкодою позовниць (§ 1295 і наст. з. ц.), а такий звязок є конечною вимогою відшкодовного правіжу. (О. з 16/12 1932, III. 1. Рв. 1966/32).

До § 364. з. ц.

Власник нерухомості, яку ушкодив сусід своєю будовою, не тратить права жадати винагороди шкоди, якщо не виконав права заборони.

Мотиви: Питання, чи постанови § 364. б) з. ц. має значіння відповідальности за вислід т. зн. за непровинену шкоду, чи вимагає вини, не є в науці права однаково вирішуване. Відкличний суд прийняв відповідальність за вислід. Також влучно прийняв вину пізваного банку. В мотивах вироку також з правового становиська нема ніякої нестійности, а висказаний у ревізії погляд правний, начеби тільки при умовах була можлива відповідальність за вислід, — є хиблений. Покликування пізваним постанови § 1305. з. ц. є безосновне, бо спеціальна постанова § 364 б) з. ц. виключає загальну основу § 1305 з. ц., — впрочім вже обмежену і в § 364 уст. 1. з. ц. Не можна згодитись з поглядом банку, що по думці § 364 б) з. ц. загрожений сусід може позивати тільки негаторійно, це є на залишення і реституцію, а не може домагатись винагороди шкоди. З цієї постанови це зовсім не виходить, а противно порівняння постанов § 364, уст. 2 і 364 б) з постановою § 364 а) веде до висновку, що в останньому випадку сусід, хоч не має права заборони, але належитьсь йому відшкодування без огляду на вину противника, а в двох перших випадках може виступити з заборonoю, одначе не тратить права до винагороди дійсно спричиненої шкоди, якщо не виконає

права заборони. Слід також додати, що серед будови навіть не все дасться передбачити, чи і яка шкода дійсно буде. Тому не можна закидувати позовницям співвини (§ 1304 з. ц.), що не жадали в часі будови ніяких забезпечень і самі не перевели ніяких робіт для оминення шкід. По устійненням і прийнятому обома судами ореченню знавців, будинок пізаного банку має граничний мур за глибоко уфундований, глибше від фундаменту муру позовниць. Цілий ряд ушкоджень в будинку позовниць є вислідом осідання того граничного муру, чим нарушено сталість будівлі позовниць. Управа будови повинна була передбачити можливість шкідливого впливу будови великого будинку, значного тягару і на непридатному ґрунті, на сусідний будинок позовниць і поробити такі технічні улаження, які запобіглиб шкоді. (О. з 26/10 1932 р. Ш. 1. Рв. 1234/32).

ВИСЛІДИ ТЕРМІНОЛЬОГІЧНОЇ КОМІСІЇ

устійнені на засіданні дня 21. січня 1937. р.

До польського вислову „баданє“, — при книгах або підписах уживається: про вір, про вірка, про вірення; — при переслуханні сторін, свідків або знавців: розпит; взагалі належить уживати по українськи: розслід.

Диспозиція: розпоряд, розпоряджування матемком.

На німецьке: „Ферорднунг“, польське „розпожондзе-не“: розпорядок, розпорядити.

На німецьке: „Ферфігунг“: за порядок, — останній за порядок.

Тестамент: заповіт, — завіщання.

На польське: „загіненце“: „загин“, — до загину, — наслідком загину.

На польське: „вшчинаць“: започаткувати, ввести.

Асистенція: при явність, співучасть.

Оферент: подавач (ціни).

Оферта: подача.

На польське: „навійонзка“: винагорода за біль.

На польське: „сыцгаць“: переслідувати.

Рецидивіст: повторник.

На польське: „похланяць“: похолонювати; кара суворіша містить у собі меншу кару; кара збірна.

Кара — присуджена, а не засуджена.

На польське: „термін завіти“: реченець непере-ступний.

На польське: „зеспул“: колегія, збір.

На польське: „неповетовани“: незаступний.

Юдикатура: судоводство, — вирішне постановання.

Правосильний — вирок; управосильнення справи.

Уоснування — розгляд основности.

Приєм, прийму, а не прийом, прийому.

Обезпека, а не убезпека; обезпечальня, а не убезпечальня.

Ріжне.

Трагедія адвокатури. — Ще про інтерпретацію арт. 152. к. з. — Польські правники про українську справу.

У Варшаві працювали в часі революції 1905. р. і в часі пореволюційної реакції оборонці Папеський, Пепловський, Берензон, Смяровський і інші, які в важкій службі ратували від шибениць польських революціонерів, а головно перед варшавським генералгубернатором Скаллоном.

У Лодзі був тоді ще більше кровожадний губернатор Казнаков, а робітнича Лудзь сильно тоді кипіла. З адвокатів був тільки один оборонець Петро Кон. Рятував він їх з нараженням свого життя і існування, а коли губернатор Казнаков хотів його стероризувати й перестеріг, щоби політичними процесами не займався, він відповів гідно і сміло, що як адвокат не може оставити нещасних без ради і опіки.

А тепер ця людина покінчила життя самогубством, бо найшовся в крайній нужді.

Та не одна нужда була причиною його смерти. Вихований в часах культу ідеалів свободи, поступу, рівноправности і в пошануванні політичних та громадянських свобод, він не міг спокійно перенести варварського походу реакції, що негує всі гарні і шляхотні стремління людства і наступає поворот часів первісного варварства.

В 5. числі „Часопісма Сендзьовского“ за рік 1933 помістив львівський апеляційний прокуратор, Карло Ковальський у своїй праці „Польський карний кодекс в дотеперішній практиці“ інтерпретацію 152. к. з., в якій заняв становище, що арт. 152. к. з. не можна інакше інтерпретувати, як так, що тут іде тільки про польський нарід, як такий, а не про загал громадянства. Пан прокуратор Ковальський пише далі в „Часопісме Сендзьовскім“ про карний кодекс і тепер знову в числі 1. з 1937. р. повертає до цієї теми зприводу статті проф. Макаревича, яку цей помістив в „Газеті Сондовій Варшавській“ ч. 26 з 1934. р. Проф. Макаревич стоїть на становищі

„що нарід, зглядно нарід Польщі означає в кодексі загал громадян держави“.

Він обосновує це так, що польська мова з XVIII. в. уживає вираження „нарід“, але все в розумінні загалу громадян, далі покликується на приписи австрійського карного кодексу з 1852. р., на італійський з 1930. р. т. зв. фашистівський, в яким вираз „ля націоне“ в арт. 291 є ідентичний з „Ля популяціоне італіяна“ і означає італійське населення, незалежно від расового походження і уживаної мови, далі на це, що на Заході по нинішній день уживається часто вираження „нарід“ для означення держави. Далі каже, розуміння народу, як синоніму польської національності мусіло би розумітися, що в польській державі нерівномірно трактується громадян, коли карається в'язницею до 3 літ за зневаження одної національності, а не карається цілком за зневаження іншої національності, а це не годиться з арт. 109 і 110 березневої конституції. Колиб конституція хотіла висунути польську національність на перший плян, то булаб сказала так, як сказала в арт. 114 про римо-католицьку віру. І булаб сказала: „польська національність займає в державі початкове становище серед рівноправних національностей“, а такого припису в конституції нема. Він наводить практичний приклад, що коли в корчемній сварці дві націон. групи ображують себе звичайними епітетами, прилучуючи їх до назви даної національності, то матимемо до діла тільки з переступством з арт. 256 к. з. хочби один гурт належав до польської національності.

З тим не годиться п. прок. Ковальський і каже, що при інтерпретації польського карного кодексу мусимо його вискази розуміти і пояснювати в тім сенсі, як тепер у нас усталилися, бо тільки в такому значінні могли вони ввійти до нашого кодексу. Зайвим також вважає сягати до минулого польської мови з XVIII. ст. і звертає увагу, що тоді уживали висказ „нарід“ в значенню становім. У деяких документах з часів перед розбором Польщі находимо згадку про людей шляхотського народу. Насувається тому сумнів, чи в Польщі в XVIII. ст., коли тоді уживали висказ „нарід“ в значенню загалу громадян держави, обнимали тим висказом також хлопів, які в тім часі були позбавлені всяких прав і чи тоді хлопа взагалі вважали громадянином і чи в висказі „нарід“ був він дійсно зачислюваний до загалу громадян держави. Автор стоїть на становищі, що „наруд Польскі“, то слово „Польскі“ є прикметником, а не генетивом від Польща. Інша інтерпретація не відповідає польському загалові, ані переконанням так значному відламові в нашій державі національних меншин, що так сильно і безнастанно акцентують свою племінну і національну окремішність.

Що кодекс не заключає аналогічного припису про охорону честі меншостий, не може ніякою мірою бути перешкодою до інтерпретації висказу „нарід Польщі“ з арт. 152 в етнічному значенню. Що нема припису для охорони честі національних меншин, це є прогалина, яку треба конче при найближчій новелізації карного закону доповнити. Врешті покликуються автор на оречення Найвищого Суду про польський нарід (О. ч. 281/34), де говориться „як про цілість, що обіймає всіх поляків“, а з того виходить, на думку автора, що „нарід Польщі“ уважає Найвищий Суд тільки в етнічному значенню.

*

*

*

В „Бюлетені Польсько-Українським“ ч. 6. з ц. р. помістив І. Мйодушевскі статтю, в якій зібрав опінії польських правників в українській справі. Він підкреслює, що на III Зїзді польських правників у Катовицях в 1936. р. не було ніякого українського правника. Далі наводить дуже обширно голос небіщика Евгена Смяровского, адвоката з Варшави, а передовсім його промову підчас оборони українських послів. Далі згадує про проф. Фридриха Цолля, який написав сердечний спомин про знаменитого ученого і українського правника, проф. д-ра Станислава Дністрянського в 9. числі „Палестри“ з 1935. р. І врешті згадує про Союз Правників „Кресовців“, що відбув свій зїзд дня 7. VI. 1936 в Катовицях, на якому Казимир Лукомський виголосив реферат, присвячений також українському питанню. Він каже м. і., що хотів би, щоби зрозуміння ролі майбутности українського народу в Європі сталося власністю цілого нашого народу. 6 мільонів українців — це найбільший відсоток національних меншин. Відзначаються вони високим рівнем національного освідомлення, мають власні незалежницькі аспірації і стремлять до створення великої української держави над Дніпром. Вказують найбільшу животність і пружистість. Їх природний приріст є найбільший (17,6 на 1.000, коли приріст поляків 14,5). В інтересі обох народів, в інтересі найкращого уложення відносин між уже істнуючою польською державою і майбутньою незалежною українською державою, яку після всіх знаків на небі і землі побачимо нашими власними очима, — лежить не підняття спору за існуючі границі. Обов'язує нас велика історична перспектива, погляд в минуле і в майбутнє, спільної долі Польщі й України. Наш живий сентимент до українського народу, історична справедливість, міжнародне право і доцільно зрозумілий інтерес польської держави передовсім становлять міцні основи нашого примінення до української народности.

Л. Г.

НОВІ АДВОКАТИ:

М-р Лавришко Ярослав — Станиславів, м-р Павловський Осип — Самбір, м-р. Бачинський Константин Дамян — Надвірна, м-р Фірчук Остап — Надвірна, м-р Третяк Константин — Підкамінь, м-р Пелех Юліян — Солотвина, м-р Стефаник Теодор Семен — Снятин, м-р Бабюк Роман — Рогатин, д-р Дуб Омелян Володимир — Ярослав, м-р Кобзар Павло — Броди, м-р Луцький Антін — Старий Самбір, м-р Ткачук Степан — Гвіздець, м-р Гудзьо Антін — Товмач, м-р Годованець Михайло — Товсте.

ПЕРЕНЕСЛИ КАНЦЕЛЯРІЮ:

М-р Крушинський Софрон з Отинії до Бурштина, м-р Невела Леопольд з Перемишля до Пйотркова Трибунальського.

ЗГОЛОСИЛИ НАМІР ПЕРЕНЕСТИ КАНЦЕЛЯРІЮ:

Д-р Саєвич Володимир з Краківця до Яворова, м-р Бабюк Роман з Рогатина до Здолбунова.

СКРЕСЛЕНІ З АДВОКАТСЬКОЇ ЛИСТИ:

Д-р Кіцула Василь в Самборі.

ПОМЕРЛИ:

Д-р Федак Степан у Львові, д-р Левицький Володимир в Рогатині.

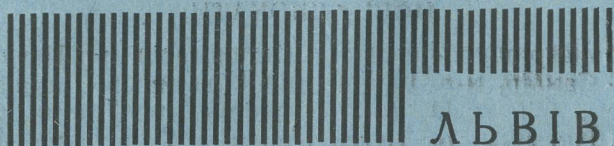
Хто ще не має, нехай замовить

В АДМІНІСТРАЦІЇ „ЖИТТЯ І ПРАВА“ ТАКІ КНИЖКИ:

Ювілейний Альманах С. У. А.	ціна 5— зол.
Д-р Р. Домбчевський: За право мови	„ 1— „
Д-р Л. Ганкевич: Десятиліття С. У. А.	„ 0.50 „
Д-р В. Старосольський: Держава і право	„ 0.30 „

Замовлення слати:

Львів, Руська 3. (Життя і Право).

ЛЬВІВ

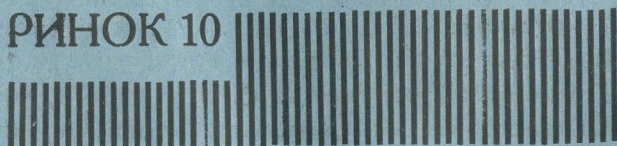
НАЙБІЛЬША І ТОМУ
НАЙДЕШЕВША УКРАЇН-
СЬКА КООПЕРАТИВНА

ДРУКАРНЯ

Видавничої Спільки „Діло“

виконує в найкоротшо-
му часі твори, брошури,
афіші та всілякі інші дру-
ки. — Ціни дуже низькі.

РИНОК 10

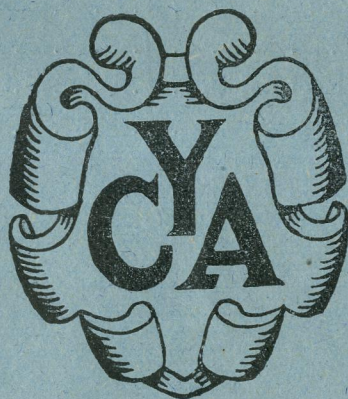
ЖИТТЯ І ПРАВО

ВІСТНИК ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ.

ПРАВО ЦИВІЛЬНЕ, КАРНЕ, АДМІНІСТРАЦІЙНЕ, ПОЛІТИЧНЕ, МІЖНАРОДНЕ, — СУДІВНИЦТВО, АДМІНІСТРАЦІЯ, САМОВРЯДУВАННЯ, ЕКОНОМІЯ, КООПЕРАЦІЯ, СКАРБОВІСТЬ.

ТРЕТІЙ ЧВЕРТЬРІК.

Редагує Колегія: д-р Кость Левицький, Антін Рак і д-р Олександр Надрага. —
Начальний і відповідальний редактор: д-р Кость Левицький.

Т. У. П.

ВИДАЮТЬ ТОВАРИСТВА: „СОЮЗ УКРАЇНСЬКИХ АДВОКАТІВ“ У ЛЬВОВІ І Т-ВО
УКРАЇНСЬКО-РУСЬКИХ ПРАВНИКІВ У ЛЬВОВІ.

Адреса Редакції і Адміністрації: „Життя і Право“, Львів, Руська ч. 3, І. поверх
Телефон ч. 243—97.

Передплата: чвертьрічно 3 зол., піврічно 6 зол., цілорічно 12 зол.

Кожний правник українець повинен безумовно передплачувати цей наш одинокий
правничий орган.

З М І С Т:

Стор.

Д-р С. Баран: Д-р Т. Окуневський	1
Д-р Ю. С. Заяц: Чи монах може бути членом виділу товариств . . .	5
Д-р К. Левицький: Нові завдання перед молодим поколінням укра- їнських правників	15
Д-р А. Горбачевський: Справа судів присяглих (промова) . . .	16
Д-р І. Грицай: Про податкову ординацію	19
Оречення Найвищого Адміністративного Трибуналу	25
З нашої організації:	
а) З діяльності Львівської Делегатури С. У. А.	29
б) Зїзд Західної Делегатури С. У. А.	34
Д-р В. Лк: Нові закони	35
Посмертні згадки	37
Висліди Термінологічної Комісії	39
З листів до Редакції	40

В І Д А Д М І Н І С Т Р А Ц І Ї.

Пересилаюче чергове збільшене число „Життя і Права”, звертаємося до всіх наших передплатників вирівнювати свої залеглисти як і переслати біжучу передплату.

Для пересилки гроша залучуємо поштові складанки.

Адміністрація „Життя і Права”.

ЖИТТЯ І ПРАВО

ВІСТНИК ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ.

ВИДАЮТЬ ТОВАРИСТВА: „СОЮЗ УКРАЇНСЬКИХ АДВОКАТІВ“ У ЛЬВОВІ І Т-ВО
УКРАЇНСЬКО-РУСЬКИХ ПРАВНИКІВ У ЛЬВОВІ.

Редагує Колегія: д-р Кость Левицький, Антін Рак і д-р Олександр Надрага. —
Начальний і відповідальний редактор: д-р Кость Левицький.

Адреса Редакції і Адміністрації: „Життя і Право“, Львів, Руська ч. 3, I. поверх
Телефон ч. 243—97.

Передплата: чвертьрічно 3 зол., піврічно 6 зол., цілорічно 12 зол.

† Д-р Теофіль Окуневський

Не стало між живими одного з найстарших членів української палестри і визначного українського громадянсько-політичного діяча. В понеділок 19. липня 1937. р. помер в Городенці у 79-ому році життя д-р Теофіль Окуневський, адвокат в Городенці, колишній посол до австрійської державної ради і до галицького сойму, член Української Національної Ради і повітовий комісар Городенщини за часів української влади та діяльний член многих українських установ і організацій. Зі шістки українських сеніорів-адвокатів, що 25. березня 1928. р. обходили 40-ліття своєї професійної і громадянської праці, відійшли від нас д-р Андрій Чайковський і д-р Степан Федак, а слідом за ними отце і д-р Теофіль Окуневський, одна з найбільше маркантних постатей старшого галицько-українського громадянства, людина у своїх політичних виступах доволі оригінальна і європеець-джентельмен у поведінці супроти своїх приятелів і противників.

Теофіль Окуневський родився в Яворові, невеликому гуцульському селі в Косівщині, де його батько був парохом. Родина Окуневських була помітною серед старих священичих родів і з неї вийшло декільки людей, що були творчі при нашому національному ренесансі, між іншими і брат Теофіля д-р Ярослав Окуневський, адмірал-лікар воєнної австро-угорської маринарки і український письменник та Софія замужна Морачевська, що перша з галицьких українок скінчила гімназію, а опісля й медицину та досягнула доктор-

ський степень. Гімназію скінчив Покійний в Коломиї і разом зі своїм братом Ярославом виїхав до Відня, де й покінчив правничі студії та одержав степень доктора прав. Вже в часі свого студентського побуту у Відні з кінцем 70-тих і початком 80-тих років мин. стол., Покійний як діяльний член віденського студентського товариства „Січ”, брав живу участь у нашому національному житті і навіязав ближчі звязки з Михайлом Драгомановом, з котрим довгий час стояв у переписці і котрий мав чималий вплив на кристалізацію його національного й політичного світогляду. Побут у Відні, що славився тоді ліберальними течіями, знайомість і переписка з Драгомановом та близьке товаришування і приятелювання у Відні з пок. д-ром Остапом Терлецьким, зблизили пок. Окуневського до тодішнього соціалістичного руху. Соціалістом чи в галицькому виданні радикалом Окуневський одначе не став, хоч деякий короткий час симпатизував з галицьким радикальним рухом як антитезою галицької заскорузлості і загумінковості. Фактично оставав Окуневський у галицько-українському народовецькому таборі і коли в 1899 р. Укр. Нац. Дем. Партія сформувалася — пристав до неї і до пізніших її перемін аж до сучасного Українського Національно-Демократичного Об'єднання включно.

Практичну роботу як громадянський діяч розпочав пок. Теофіль Окуневський в 1884. р., коли як кандидат адвокатури осів в Станиславові, де відбув свою адвокатську аплікацію. Були це роки нашого ширшого національного ренесансу в Галичині. Здібніші і меткіші одиниці зпоміж української правничої молоді тих часів, покійні сьогодні Василь Дідошак, Володимир Ганкевич, Мелітон Бучинський, Андронік Могильницький, Євген Олесницький, Степан Федак, Михайло Дорундяк, Теофіль Кормош, Ярослав Кулачковський, Михайло Король і ще дехто та з живучих: Антін Горбачевський, Кость Левицький і Льонгин Озаркевич, сьогоднішні три сеніори, пішли в адвокатуру, щоб своїм фаховим знанням і творчою національною працею двигнути з занепаду свій нарід. Були це перші і найбільше заслужені кадри української палестри, яка так додатно як нікодо досі зі звань записалася в історії відродження Галицької Землі. До тих перших заслужених піонерів належав і пок. Теофіль Окуневський, що як молодий адвокатський кандидат віддався народній праці на різних ділянках. А цієї праці треба було чимало, бо цілі царини життя лежали відлогом. Організаторів і працівників петребувала просвіта і господарське життя, а у першу чергу запущена політична ділянка. Щойно розпочалася тоді в краю організація віч і тут пок. Окуневський був одним з організаторів і референтів. Очевидно не занехував і інших ділянок і завдяки своїй праці став невдовзі популярний на Покутті. Це й допомогло йому у молодому віці, — вже

на 31. році життя здобути посольський мандат до галицького сойму зі сільської курії коломийського повіту в 1889. р., а в 1897. р. і до австрійської державної ради.

В 1890. р. осів пок. Т. Окуневський як адвокат в Городенці, де й прожив до кінця свого життя. Не застав тут сливе ніяких українських організацій і установ. Повіт запуще-

ний, як і інші східно-галицькі повіти. Щоб його зорганізувати і двигнути, треба було багацько ініціативи, праці, трудів і коштів. Те все дав Покійний як ініціатор і головний працівник в існуючих сьогодні організаціях і установах повітового характеру та як ініціатор різних наших установ в повіті, не виключаючи рідношкільних установ і шкіл та захоронків і діточих садків. Працював і у місцевому самоврядуванні — у міській раді, повітській раді і у повітовому виділі, а вже в повоєнних часах у воевідському самоуправному виділі

в Станиславові, вносячи всюди ініціативу, фахове правниче знання і громадянську відвагу.

Вибився теж пок. Окуневський і як діяч на парламентарній арені, на якій з малими перервами працював аж до розвалу Австрії, послуючи останній раз до галицького сойму зі заліщицького повіту в р. 1913. і до державної ради в р.р. 1907 і 1911. Визначався сміливістю, вимовою й темпераментом та на галицькі відносини й деякою політичною оригінальністю, головню тим, що майже одинокий з австрійсько-українських парламентаристів останньої довоєнної доби як своєрідний славянофіл був проти німецької орієнтації у віденському парламенті. Це зблизило Покійного до чехів, а між іншими і до посла д-ра Томи Масарика, пізнішого першого президента Чесько-Словацької Республіки. Вже на початках свого послування у галицькому соймі відбув відважний двобій з польським шляхтичем послом Розвадовським в обороні честі українського народу. В галицькому соймі і віденському парламенті виступав Покійний нераз як промовець і внескодавець, а його характеристику як парламентариста і політика подав наш заслужений сеніор д-р Кость Левицький у своєму нарисі „Українські Політики”.

При своєму темпераменті мав пок. д-р Т. Окуневський розуміння і для твердої сучасности, що її спричинили повоєнні відносини. Був за польсько-українським примиренням, дивлячися одначе критично на цю складну проблему, про що й висказував свої думки ще і в останніх часах на сторінках української і польської преси.

Як адвокат був Покійний непересічної дати. Цікавився розвоєм права і студіював його, не виключаючи і теперішнього польського права. До прийнятих справ приготувався і вів їх совісно, а його адвокатська канцелярія була дійсно скарбницею правної оборони і допомоги, з якої щедро користало наше населення. Виступав теж і як оборонець в політичних українських процесах, передовсім перед Найвищим Касаційним Трибуналом у Відні пр. в процесі Мирослава Січинського за вбивство намісника Андрія Потоцького та в процесі українських студентів перед трибуналом у Відні проти відомого польського письменника Генрика Сенкевича за зневагу честі.

*

Похорони в Городенці 21. липня 1937. р. були великою маніфестацією в честь пам'яті Покійного. Працювало його 24. промовців, між ними д-р Володимир Старосольський від Союзу Українських Адвокатів і Адвокатської Палати у Львові, сеніор д-р Антін Горбачевський від Української Парламентарної Репрезентації і Українського Національно-Демократичного Об'єднання. — Вічна Йому Пам'ять!

Д-р Степан Баран.

Д-Р ЮЛІАН С. ЗАЯЦ.

Чи монах може бути членом виділу товариств?

Передусім завважується, що це питання відноситься до товариств, стоваришень, які нормує „право про стоваришення” ц. є. розпорядок Президента Р. П. з 27. жовтня 1932 ч. 94. поз. 808. дн. зак. РП.

По думці арт. 2. цього розпорядку можуть з застереженнями належати до товариств також особи, що не мають здатности до правних ділань, зокрема не тільки малолітні понад 18 літ життя, але навіть молодь від літ 14 до 18. Натомісць по думці уступу 3. цього артикулу виступати в характері основників і входити в склад управи стоваришення можуть тільки особи, здатні до правних ділань.

Супроти цієї постанови насувається питання, чи монахи, які зложили врочисті монаші обіти, мають здатність до ділань, чи може через зложення тих обітів тратять вони цю здатність, або в якому напрямі стає їх здатність обмежена, — та вкінці, чи це обмеження є таке, що виключає у монахів можливости бути основниками чи членами виділу стоваришень.

Тих питань не вирішують польські закони.

Польський кодекс зобовязань з 27. жовтня 1933. ч. 82. поз. 598. дн. зак. РП. згадує в кільканацяти місцях про здатність до ділань правних (арт. 32, 53, 54, 97, 237, 277, 369, 570, 626 і т. д.), але не займається питанням, кому прислугує повна здатність, — ані питанням, у кого є вона обмежена, — та, хто її взагалі не має. Про монахів, ні про наслідки монаших обітів не згадує польський кодекс зобовязань. Натомісць становить арт. 32. код. зобовязань загально, що про вплив браку здатности до правних ділань або обмеження цієї здатности на важність заявлення волі постановляють приписи особового права та арт. II. т. 2. розпорядку Президента з 27. жовтня 1933. ч. 82. поз. 599 в. зак. РП. про впровідні приписи до код. зобов., що вдержує в силі приписи спеціальних законів, які відносяться до здатности зобовязань.

Супроти цього слід в цій справі сягнути до особових приписів австрійського цив. кодексу і до дальших приписів.

Щодо австрійського права, слід зазначити, що це питання є в літературі і в юдикатурі дуже спірне: деякі автори приймають аж цивільну смерть монахів, щодо правних ділань, — інші автори займають становище ліберальніше для монахів.

А). Найскрайнішу думку висказує Емануїл Зайдель у відносній праці в „Альгеймайне Естеррайхіше Геріхтсцай-

тунг” з р. 1894, стор. 148 і д., в котрій виказує, що монахи з правного становища є особи неспосібні заробляти, дідичити ні зобовязуватися, супроти чого не можуть входити в особисті або маєтково-правні зобовязання ні бути членами зарібково-господарських стоваришень, ані членами управ тих стоваришень.

На підтримку цієї думки покликується Зайдель на два звіти надвornoї комісії до надворних декретів, а саме до декрету з 11. листопада 1786, після якого секуляризовані монахи не є вже „цивілітер мортуй”, з чого а контрарію має слідувати, що перед секуляризацією є вони цивільно вмерші, — і до надворного декрету з 23. беерзня 1809. ч. 887. зб. суд. зак., де комісія зазначає, що регула „квідквід адквіріт монахус, адквіріт монастерію”, може мати примінення тільки до цього, що монах набуває працею своїх рук і своєї штуки, — „да ер ім ібріген біргерліх тодт зай”.

Декрети і патенти, що признають право дідичення і тестовання монахам, занятим поза монастирем в характері душпастирів, — уважає Зайдель за безпредметові супроти цього, що декретами з 6/5. 1799 і 2/4. 1802 заборонено устанавляти монахів на світських приходствах.

Б). Крайнц-Пфафф в творі: „Сістем дес естеррайхішен альгемайнен Пріватрехтес” вид. четверте з р. 1905, приймає, що монахи внаслідок обітів абсолютної убогости тратять здібність набувати майно, отже і дідичити (§. 538. ц. к.), — в консеквенції чого не можуть вони і приймати ніякого зобовязання на себе; майна, яке мали перед вступленням до монастиря, не тратять, одначе стаються нездібними ним розпоряджувати, супроти чого майно це підпадає під завідування куратора (§. 182 несп. пат.). До цього додає відтак Еренцвайг в VII. виданні того твору з р. 1925, що нездатність монахів, набувати і зобовязуватися правними актами між живими не дається в практиці перевести: „ман мусс цум міндестен аннемен, дасс ді Орденсперсон ді Гешефте дес тегліхен Лебенс гільтіг шліссен унд ібер ір Гандгельд (Пекуліум) фрай ферфірен канн”. А до того додає Еренцвайг, що можливість законних зобовязань, як достарчування удержання, видання збогачення, плачення податків і т. п. і зобовязання з заборонених чинів — не підлягають сумнівові.

Цей додаток Еренцвайга є зрозумілий, одначе і зайвий, бо сумнівне є тільки зобовязання з правних ділань (актів), а не з інших джерел.

В). Цоль не приймає цивільної смерті монахів, приймає одначе обмеження їх здатности до правних ділань.

В творі: „Цивільне право”, вид. пiate з 1931. р. том I. ст. 145 під наголовком: „Обмеження правної здатности з причини монаших обітів” каже він:

„Монахи, що зложили врочисті монаші обіти, не можуть зправила набувати прав ні зятягати зобовязань, не можуть заючати подружжа (§. 63 ц. з.), не можуть адоптувати (§. 179. ц. з.), не можуть бути зправила опікунами (§. 192. ц. з.), і не мають права дідичення (§§. 538, 539. ц. з.). Обмеження правної здатности монахів входять в життя з днем зложення врочистих обітів (надв. декрет я 7/6. 1833. зб. суд. зак. ч. 2618, на підставі постанови з 5/5. 1833). Одначе монах не тратить власности ні майна, яке вже мав, та яке переходить на його спадкоємців аж по його смерти, — тратить тільки здатність завідувати майном, що остає під завідуванням установленого до того куратора (§. 182. несп. пат.)”.

До цих слів Цоля слід на разі тільки завважити, що він не подає правового припису на твердження, що монахи не можуть набувати ні зятягати зобовязань, — як також, що покликаний ним надворний декрет з 7/6. 1833. ч. 2618, відноситься до призову на відкриття у Вероні жіночого монастиря для виховання дівочої молоді під назвою „Сорелле делла сакра фамілія”, причім постановляє: „дасс цвар дас Інститут зельбст берехтігт зайн золь, пер актус інтер вівос ет мортіс кавза цу ервербен, міт дер Фербіндліхкайт айнен дерляй Цувахс зайнес Фермегенс цур Кентніс дес Губерніумс цу брінген, дасс едох дессен Мітглідер фон дем Аугенбліке ан, дасс зі фаерліхе Кльостергелібде абгелегт габен, ніхт фернер фегіг зайн золлен Фермеген цу ервербен”.

Цей декрет відноситься отже тільки до означеного монастиря, — а не до всіх монастирів взагалі.

Г). **Витовд Бартошевський** в праці: „Про закони” („Про монастирі”) 1893., ст. 62 до 70, трактує про наслідки зложення святочних монаших обітів по канонічному праву (перед його кодифікацією) і після австрійського права, а це відносно до змісту обітів, це є послуху, чистоти і убогости.

Бартошевський підкреслює, що австр. цивільний кодекс взагалі не займається обітом послуху і не признає йому ніяких наслідків про „форо цивілі”, та австрійські закони настільки цим обітом інтересуються, що ніякий член чина не може бути проти своєї волі держаний в монастирській вязниці. Щодо обітів чистоти, покликується Бартошевський на §§. 63. і 94. ц. к. (нездатність до заключення важного подружжа). Щодо обіту убогости підносить Бартошевський, що його наслідки не є в австрійському праві виразно унормовані. По думці §. 182. несп. пат. не тратить монах свого майна, яке посідав перед професією, одначе тратить завідування майном; по думці §. 534. ц. к. є монах нездатний до дідичення. Після думки Бартошевського є монах здатний набувати власність правовими актами між живими, бо

по його думці §. 182. несп. пат. відбирає монахові тільки завідування майном, а не здатність набувати, та нема ніякого закону, який йому це збороняв би, а **основний закон з 21/12. 1867. ч. 142. арт. 6. уст. 1. і §§. 7, 17 і 18 цив. код. противляться такому обмеженню.**

На підтримку цієї думки цитує Бартошевський оречення Найв. Трибуналу з 9/12. 1870. Глязер-Унгер-Вальтер VIII. ч. 3983, є 30/11. 1871. ГУВ. ч. 4341. і з 1/10. 1879. ГУВ. XVII. ч. 7590, що підносять:

„Ес бештет кайн Гезец, вельхес Орденсгайстліхен дас Рехт ентціт, унтер Лебенден Фертреге цу шліссен унд Захен цу ервербен, філь венігер абер Ерворбенес айнцутрай бен”, — та: „Ес бештет кайн Гезец, вельхес айнем дас Гелюбде дер Армут ляйстенден Орденспрофессен дас Рехт ентціт, унтер Лебенден ін бетрефф дер ін зайнем Безіц бешфіндліхен Захен Фертреге абцушліссен одер Захен цу ервербен”.

Слушно підносить Бартошевський що позитивного припису §. 573. ц. к. (монахи не є засадничо управнені робити завіщання) — не можна шляхом аналогії примінювати до правних актів між живими.

Д). **Штубенраух**, Коментар цум ест. а. б. Г. з 1902. цитує до §. 356. ц. з. два суперечні оречення, і це з 1/10. 1879. ч. 6266. замл. 7590, після якого монах не тратить здатности до правних ділань, — і пізніше з 3/11. 1892. ч. 11514, Новак III. ч. 250., після якого монах через зложення обітів тратить цю здатність, а важність заключеного ним контракту про його майно є залежна від затвердження кураторяним судом.

Е). **Маергофер**, Гандбух фір ден політішен Фервальтунгсдінст. IV. том з 1898. ст. 240—243, цитує патенти з 20 6. 1764, з 30/8. 1782. і Декрет надв. з 4/1. 1787, після яких все, що монахи посідають, є власністю монастиря та всі його набутки ідуть в хосен монастиря; далше покликується він на оречення Найв. Трибуналу з 30/11. 1871. ч. 6446, що узнає здатність до правних ділань монахів на самостійних душпастирських становищах, які є приневолені заключувати численні контракти в справі свого вдержання і господарства, — і на оречення з 1/10. 1879. ч. 6266, яке узнає здатність до ділань монахів щодо рухомостей, які знаходяться в їх посіданні і диспозиції.

Ж). **Карль Зайдль**, Ді Фервальтунг дес Кірхен — унд Пфрінденфермегенс ін Естеррайх, 1905, ст. 488—492, покликається на цитоване вище у Бартошевського оречення з 9/12. 1870. ч. 12417. ГУВ. VIII. 3893 („Ес бештет кайн Гезец...”) і на оречення з 3/11. 1892. Гу. XXX. ч. 443, після якого правні акти монаха набирають силу через приступлення установленого для нього куратора.

3). Вкінці з найновіших: **Казимир Пшибилоський**, в розвідці: „Кілька завваг в kwestії впливу приписів конкордату з 10. лютого 1925. в приватно-правній ділянці” — не поділяє думки про цілковиту нездатність монахів до зобов'язань, прийняту в вироді з 5/12. 1911. Гл. XIV. ч. 5668, а погоджується з новішим ореченням з 7/5. 1912. Гл. У. XV. 5900 „Дер Орденсгайстліхе іст ніхт фолендс рехтс — унд ферпфліхтунгсунфергіг”.

Супроти цих суперечних поглядів і оречень треба провірити, які постанови дає австрійське законодавство в предметовій матерії.

I. Передусім слід піднести, що право допускає здатність до правних ділань і здатність до набування прав у всіх людей (§§. 16—18 ц. к.). Те саме постановляє арт. VI. уступ 1. основного закону з 21/12. 1867. ч. 142. в. з. д. про загальні права громадян, після якого кожний громадянин держави може набувати нерухомоти і свобідно ними розпоряджати; другий уступ цього артикулу відноситься до церковних правних осіб, а не до фізичних осіб духовних чи монахів: „З огляду на прилюдне добро допускається обмеження мертвої руки шляхом закону, в праві набування нерухомотий і розпоряджування ними”.

Супроти цього, всі обмеження цих здатностей, передбачені в окремих правних приписах, мусять бути якнайшліше інтерпретовані і тому не допускають в засаді примінення аналогії.

Далі треба зазначити, що цив. кодекс нормує подрібно в §§. 21—23 і в §§ 187 до 284 правну здатність до ділань нелітних і цих, що з причини фізичних недомагань, як глухонімі (§. 275 ц. к.) і умових хиб (як божевільні, придуркуваті), або з інших причин самі не є здатні до полагоджування своїх справ, — як також марнотратних, неприявних і засуджених, яких майно наслідком довготривалої кари було би наражене на небезпеку. Для цих усіх передбачує уже сам цивільний кодекс опіку, або курателю. Натомісць не згадує кодекс в цих усіх випадках про опіку і курателю, ні словом про монахів. Куратора для завідування майном монахів, вводить аж неспоровий патент з 9/8 1854 в §. 182, якщо дотичний монах складає обіт убогих. Слушне є отже оречення з 13/7 1897 ч. 8401, „Замлюнг 16082”, після котрого для монахинь в конгрегації Домініканок не устанавляється куратора, бо ці монахині не складають обітів убогих.

Це попередивши, завважається, що австр. цив. кодекс постановляє щодо монахів отсі обмеження:

1) §. 63 цз: „Духовні, що вже прийняли вищі свячення, як також чернечі особи обох полів, що зложили святочні обіти безженности, не можуть заключати важного подружжа”.

2) §. 179 цз: „Особи, що не слюбували безженного стану, і не мають своїх слюбних дітей, можуть дітей адоптувати”.

Отже, монахи не можуть нарівні з безженим духовенством (целібсами) адоптувати дітей.

3) По думці §. 192 цз. і послідовно з § 281 цз., не належить з регули монахам і чужинцям доручати опіку і курателю.

4) §. 538 ц. з.: „Хто зрікся взагалі права набувати щонебудь, або зрікся важно означеної спадщини, той втратив через те право дідичення взагалі, чи право до означеного спадку”.

5) §. 539 ц. з.: „Політичні приписи постановляють, на скільки духовні громади, це є правні особи або їх члени є здатні до дідичення”.

6) §. 573 ц. к.: „Монаші особи не є в засаді управнені до тестовання. (Виймки з причини спеціального привілею звільнення від обітів, виступлення внаслідок знесення чину і т. п. тут без значіння).

7) По думці §. 591 цк., в давнішій стилізації, не могли члени духовного чину бути свідками завіщання, з виймком, передбаченим в §. 597 цк., це є з виймком упривілеєних завіщань, зладжених підчас морської плавби або пошести. Це обмеження ухилила І. новеля до цк.

Дальших виразних обмежень здатности монахів до правних ділань не знає сам цив. кодекс.

Зокрема, §. 865 цк., що постановляє про здатність до заключення договору, подає як нездатні чинити і приймати приречення тільки особи, що є позбавлені розуму і діти нижче 7 літ, а признає обмежену здатність до ділань особам під властю батька, опікуна і куратора; — цей §. 865 не згадує про монахів.

З цього слідує, що сам цивільний кодекс не відбирає монахам здатности до правних ділань, а тільки її обмежує в повищих напрямках, і це в консеквенції і в звязку з святочними обітами безженности і убогости, які закон приймає як зречення набувати дочасні добра.

II. Крім самого цив. кодексу слід в тій квестії узгляднити приписи дотичних надворних декретів, особливе, що §. 539 цз. щодо дідичення „духовних громад” і їх членів покликується на приписи політичні а і австрійська конституція говорить про можливість обмеження „мертвої руки” при набуванні нерухомостей.

Провірення цих приписів було на стільки утруднене, що автор цієї розвідки міг користати тільки з бібліотеки, яка має збір законів, розпорядків і декретів від 17/12 1780 р., від цісаря Йосифа II. почавши, а не має давніших законів і декретів, — зокрема покликаного в патенті з 17. грудня 1780 р., амортизаційного закону з 26. серпня 1771 р. Натомість

місць переглянено пізніші декрети, як патент з 9. листопада 1781 р., ч. 30. Зб. суд. зак.

Цей декрет стверджує, що монахи по зложенні монашеских обітів є нездатні до набування і що всі розпорядки в їх хосен мають бути „еще на далі” неважні і безуспішні, та за разом виключає цей декрет знану засаду канонічного права: „квідквід адквіріт монахус, адквіріт монастеріо”.

З цих приписів, а найвиразніше з декрету з 23/3 1809 р., ч. 887 зб. суд. зак. слідує безперечно, що монахи через зложення обітів втрачають здатність до набування власності. Віймки, передбачені для черців, звільнених з монашого звязку диспензою папи, чи секуляризованих внаслідок розв’язання чину, — як також для членів декотрих чинів по думці їх реґули чи статутів. як для членів мальтанського чину і інших, спираються на спеціальних декретах, патентах і привілеях. Для чину наших ОО. Василян ці віймки на стільки безпредметні, що цей чин не має такого привілею ні від папи, ні від пануючого. Статути цього чину: „Конституціонес Конгреґаціоніс Рутене Ордініс С. Базілії Маґні”, надані конституцією папи Льва XIII.: „Сінгуляре презідіум”, що має на меті реформу цього чину, не надали його членам цього привілею. По думці цієї конституції не вільно монахам чину св. Василя без дозволу настоятеля нічого, хочби найдрібнішого, — як голка „акус”, ні на власність посідати, ні за власність уважати.

Декрети, що признають здатність до набування власності і до тестовання монахам, занятим поза їх монастирями, в характері душпастирів, прилюдних професорів чи взагалі в прилюдних інституціях (надв. декрети з 21/4 1786 р., ч. 542 зб. суд. зак. і т. д.), мають для нашої квестії на стільки значіння, що доказують а контраріо: обмеження цієї здатності у монахів.

Остають ще три важні приписи, які без сумніву обмежують правну здатність монахів, а саме: припис §. 538 ц. к., після якого монахи не мають „тестаменті факціоном пассівам”, значить здібности дідичення, — припис §. 573, після якого монахи не мають „тестаменті факціоном актівам” — і стверджена в надворнім декреті з 23/3 1809 р., ч. 887 зб. суд. зак. нездатність монахів до набування власності.

Монахи не можуть отже з реґули ані „інтер вівос”, ані „мортіс кавза” нічого для себе набувати.

Іде ще про оцінку, який характер має ця неспроможність монаха набувати?

Слушно підносить проф. Пшибиловський, що неспроможність монаха набувати є так сильна, що не може вона бути усунена через приступлення куратора до акту набуття, що було би нормальне для кожного невласновільного, — якщо невласновільний не міг би сам набувати! Як відомо,

може невласновільний набувати права і власність, а це не тільки дитина, нижче літ 7, але навіть і „насцитурус, квоціес-кункве де еюс коммодіс агітур” (§. 22 цив. зак.), якщо не внаслідок умови, то з інших джерел, як з завіщання, дідичення або „ін тестато”. — Отже монах є після цивільного права в гіршому положенні, чим навіть „насцитурус”. Це обмеження виглядало би як цивільна смерть, спричинена монашими обітами.

Однак так не є. Цісарські декрети обмежують нездатність набувати власність і тестувати тільки щодо монахів, які перебувають в монастирі, та нездатність не відноситься до секуляризованих і до тих, що займають посади поза монастирем. Є також кілька чинів, що мають цісарський привілей, який звільняє їх від „амортизаційних законів”.

З цього слідує, що законодавець цілив не в поодиноких монахів, а в монастирі і їх чини. Отже іде не про правну нездатність до ділань монахів, а про законну заборону набувати, щоби не допустити до надмірного збагачення монастирів і громадження майна в „мертвій руці”.

Дальше слід узгляднити, що §. 192 ц. к. не виключає монахів від справування опіки, бо постановляє, що „з ре-гули не належить монахам і чужинцям поручувати опіку”, а це не значить, щоби монахів не вільно було установляти опікунами, наоборот, значить, що монах може бути опікуном. Також не забороняє ніякий закон монахам вести за-ряд майна монастиря.

Отже слід прийняти, що монах може завідувати чужим майном, і що обмеження монахів відноситься тільки до їх власного маєткового обсягу, та воно в цивільному праві спричинене не оглядом на фізичну чи умову неспосібність, — бож монаші обіти не чинять зі здорового чоловіка — каліки, ні з розважного — придуркуватого, — але по часті з огляду на обіти убогости, а ще може більше, задля „амортизації” монастирів.

Для браку позитивного правного припису, не можна приймати, щоби монах через зложення монаших обітів тратив взагалі здатність до правних ділань; також не можна приймати, щоби через обмеження монахів в праві дідичення, тестування і набування власності для себе обмежувати їх тим самим в правній здатності завідувати чужим майном, до чого не відносяться ні монаші обіти, ні згадані амортизаційні декрети.

Супроти цього слід прийняти, що хоч є безперечні обмеження монахів в маєтковій області, то нема законної заборони, щоби монах не міг входити в управи стоваришень, до котрих відноситься закон з 27/10 1932 р., ч. 94 поз. 808. Дн. Зак. РП.

Отже треба прийняти, що „право про стоваришення”, згадуючи про особи, котрі мають здатність до правових ділань, виключає тільки ті особи, які в значінні цивільного права є зовсім або хочби частинно позбавлені власновільності і остають під властю батька чи під опікою або курателею, — а через сам факт зложення монаших обітів не підпадають монахи під ніяку з цих категорій.

Думаю, що тільки таке становище охоронить від неконсеквенцій, що монах може бути професором університету, єпископом, митрополитом, членом палати послів чи сенатором, — а не може належати до виділу читальні!

III. Щоби предметову kwestію вичерпати, годиться еще застановитися, чи внаслідок двох конкордатів, а це австрійського з р. 1855 і польського з р. 1924, не змінилися правні відносини і чи не належить уважати вище наведених обмежень правової здатности, чи здібности до правових ділань, чи радше законних заборон ухиленими і не обов'язуючими з причини, що є вони суперечні з конкордатом.

Проф. Пшибиловський, займається в цитованій вище розвідці тільки польським конкордатом і є гадки, що приписи, відмовляючі монахам повної правової здатности, — далі обов'язують. Свою гадку обосновує Пшибиловський цим, що конкордат признає в арт. XVI. лише правовим особам духовним право набувати, відступати, посідати і адмініструвати майном після приписів загального права і згідно з канонічним правом, та зносить попередні суперечні з конкордатом постанови, — що одначе конкордат нічого подібного не постановляє щодо фізичних осіб (духовних і монаших), хоч зрештою конкордат в інших ділянках цими фізичними особами живо інтересується, прим. щодо обсаджування урядів, оподаткування, військової служби, карного поступовання і т. п.

Проти цього погляду Пшибиловського насуваються одначе деякі сумніви.

Передовсім слід зазначити, що арт. I. конкордату, признаючи католицькій церкві свободну управу її справами, згідно з Божим і канонічним правом, — дає підставу до прийняття, що духовні і монахи цієї церкви не можуть бути гірше трактовані, чим світські особи, що отже обмеження правової здатности чи здібности до правових ділань не повинні дальше обов'язувати, якщо вони не впливають з Божого і канонічного права.

Дальше слід узгляднити, що в роках 1855 до 1874 обов'язував в Австрії конкордат, проголошений патентом з 5/11 1855 р., ч. 195 В. з. д.

Зі змісту виказується, що конкордат з 1855 р. ухилив усі обмеження монастирів щодо набування власности, отже

всі „амортизаційні закони”, а щодо осіб, це є духовних і монахів впровадив примінення приписів канонічного права. Супроти арт. 34 і 35 цього конкордату годі припускати, щоби обмеження правної здатності монахів надалі могли обов'язувати, якщо вони не були передбачені канонічним правом.

А що канонічне право не знало нездатності монахів набувати власність, а тільки становило, що всі набутки монахів припадають „іпсо юре” монастиреві, то не можна узнати, щоби амортизація — усмерчення монахів ще обов'язувало.

Цей конкордат з 1855 р., що після запевнення арт. 35. мав вічно обов'язувати, був уже по 19 літах австрійським законом з 7/5 1874 р., ч. 50 В. з. д. знесений.

Цей закон, що регулює правні відносини католицької церкви, постановляє щодо монастирів в §. 31: Монаші стоваришення, що існують в католицькій церкві, приміняються під оглядом зовнішних правних відносин до окремих приписів, котрі обов'язують взагалі такі стоваришення”.

Щодо конкордату, заключеного з Польщею в р. 1924, то арт. I. признає церкві свободну управу її справами, згідно з Божим і канонічним правом.

Годі добачити розумну причину, щоби до справ церкви не мала належати справа правної здатності монахів; зокрема нема причини, щоби державні приписи були в тім згляді більше церковні і ригористичні, чим приписи канонічного права і щоби вони обіти убогости остріше розуміли, чим виясняє сама церква.

Щодо цього треба зазначити, що канонічний кодекс зовсім не відмовляє монахам здатності до правних ділань і узнає, що монахи можуть заключати контракти та навіть зобов'язуватися.

Арт. XVI. конкордату з 1924 р. постановив:

„Всі польські правні особи, церковні і монаші мають згідно з приписами загально обов'язуючими: право набувати, відступати, посідати і адмініструвати, по думці канонічного права, своїм майном рухомим і нерухомим, як також право ставати перед всіми інстанціями і державними властями для оборони своїх цивільних прав.

Після цих приписів належить отже управа майна монастирів і заступство перед всіми властями, отже і перед судами, — до самих монахів, — а не до їх кураторів, а було би це виключене, якщо монахи малиб бути невласновільними.

Нові завдання

ПЕРЕД МОЛОДИМ ПОКОЛІННЯМ УКРАЇНСЬКИХ ПРАВНИКІВ.

(На маргінесі статті мгра Юрія Старосольського — „Новий Час” з 16. VI. 1937).

„Гроза новелізації закону про устрій адвокатури, що повисла над кандидатами нашої палестри, робить дуже актуальною справу майбутности українського правничого стану взагалі”. Отся гроза для молодого покоління наших адвокатів загрожує майбутности українського правничого стану взагалі, та вона дала привід до статті нашого діяльного маістра Юрія Старосольського на тему про нові завдання українських правників.

Якаж ріжниця є між тим, що було тому пятьдесят років, коли я і мої ровесники шукали за новими завданнями для українських правників а цим, що є тепер? І ми шукали за новими шляхами праці для українського правника, але в інших обставинах життя нашого народу,

Тоді наші українські правники працювали у переважній кількості в судівництві, бо тут не стрічали вони ніяких перепон у припинанні та могли свобідно працювати як незалежні судді, так що суди були заповнені нашими правниками. Значно менше було тоді наших правників у скарбовій службі а ще менше у політичній адміністраційній службі, бо там не хотіли польські намісники допускати українців, щоби у свої руки захопити владу. Але найменше було тоді українських правників у адвокатурі, вільному і дійсно незалежному стані, бо така була тоді ментальність громадянська, що високо ставила державну службу з певними поборами а боялася вільного стану з непевними поборами...

Та життя проломило цю наївну ментальність, бо українське громадянство зачало з часом відчувати потребу вільного адвокатського стану до оборони прав народу, — а у судівництві прийшло переповнення і треба було довго чекати на платні посади, тай скарбових урядників зачали перекидати на „мазури”, і те все пособляло нашим думкам: про нове завдання перед молодим поколінням українських правників, щоби створити нашу палестру!

І ми тоді поклали основи української адвокатури як чесної служби свому народові, що як каже молодий ідеолог нашої палестри: у минулому славно служила загальній справі, та мусить і буде служити теж на майбутне!

А в яких обставинах нашого життя вказує він сьогодні ці нові завдання для молодого покоління українських правників? У таких, що адвокатура це майже наш одинокий

правничий стан, та перед доростом української адвокатури замикаються ворота!

У цьому важкому моменті: бути чи не бути українській палестрі — відкриває він свою молодечу душу з сердечним покликом до українського громадянства, що це справа цілої нашої суспільності, котра ставить до своєї адвокатури за високі вимоги та одночасно легковажить і відмовляє їй моральної піддержки. З другого боку признає він у своїх поміченнях, що повоєнна адвокатура у нових умовах не сповнила як цілість свого завдання, щоби вдержати громадянський престиж... І тут саме слово за молодією українською палестрою, що кількістю і якістю своєї праці мусить піднести в гору українську адвокатуру, добути для неї втрачені позиції і сповнити її національну місію...

І саме у цій переломовій хвилині, ті, що може є останніми могіканами вільної адвокатури, мусять стати до боротьби за свій стан, за його якість, за належне гідне місце у суспільному житті та за ці національні завдання, які він має сповнити...

„Нові завдання”, що зобразив їх мгр Юрій Старосольський, це давні наші завдання а тільки примінені до нових людей і нових важких обставин нашого життя. А наша старша адвокатура обов'язана пригорнути до себе те молоде і здорове духом покоління, що хоче відбудувати українську палестру.

Др. Кость Левицький.

Справа судів присяглих.

(Промова сенатора д-ра Антона Горбачевського, виголошена на пленумі Сенату у Варшаві дня 22. березня 1937. р. при дебаті над законом про скасування інституції судів присяглих і мирових суддів).

ВИСОКИЙ СЕНАТЕ!

Інституція судів присяглих, що нас під цю пору займає, ділає на терені, з яким я особисто є ближче зв'язаний від року 1873, отже впродовж більше як 63. літ. Сам цей факт вимагає дуже поважного підходу до справи не тільки зі становища збільшення карних санкцій, але також зокрема зі суспільного становища.

Проект закону, внесений Урядом спирається на анкеті, яку переведено в Судах і прокуратурах. Але на жаль, поминено там якраз той, на мою думку — найважливіший чинник. Про якінебудь анкети зі суспільним чинником нема мови, а на мою думку, чинник той не повинен бути поминений і по мійому переконанні, розважний законодавець не може над цим перейти до денного порядку.

В останніх часах, коли проект закону, що нас тепер займає, внесено до Сойму, варшавський відділ Союзу Польських Адвокатів занявся уладженням відчиту на тему, що є у звязку з проектом закону. Відчит згуртував около 100 учасників з кругів адвокатського, судейського і прокураторського звання. На тому поважному зібранні піднесено також поважні заміти під адресою проекту. Зокрема, вказано там між іншим і на конгрес міжнароднього карного права, що відбувся в Палермо, який поручив у своїй резолюції взяти під увагу громадянський народній чинник у карному судівництві. І очевидно, зібрання, що мало перед очима проект і порівняло його з тою резолюцією, мусіло виразити здивування, що той проект саме того постуляту не взяв під увагу.

Всесторонньому прослідженню завдання судів присяглих присвятив свою студію проф. д-р Боссовський з Познаня, що в публікації „Народній чинник у карному процесі” аналізує цілу проблему на основі теперішних відносин, спираючись на формах законодавства, прийнятого колись в Австрії та хоч не поминає деяких недомагань у функціях тієї інституції в її теперішній формі, то одначе застерігається рішучо проти ліквідації її, і зазначає, що хиби й похибки, чи недомагання форми не можуть абсолютно пересуджувати позиточности чи шкідливости самої інституції.

Професор Боссовський підкреслює суспільне значіння інституції судів присяглих і висловлює своє становище ось яким способом: „Участь громадянського чинника у владі і бажання такої участі широкими верствами людности є додатними чинниками для розвитку суспільностей. Участь у владі надає одиницям і суспільностям вироблення, якого не могла би їм дати сама обсервація і теоретичні міркування, а через втягнення громадянського чинника в чинний організм державних властей змінюється (з користю для держави) основа і зміст поглядів людности на функціонування державних урядів та деяке недовіря і з нього випливаюча негативна (осуджуюча) оцінка функціонування властей, уступає місце зближенню, викликаному співпрацею”.

В дискусії над проектом закону підношено під адресою судів присяглих цілу низку замітів, — закидувано, що ті суди є хиткі, що не мають власних переконань, що є під впливами і т. п. Між іншими піднесено заміт, здається дуже поважний, що суди присяглих видавали свої вердикти в суперечности з обовязуючим правом. Хоча даний факт безсумнівно стверджено, навіть коли обвинувачений признався, то проте присяглі судді видали вердикт, що звільняв від вини.

Прошу Панів, якраз в цих вердиктах, ніби суперечних з правом, міститься правотворча думка.

Не тільки у нас, але там на Заході, де суди присяглих дійшли до суспільного значіння і дійсно сповняють там ве-

лику суспільну функцію, там були випадки, що даний чин, зафіксований карним кодексом як злочин, узнано вердиктом суду присяглих як чин, що не підлягає карі, судді присягли сказали, що обвинувачений є невинний.

Ось таке схоплення справи повторювалося другий і третій раз і це мусіло навести законодавні чинники до розважання, що щось тут є і це нераз спричинило, що ті чинники постановили змагати до реформи обов'язуючих приписів матеріального права.

В дискусії над проблемою судів присяглих у Соймі впали слова, що інституція ця є для Польщі невідповідна і що судів присяглих з огляду на дані обставини не можна впровадити.

Прошу Панів! Дуже цікаві думки для вияснення цієї квестії находимо у виданій в 1927. р. книжці Николаєва, адвоката, який є на еміграції і пише свої спомини. В тих споминах подає Николаєв, що коли в бувшій царській Росії почали ширитися поголоски, що уряд задумує запровадити суди присяглих, суспільність, а зокрема сфери, які судівництвом ближче цікавилися, — до того проекту поставилися негативно та висловили переконання, що цей намір не досягне позитивної цілі. А чому? Бо нема приготованого ґрунту, бо цей російський хлоп, як присяглий суддя не зможе сповнити своїх завдань.

Зазначую, що між іншими виступав проти цього відомий публіцист Володимир Спасович, який у циклі викладів, уладжених на тему карного судівництва в Росії, поставився до цього завдання дуже скептично і також мотивував це тим, що матеріал, який має обняти ролю присяглих судів ще не доспів.

А вкінці що показалося? Виказалося, що в два роки як завели суди присяглих, в грудні 1866. р. — суди присяглих запроваджено в 1864. р., тодішній міністер справедливости у своєму рапорті до царя подає, що запровадження судів присяглих причинилося до піднесення поваги російського судівництва. Отсе є урядове ствердження. Але і сам Володимир Спасович, що засадничо виступав проти впровадження судів присяглих, у вступному слові до своїх творів, виданих 1889. р., отже вже далеко пізніше по запровадженні судів присяглих, признається до цього, що первісно противився впровадженню судів присяглих, але пізніше набрав переконання, що суди присяглих функціонують дуже добре. Та не тільки це, прошу Панів. Правнича література з того часу, поза Росією, підносила великі цінності судів присяглих в Росії. А ці вальори російському судівництву дали якраз суди присяглих.

А тепер, прошу Панів, є зовсім простий внесок, — чи супроти цього запровадження судів присяглих на терені

Польщі не найде перешкод? Прошу Панів, мені здається, що пересічний громадянин Польської Держави під інтелектуальним оглядом зовсім не уступає російському хлопві з перед 70. років. Це є момент, на мою думку, дуже важний для підняття справи. Бо, якщо ходять про це, чи дана установа має вдержатись, то треба числитись з тим, чи відповідний до цього матеріал найдеться, а на мою думку, цей матеріал є. На мою думку не тільки треба затримати суди присяглих на тому терені, де вони дотепер обов'язували, але їхню діяльність треба поширити на цілий терен Польської Держави і тоді викажемо один крок наперед, у реформі виміру справедливості і реформі організації того виміру.

В дискусії над проектом закону про скасування судів присяглих піднесено на терені Сойму деякі сумніви, чи той аргумент права і громадянської свободи може мати для цієї справи якесь значіння.

Отже зазначено тоді, що супроти теперішнього поняття загального добра, добра вселюдного, добро одиниці мусить зовсім уступити. На мою думку, є це неправильне ставлення квестії, бо гадаю, оба ті поняття, загального добра, як і добра одиниці, в державі конституційній можуть зовсім добре погодитися, та якнайкраще згармонізуватися. І я переконаний, що як довго з конституції не буде зовсім скреслена засада свободи громадянина і не виєлімінується його особистої гідності, його вартості як людини, то так довго суди присяглих остануть великою суспільною вартістю, та на мою думку, парламентарні тіла обов'язані цієї вартості боронити! (Оплески).

Д-Р ІВАН ГРИЦАЙ.

Про податкову ординацію.

(Докінчення).

Зновлення вимірового поступовання (арт. 119—120).

У випадках, коли вимірне оречення сперте було на сфальшованих документах, фальшивому свідоцтві, перекупстві, або іншому чині карному, що стверджено правосильним судовим вироком — тоді наступає т. зв. зновлення вимірового поступовання, і це на прохання платника, внесенє до влади, що видала вимірне оречення в I. інстанції. Таке прохання маєтсья внести до 14. днів від дня, в якому платник дізнався про причину, що уосновує зновлення, та в кожному випадковому перед упливом літ 3. від дня, коли вимірне поступовання стало правосильне.

Про зновлення поступовання рішає остаточно ця влада, котра видала в даній справі оречення в останній інстанції.

Звороти податкові (арт. 125).

Надплати, які підлягають зворотови або зачисленню, **опроцентовується у відношенні 4% від ста річно** (нова постанова), числячи від дня виплати суми, яку узнала скарбова влада або у висліді відклику за неслухно пібрану.

Не підлягають зворотови виплачені добровільно платником квоти за свідоцтва промислові і реєстраційні карти, з виїмком добровільного викупу 2. або більше свідоцтв, або реєстраційних карт на те саме підприємство або окремий склад.

Відповідальність за податки.

Податкова ординація ввела строгі приписи про солідарну відповідальність за податки. Цю справу докладно постановлено в арт. 127—135, з якими треба добре запізнатися.

Забезпечення невимічених податкових належностей (арт. 136).

Ординація впроваджує забезпечення невимічених ще податкових належностей. Торкається це тільки належностей за промислові свідоцтва на: 1) професійний скуп, 2) торгівлю у рухомих приміщеннях, 3) мандрівну торгівлю і 4) промислові заняття.

Скарбова влада забезпечується на товарах або іншому майні платника в хвилині зладження карного протоколу, яким стверджено проступок, загрожений карою гривни з арт. 178 под. ордин. Цей протокол є водночас виконним титулом в розумінні приписів про адміністраційну ексекую. Кавція заступає згадану безпеку.

Доручення письм (арт. 147—154).

Доручення всяких письм скарбових властей доконується органами тих властей, почтою або управами громад.

Нова постанова признає сільським громадам за доручення письм органам цих громад винагороду у висоті 6 сотиків від кожного письма.

Адресатам, які користають з права закраєвости або перебувають на екстериторіяльнім просторі, доконується доручення письм через Міністерство Закордонних Справ.

Всі письма скарбових властей доручається за потвердженням відбору адресата, в його мешканні, або в місці, де знаходиться заряд його нерухомости або підприємства, або де він виконує свою професійну працю, а в браку цих там, де його застанеться.

Коли адресат є неприявний, то доручення доконується до рук кого-небудь з дорослих членів родини або домівників адресата, або до рук особи, що завідує його майном або підприємством, або вкінці до рук працівника, занятого у адресата.

Для адресатів, котрих місце замешкання або побуту не є відоме, або котрим письма не можна було доручити з інших причин, складається письмо в управі громади місця оподаткування адресата. Управа громади негайно оголошує про зложення письма, способом уживаним в даній місцевості, з візванням, що по відобрання письма адресат має явитися в дотичному уряді. Доручення вважається за dokonане, коли від часу оголошення минуло 4 тижні.

Особам, що часово мешкають поза краєм, можна письмо доручати поштою порученим листом на подану ним адресу. Доручення вважається за dokonане з правним успіхом по 30. днях від дня наступного по наданні листу на пошту.

Оречення і візання в справі виміру податку кільком особам, зобов'язаним до його заплати, можна доручити **одному** зі зобов'язаних з **правним успіхом для всіх зобов'язаних**.

В недільні дні і законно признані за загальні свята як також в нічній порі, доручення письм може наступити тільки винятково по попереднім писемнім зарядженні скарбових властей.

За нічну пору вважається час від години девятої вечером до години семої рано.

Карні приписи.

Проступками податковими в розумінні податкової ординації є всякі чини і занедбання, загрожені карою в часі їх поповнення у взязку з виміром податків, що спричиняють зменшення або небезпеку зменшення скарбових податків, або невиконання постанов ординації, наказів або заряджень податкових властей.

Кари за податкові проступки є: а) арешт, б) гривна.

Кара арешту може бути вимірена тільки в **поступованні судовім**. Допускається заміну гривни на арешт з виїмком гривни за **проступки т. зв. порядкові** (арт. 185).

У виїмкових випадках орікаюча влада може примінити у відношенні до обвинуваченого далекойдуче злагіднення кари аж до повного звільнення від кари включно.

Арт. 168. робить солідарно відповідальною за наложену на заступника гривну (з причини нарушення податкових постанов при полагоджуванні чужих справ) також фізичну чи правну особу, яку дотичний заступник репрезентує. Солідарна відповідальність має бути устійнена в присуді скарбової влади чи суду. При цьому слід познайомитись з дефініцією заступника. Подає її згаданий артикул 168 §. 2. І так, — заступником є кожний, хто полагоджує чужі справи як повновласник, завідовник, працівник, або в якому-небудь іншому характері, — натомісць не є заступником опікун, як також куратор того, кого позбавлено власної волі або нелітнього, якому признано власну волю.

Скарбова влада II. інстанції може перед виданням оречення залишити в деяких випадках карне доходження, навіть без прохання обвинуваченого. Досі таке прохання було необхідне (арт. 175).

Задавнення в карних податкових справах (арт. 174).

Щодо податкових проступків, поповнених перед 5. літами, — не можна розпочинати доходжень.

Проступки з арт. 185 (т. зв. порядкові) задавняються вже по одному році від дня їх доконання.

Коли від часу виконання проступку минули **подвійні** речинці, тоді не можна видавати оречення засуджуючого, хочби поступовання було вже розпочате.

Кари не виконується, коли від правосильности оречення засуджуючого минули **подвійні** речинці, вище подані (себто 10 і 2 роки).

Коли не можна устійнити докладно дати поповнення податкового проступку, — то подані вище речинці числяться від наступного календарного року по році, в яким поповнено проступок.

Задавнення біжить незалежно від яких-небудь інших умовин і не підлягає завішенню або перерві.

Кари за податкові проступки (арт. 176—185).

Кари передбачені в податковій ординації за скарбові проступки є доволі високі, а саме:

Карні гривни від одно- до двайцять-кратної квоти зменшеного або нараженого на укорочення податку, або карі арешту до шести місяців, або обом тим карам разом підлягає той: 1) хто в намірі ухилити від законної повинности податкової себе або особу заступлену в зізнанні до податку, або в заяві, виясненні, або у відкликуванні, або в яким-небудь зголошенні у звязку з відкликанням, — свідомо подає або стверджує неправдиві обставини або свідомо щось затаює; 2) той, хто свідомо веде неретельні торговельні або господарські книги; 3) хто веде підприємство або виконує **звання без промислового свідоцтва**, або на підставі свідоцтва нижчої ціни від цієї, яка законно належала, — підлягає карі гривни до висоти трикратної належности за свідоцтво, або трикратної різниці між ціною властивого а ціною одержаного свідоцтва.

Хто тримає склад без реєстраційної карти, — підлягає карі гривни до трикратної належности за реєстраційну карту.

Досі кара за ведення підприємства без свідоцтва була значно вища, — виносила від одно- до двайцятькратної квоти належности за свідоцтво.

Хто, що є платником надзвичайного податку від деяких професійних занять, dokonує неретельні записки до книги приходів і розходів, — підлягає карі гривни у висоті від одно- до двайцятькратної квоти укороченого або нараженого на укорочення податку.

Нову кару вводить арт. 181, а це кару гривни до 5.000 зл. або кару арешту до 6. місяців (або обі ті кари разом) на того, що був обов'язаний потручувати або інкасувати податок для державного скарбу, — не вплатить потручених або заінкасованих сум до каси скарбового уряду.

Хто веде книги торговельні або господарські та відмовляє їх показати, — підлягає карі гривни до 3. (трьох) тисяч золотих.

Хто не допускає до того, щоби перевести льокальні оглядини, контролі або люстрації підприємства особи до цього управненої, або ставить перешкоди у виконанні тих чинностей, — підлягає, оскільки за цей вчинок не грозить строгіша кара на підставі карного кодексу, — карі гривни до двох тисяч зол. або карі арешту до трьох місяців (або обом тим карам разом).

Хто, як свідок або знавець у своїм зізнанні або опінії, зложеній перед скарбовою владою або в доходженні карному податковому подав свідомо неправдиві факти, які можуть спричинити неправильний вимір податку, утруднити доходження карне або змінити кваліфікацію проступного чину, — підлягає карі гривни до пяти тисяч зол. або карі арешту до шести місяців (або обом тим карам разом).

Зложення фальшивого зізнання по зложенні присяги, потягає для виноватця відповідальність на підставі загальних приписів карного кодексу.

Хто не вволить у визначеному речинці і без достаточного оправдання завізванню, дорученню, або жаданню скарбової влади, або наказови, який слідує з постанов податкової ординації або інших податкових законів, або розпорядків, виданих на підставі тоїж ординації, — підлягає карі гривни до 500 зол. (т. зв. гривна порядкова).

Карне поступовання.

Зачинати вести карне поступовання та видавати карні оречення, належить до компетенції скарбової влади I. інстанції, властивої до виміру податку.

Коли скарбова влада узнасть, що за проступок належало би вимірити кару арешту, — тоді перериває доходження і справу спрямовує до властивого суду.

В справах про переступства з арт. 185 (порядкові переступства), вимір кари може наступити **без переведення карного доходження**. Гривну з арт. 185 вимірює ця скарбова влада, супроти котрої зайшло переступство.

Перед виданням карного оречення, скарбова влада обов'язана переслухати протоколярно обвинуваченого, котрого належить візвати в тому характері в речинці не менше 7 днів, числячи від наступного дня по дорученні завізвання.

Завізвання до переслухання має бути доручене до власних рук обвинуваченого, — а коли це неможливе, примінюється загальні постанови арт. 151.

Коли скарбова влада I. інстанції ствердить проступок з арт. 178 (ведення підприємства без промислового свідоцтва), — то заряджує замкнення торговельного або промислового підприємства, — оскільки впродовж 30 днів по списанні протоколу карного, платник не викупить свідоцтва.

Скарбова влада, що наклала гривну, яка підлягає заміні на заступничий арешт, постановляє про виконання кари арешту заступничого, та про виконання звертається до городського суду місця замешкання або місця побуту засудженого.

Відклики.

Від карного оречення, що його видала скарбова влада, може засуджений внести відкликання в речинці 14 днів від наступного дня по дорученні карного оречення, до скарбової влади, — або зажадати віддання справи на дорогу **судового поступовання**, в речинці 7 днів.

Вибір одного з повищих відкличних засобів спричинює втрату права до внесення другого, хочби обвинувачений відтак цофнувся.

Від оречення, що його видасть Скарбова Палата, — **немає** дальшого відкликання...

Вкінці слід звернути увагу на ось таку нову постанову:

Виданий в карному процесі судовий присуд, яким виправдано обвинуваченого для браку підметових вимог проступку або уморено процес, — не нарушує податкової належності. Про це рішає при вимірах чи відкликах сама скарбова влада (арт. 206).

Відновлення карного поступовання (арт. 207).

Карне поступовання, закінчене правосильним засуджуючим ореченням скарбової влади, може бути відновлене на внесок засудженого, коли додатково викажуться нові незнані досі фактичні обставини або доказові засоби, які стверджують, що засуджений є невинний або що він повинен понести нижчу кару від наложеної.

Внесок про таке відновлення може бути зголошений впродовж пяти літ по році, в котрому засуджуюче оречення сталося правосильне.

Про внесок вирішує Скарбова Палата, та заряджує на випадок потреби провірку вказаних у внеску обставин.

В новому ореченні не може бути наложена тяжша кара від первісної кари.

Оречення Найвищого Адміністраційного Трибуналу.

ПОСТУПОВАННЯ ПЕРЕД АДМІНІСТРАЦІЙНИМИ ВЛАСТЯМИ.

Влада, орікаючи про промислову концесію, є тільки тоді звільнена від обов'язку подати фактичне уосновання відмовного вирішення, коли проти цього уосновання промовляє згляд на безпеку держави або згляд на публичний інтерес з характером важного державного інтересу (22. V. 1936, ч. рей. 4880/34).

У випадку внесення відклику від остаточного в тоці адміністр. інстанцій вирішення стороною, хибно в тім вирішенню поученою, що прислугує їй відклик, вища влада, до якої відклик внесено, має спричинити спростування хибного поучення про правні середники (30. IV. 1936. ч. рей. 3812/34).

Вилучення, застережене в арт. 112 права про адмін. поступовання, не відноситься до розрахунку властей скарбових з громадськими щодо доручених платникам громадськими органами на припоручення скарбових властей платничих візвань; а з приписів розпорядку Мін. Внутр. Справ з 18. XI. 1930 р., поз. 719 Дн. 3., слідує право громад до звороту коштів згаданих доручень (2. III. 1936, ч. рей. 3957/36).

Поминення означеного в арт. 91 розпор. про адмін. поступ. (поз. 341/28 Дн. 3.) обов'язку повідомити інтересовані особи про внесення відклику є суттєвим порушенням форм адміністр. поступовання (6. XI. 1934, ч. рей. 6549/31).

Відклична влада може піднести і вирішити у своїй постанові такі квестії, яких влада I. інст. не розглядала, причому вирішення її щодо тих квестій не перестає бути ореченням влади II. інст. (3. X. 1935, ч. рей. 11290/32).

На основі арт. 86 розпор. про адмін. поступ. (поз. 341/28 Дн. 3.) Воевідський Уряд не є управнений узнати за остаточне своє вирішення, що віддає відклик від оречення установи обезпечень умових працівників як спізнений (25. VI. 1936 р., ч. рей. 2758/34).

З арт. 85 уст. 1 у зв'язку з арт. 93 розпор. про адмін. поступ. (поз. 341/28 Дн. 3.) слідує, що відклична інстанція є до розпізнання справи в частях відкликом не заквестіонованих лише управнена, — а не обов'язана (18. II. 1936 року. ч. рей. 220/33).

ЕМЕРИТУРИ.

На вирішення влади, що запало при полагодженні відклику з арт. 32 зак. з 11. XII. 1923 про емерит. заосмотрення держ. функціонерів і завод. військових (поз. 380/31 Дн. 3.) у справі наміреного перенесення в стан спочинку, прислугує скарга до Н. А. Т. (19. XII. 1935, ч. рей. 3285/32).

Постанови уступ. 2 і 3 арт. 36 емер. зак. з 11. XII. 1923, відносяться також до випадків признання, а не тільки підвищення емерит. заосмотрення (30. I. 1936, ч. рей. 10312/32).

Емерит, засуджений за провини, що походять з жадоби зиску, на кару, що не потягає за собою, по думці дотичного карного закону, втрату публичних прав, не тратить свого права до емеритури (16. III. 1936, ч. рей. 5826/32).

При усталенні кількості літ, що підлягають зачисленні до емерит. вислуги на основі арт. 97 емерит. зак. з 11. XII. 1923 (поз. 170 Дн. З. з р. 1931), самоврядна служба в польській Державі, що зачислюється до емеритури на основі уст. 2, арт. 81 емер. закону, має бути трактована на рівні із зачисляемою до емеритури польською держ. службою (23. III. 1936 р., ч. рей. 7303/32).

ГРУНТОВІ ПОДАТКИ.

Площа, що не надається під будову з причини невідводнення її (арт. 175. бук. б. будів. зак. поз. 202/28 Дн. З.), не підлягає податковій відбудівельних площ по думці арт. 24 розпорядку про розбудову міст (поз. 372/27 Дн. З. і §. 26 розп. з З. XI. 1927, поз. 913 Дн. З.) (24. IV. 1936, ч. рей. 2974/33).

САМОВРЯДНІ ПОДАТКИ І ОПЛАТИ.

а) Сама неспроможність зрівноважити громадський бюджет на означений бюджетовий речинець, не є достаточною правовою підставою до побирання інвестиційного податку на основі арт. 21, уст. 2 зак. про тимч. управилення комун. фінансів (поз. 884 Дн. З. з р. 1932).

б) Передбачена в §. 101, уст. 1. виконного розпорядку (поз. 937 Дн. З. з р. 1932) до арт. 21, уст. 2 закону про тимч. управ. ком. фін. (поз. 884/32 Дн. З.) умовина попереднього цілковитого використання усіх інших доходових джерел не обмежується до джерел, обнятих законом про тимч. управ. комун. фін. (3. IV. 1936, ч. рей. 5981/35).

Передбачена в арт. 13 закону з 11. VIII. 1923 про тимч. управ. комун. фін. (поз. 747 Дн. З.) в його первісному тексті оплата від умов про перенесення власности нерухомости, не користує із законного права заставу на нерухомости, що становить предмет перенесення (28. IV. 1936, ч. рей. 8131/33).

ВОДНІ СПРАВИ.

Вирішувати про відшкодовання з причини заборони, поміщеної в арт. 118, уст. 1 букв. е) водного закону (поз. 574/28 Дн. З.), не є покликані адміністраційні власти (13. XII. 1934 р., ч. рей. 8165/32).

Якщо в поступованні про відступлення ґрунтів, що узискано регуляцією, по думці арт. 9, уст. 2 водного закону

(поз. 574/28 Дн. 3.), сторона підносить заміт набуття предметового ґрунту на основі приватно-правного титулу, влада не має обов'язку здержати адміністр. поступовання (арт. 198, уст. 3 водного закону) і визначити речинець до внесення позову до суду (12. IX. 1935, ч. рей. 1472/32).

Запорядження, видані на основі арт. 130 водного зак. (поз. 574/28 Дн. 3.) на випадок часового браку води, можуть у відношенні до властителя води містити в собі лише обов'язок не перешкаджати в уживанні її на ціли, вказані владою (17. I. 1935, ч. рей. 6673/32).

З арт. 47 водного закону (поз. 574/28 Дн. 3.) виказується, що коли з причини наміреного ужитковання води належить сподіватися шкідного діяння, наслідком чого булиб нарушені права третіх осіб, — вільно владі дати дозвіл тільки під забезпечуючими умовами, означеними в уст. 2 тогож арт. 47 (3. IV. 1936, ч. рей. 7140/33).

ЛІСОВІ СПРАВИ.

Терени, цілковито позбавлені деревостанів і викорчовані, хочби узнано їх за лісні ґрунти, не можуть бути узнані за охоронний ліс перед їх попереднім залісненням (17. III. 1936 р., ч. рей. 4168/34).

ПРОМИСЛОВИЙ ПОДАТОК.

1. Кооператива, що поширює діяльність на нечленів, не тратить права до пільги з арт. 95, п. 1 закону про промисл. податок (поз. 550/25 Дн. 3.) з причини, що не провадить у своїх книгах окремих конт для нечленів; вистарчає, коли відношення діяльності між членами і нечленами може бути усталене на основі яких-небудь доказів.

2. Не є позбавлена пільги з арт. 95, п. 1. зак. про промисл. податок кооператива, що не перенесла припадаючих на нечленів надплат і зворотів до фондів, що не підлягають поділові між членів з тої причини, що білянс замкнено дефіцитом (7. III. 1934, ч. рей. 9982/32).

Поняттям надплат і зворотів по думці закону про промисл. податок є обняті білянсові надвишки в розумінні арт. 56. зак. про кооперативи, це є річний зиск згідно з рахунковим замкненням, затвердженим Заг. Зборами. (9. V. 1935, ч. рей. 5656/31 і 10249/31).

1. Умовиною пільги, передбаченої в арт. 95, п. 1. бук. б. закону про промисл. податок (поз. 550/25 Дн. 3.), є, щоби члени кооперативи з надплат і зворотів, припадаючих на нечленів, не мали інших користей, як можливість покриття недоборів будучих літ (арт. 56. уст. 2. закону про кооперативи), не лише у своїм характері як члени кооперативи, але також як власники чи учасники інших підприємств, зв'язаних з кооперативою.

2. Складена кооперативною умова, що признає членам дальшейдучі користи, позбавляє кооперативу податкової пільги, передбаченої в арт. 95. п. 1. бук. б. закону про промисл. податок (8. IV. 1935, ч. рей. 4756—4787/34).

Кооператива, що проти заборони статуту діє серед нечленів, не користує з пільги з арт. 95. п. 1. бук. б. зак. про промисл. под. (поз. 550/25 Дн. 3.) (7. VI. 1934, ч. рей. 2007/33).

ПРОМИСЛОВИЙ ЗАКОН.

Передбачене в арт. 14. промислового закону (поз. 468/27 Дн. 3.) затвердження проекту уладження промислового підприємства не може бути згори часово обмежене, якщо відноситься до заведення, що має існувати необмежений час. (17. IV. 1936, ч. рей. 414/33).

Ведення ремісничого варстату заступником є допускаєме поза випадками, означеними арт. 40. промисл. зак. (поз. 463. Дн. 3. з р. 1927), лише через особу, що сама має заводове уздібнення до ведення предметового ремесла (17. IV. 1936, ч. рей. 6500/33).

ОБЕЗПЕЧЕННЯ.

При оцінці, чи умовий працівник має конечні засоби удержання в розумінні уст. 4. арт. 160. права з 24. XI. 1927. про забезпечення умових працівників (поз. 911. Дн. 3.), береться під увагу маєтковий стан даної особи взагалі, не лише дохід, але також посіданий капітал. (16. III. 1936, ч. рей. 8567/33).

Заплата забезпеченової вкладки за умового працівника спричинює правні наслідки, зв'язані по думці арт. 111. і 112. розпор. През. Р. П. з 24. XI. 1927, поз. 911. Дн. 3. із зголошенням до забезпечення, очевидно незалежно від обов'язку працедавця уділити Установі забезпечень всякі, законом вимагані, інформації. (6. IV. 1936, ч. рей. 8566/33).

Правне відношення, що лучить кооперативу з членами її заряду на основі арт. 33. зак. з 29. X. 1920. про кооперативи (поз. 495/34 Дн. 3.), само через себе не може бути узнане за службове відношення, передбачене в арт. 3. зак. з 19. V. 1920. поз. 272. Дн. 3. про забезпечення на випадок недуги. (26. V. 1936, ч. рей. 5615/34).

ЗАКОН ПРО ЗБОРИ.

Обмеження участі в публичних зборах: жаданням карт вступу само через себе не позбавляє цих зборів характеру публичних зборів. (27. I. 1936, ч. рей. 295/33).

З нашої організації.

З ДІЯЛЬНОСТІ ЛЬВІВСЬКОЇ ДЕЛЕГАТУРИ С. У. А.

(Р. Р.) У нашій становій організації С. У. А. великі завдання мають виконати його Делегатури. Від їх активності залежить в дуже значній мірі доцільний розвій С. У. А. і висліди його діяльності.

Важнішим засобом активності Делегатур є їх якнайчастіші сходи в ділових справах Союзу з рефератами, відчитами і дискусіями, так на загальні як і спеціальні теми, що живо обходять загал товаришів, членів Делегатур.

Сходи, які відбула львівська Делегатура С. У. А. від весни ц. р. до часу ферій тим помітні, що на них порушено і передискутовано питання першорядної ваги для вської нашої української адвокатури. Зокрема в днях 24. квітня, 10. червня і 2. липня 1937. р. переведено на підставі реферату і коррефератів тов. **д-ра Осипа Назарука, д-ра Володимира Лициняка і мгр-а Миколи Ценка** основну дискусію над положенням і завданням української адвокатури з причинами її занепаду і способами піднесення її на належний їй рівень передового чинника в нашому національному житті, — а в днях 6. травня і 27. травня ц. р. вислухано і передискутовано реферати тов. **д-ра Михайла Волошина і д-ра Романа Перфецького** про проекти зміни устрою адвокатури та реферат тов. **д-ра Володимира Лициняка** про „нові закони, ухвалені соймом і сенатом в часі останньої бюджетової сесії.

З уваги, що ці всі теми мають загальніше значіння, вважаємо вказаним подати вкоротці зміст повищих рефератів.

Референт тов. **д-р Осип Назарук**, по ширшому вступі про **значіння адвокатури** в історії і її вплив на громадянство, зясував зокрема ролю української адвокатури у відродженні українського народу нашої батьківщини.

Головною темою його реферату було питання, який вклад трівких, культурних цінностей дав до всенародньої скарбниці наш адвокатський стан в порівнанні з іншими передовими станами нашої нації, в історичному їх чергуванні, від початків нашого національного відродження на галицькій Україні.

„Священнича ера” з Маркіяном Шашкевичем, о. Подолінським, о. Антоном Петрушевичем, о. Гарасевичем, єпископом Пелешем, о. Качалою і іншими принесла пробудження нації і дала їй високовартісний головно освітний і науковий вклад.

„Професорська ера” з Омеляном Огоновським, Юліаном Романчуком, Олександром Барвінським і Михайлом Грушевським як найважливішими, дала нації побіч такогж високовартісного наукового і публіцистичного вкладу ще

й кріпкі основи культурно-освітнього життя широких народніх мас через заснування „Просвіти”, „Українського Педагогічного Т-ва” („Рідна Школа”) і Наукового Товариства ім. Шевченка.

„Адвокатська ера”, хоч дала оформлення суспільно-політичних змагань нації, не дала натомісць — за малими виїмками — тріvkих культурних вкладів, хочби з ділянки суспільних і політичних наук.

Вкінці вказав референт на помітний занепад повоєнної української адвокатури, значне пониження рівня і питомої її ваги в українській суспільності та підніс, що під цю пору значно більше культурних цінностей дає нації нова „ера кооператорів” чим наш український адвокатський стан.

Над цим рефератом розвинулася дуже жива дискусія, в якій переважаюча більшість промовців скритикувала підхід реферату тов. д-ра Назарука як однобічний, а у висліді дискусії визначено на корреферента тов. **д-ра Володимира Лициняка**, котрий на сходах Делегатури в дні 10. червня ц. р., розглянув всебічно роль нашого адвокатського стану в минулому і в сучасності як і причини теперішнього його занепаду. Корреферент вказав, що оцінка, яку дав у своєму рефераті тов. д-р Назарук про „адвокатську еру” не є стійна, бо навіть з чисто культурного підходу до справи треба ствердити, що ця „адвокатська ера” також в області науцній і публіцистично-популяризаційній дала нації тріvkі цінности (праці д-ра Вол. Лучаківського, Володимира Барвінського, д-ра Костя Левицького, д-ра Теофіля Кормоша, д-ра Володимира Охримовича, д-ра Володимира Старосольського і других). Головна заслуга української адвокатури тої доби і це першорядної вартости, то великий вклад творчої праці української адвокатури передвоєнної доби в розбудову суспільного і політичного життя нашої нації. Саме „адвокатській ері” маємо до завдячення не лише створення українських політичних партій західно-європейського типу, в яких кермуючу роль сповняли українські адвокати тої міри як д-р Евген Олесницький, д-р Кость Левицький, д-р Евген Левицький, д-р Теофіль Окуневський, д-р Володимир Бачинський, д-р Лев Бачинський і многі інші, але також створення здорових основ під розбудову нашого господарського і кооперативного життя через створення „Дністра”, „Краєвого Кредит. Союзу” (тепер „Центро-Банк”), „Укр. Ревізійного Союзу”, „Української Щадниці”, „Земельного Банку”, „Покутського Союзу” і т. д. під кермою так заслужених на тому полі українських адвокатів, як д-р Ярослав Кулачковський, д-р Степан Федак, д-р Кость Левицький, д-р Теофіль Кормош, д-р Лесь Кульчицький, д-р Теофіль Дембицький і другі. Саме під кермою українських адвокатів відбувалися в нашому краю масові народні здвиги (рілньі

страйки, боротьба за виборчі ординації до австр. парламенту і галицького сейму) та велася широка організаційна праця і плянова політична боротьба, що вишколила широкі народні маси і підготувала нарід до великого зриву за свою державність. Притому довоєнні українські адвокати, як своїм фаховим знанням і ерудицією, так і моральним своїм стажем вибивалися понад рівень інших адвокатів. На жаль, по війні українська адвокатура, якнебудь чисельно збільшилася, майже десятикратно, втратила помітно на значінні, її стаж понизився, слідно значне її відчуження від громадянської і суспільно-політичної праці, а навіть вменшився її фаховий рівень та вкралися в її ряди одиниці, які шкодять добрій славі української адвокатури під морально-етичним оглядом. А до того слідний є брак солідаризму і байдужність супроти власної станової організації у значної частини українських адвокатів, що ще досі не належать до С. У. А. Прелегент ілюстрував свої заміти фактами і вказав на конечність усунення тих невідрадных проявів поки час, поки лихо ще не закорінилося.

В дискусії над цим коррефератом висказано тов. дрові Лицинякові признання за основне і всебічне освітлення теми, та до цього промовці подали цінні зауваги і доповнення, а у висліді дискусії висловлено побажання, щоби еще один з молодших членів нашої палестри приготував на цю тему реферат з погляду нашої адвокатської молоді.

Цей реферат обняв аплікант адвокатури тов. **м-гр Микола Ценко** і виголосив його в дні 2. липня ц. р. Референт вийшов з założення, що адвокат у поневоленій нації має бути не тільки оборонцем покривджених, але також речником прав і інтересів своєї нації та її трибуном, і вповні прихилився до оцінки української адвокатури, висловленої в коррефераті тов. д-ра Лициняка. Тов. м-гр Ценко дав вислів переконанню, що українська адвокатура передвоєнної доби вповні виконала свій обовязок супроти української нації та своєю громадянською, а зокрема суспільно-політичною працею над народом перетворила його в новітню націю. Сучасне жалюгідне положення української адвокатури спричинило не тільки загальне зубожіння адвокатського стану і господарська криза, а також супремачія чужої адвокатури та її неперебірлива конкуренція, як також специфічні причини. Впливають вони з зовнішніх умовин, в яких опинилась по світовій війні наша нація і з некорисного відношення зовнішніх чинників до адвокатури взагалі як не менше з внутрішніх обставин нашого національного життя (походження переважаючої частини українських адвокатів з бідніших кругів, непороз. клича „свій до свого” серед широких народніх мас, покутуюча ще досі серед них віра в успіх заступства чужого адвоката і т. п.). Лихо лежить також у внутрі на-

шої української адвокатури та під цим оглядом вказав прелегент поза причинами занепаду її, на які вказав в своєму коррефераті тов. д-р Лициняк, ще також на брак товариськості і незгоди між українськими адвокатами, погубну конкуренцію між ними, а навіть взаїмне поборювання. А поклати зможемо всі труднощі, коли наша адвокатура основним фаховим знанням, високим моральним своїм рівнем, прямолінійністю, солідарністю, широкою громадянською діяльністю, послідовною обороною прав української нації — почавши від оборони прав української мови в судах і адміністрації, вірою у власні сили, ініціативністю, і якнайбільш ціпкою зорганізованістю в рядах С. У. А., заставить українське громадянство знову бачити в українських адвокатах природних оборонців, своїх приватно-правних та національних інтересів і прав.

В дискусіях над згаданими трьома рефератами промовляли товариші: д-р Роман Секела, през. д-р Кость Левицький, д-р А. Павенцький, д-р Михайло Волошин, Лев Петрушевич, д-р О. Суховерський, д-р Лев Ганкевич, д-р Альфред Говикович, д-р Е. Щуровський, д-р Р. Перфецький, Решетилевич, д-р Степан Біляк та цій дискусії дали багато цінного матеріялу щодо відносин української адвокатури. В кінцевій дискусії през. д-р Кость Левицький представив подрібно перші початки творення українського адвокатського стану в Галичині, та висловив свою радість, що як виказав реферат тов. мгр. Ценка, наймолодше покоління нашої адвокатури своїми поглядами на суть, завдання і обовязки нашої палестри обєднується з ідеалами, які присвічували першим піонерам української адвокатури. Це являється найкращою запорукою двигнення спільними силами нашої української палестри знову на належне їй передове становище нашої української суспільности супроти всіх протистностей і некорисних зовнішних умовин.

На сходинах львівської Делегатури С. У. А. з 6. травня ц. р. реферували тов. **д-р Михайло Волошин** і **д-р Роман Перфецький** про проекти зміни устрою адвокатури.

Референт д-р Михайло Волошин у вступних заввагах представив положення адвокатури в Польщі під сучасну хвилину, а відтак, зясувавши генезу проекту реформи права про устрій адвокатури, вказав на заходи Виділу С. У. А. в цій справі у двох напрямках. На внутр, перевів він на своїх засіданнях і сходинах Делегатур основні дискусії над проектами уряду і Начальної Ради та шляхом статей в „Житті і Праві” інформував ширший загал української палестри про ці проекти. На зверх, співділав він через своїх представників у редагуванні завваг до поодиноких артикулів урядового проекту у Адвокатській Раді у Львові, Началь-

ній Раді у Варшаві та через товаришів послів у соймовій правничій комісії.

У самій справі представив референт висліди нарад Статуово-Регулямінової Комісії Начальної Адвокатської Ради та вирішення Комісії Львівської Адвокатської Ради з 14. квітня 1937. з усіми проєктованими змінами урядового проєкту як також поправок до нього, опрацьованих Начальною Адвокатською Радою. Зокрема, перевів референт основну критику арт. 1. проєкту у звязку з арт. 72—76. польської конституції для уґрунтування домагання забезпечення для адвокатури повної, а не тільки господарської самоуправи; зясував наше домагання додатку до арт. 7. проєкту щодо забезпечення на терені обовязуючого мовного закону з р. 1924., уживання в Адвокатських Радах побіч державної польської мови також мов національних меншин. Вкінці, зясував референт також домагання змін до арт. 10. уст. 2, 13, 15, 17, 28, 30, 62 і 120 проєкту.

Другий референт **тов. д-р Роман Перфецький** представив хід дискусії над урядовим проєктом в правничій соймовій комісії і, навязуючи до зреферованих вже ним на сторінках „Життя і Права” вирішень цієї Комісії, вказав зокрема на ці постанови проєкту, над якими на зимовій бюджетовій сесії сойму і сенату прийдеться звести боротьбу, і це за введення в місце проєктованої дволітної судової аплікації дволітну практику в суді, як було за австрійських часів; за допущення інших мов в Адвокатських Радах; усунення за далеко йдучих вимог для узискання впису на адвокатську листу, зокрема поліційної вимоги „непошлякованої opinii”; зміни роти приречень; злагіднення заборони участі адвокатів в управляючих і контрольних органах промислових і торговельних установ; повного забезпечення набутих прав; зміни деяких постанов щодо організацій адвокатських рад і Начальної Адвокатської Ради; щодо замикання адвокатських лист; щодо дисциплінарного поступовання, щодо аплікантів і т. д.

Над обома рефератами відбулася оживлена дискусія.

Вкінці відбувся реферат **тов. д-ра Володимира Лицняка**, виголошений 27. травня ц. р. про нові закони, ухвалені минулої бюджетової сесії сойму і сенату; піддав аналізу закони і поінформував приявних про їх головні постанови, вказуючи на неясности і недотягнення.

На останніх передферійних сходинах львівської Делегатури С. У. А. з 2. липня ц. р. по закінченні дискусії над згаданим вище рефератом тов. мґра Ценка, провідник львівської Делегатури **тов. д-р Роман Перфецький**, вказуючи на велику користь відбутих сходин, заповів відповідне використання Виділом С. У. А. багатого матеріялу, який дали ці сходи, зокрема в напрямі санації відносин в нашій укра-

їнській адвокатурі, та що перші поферійні сходини Виділу займаються справою скріплення діяльності всіх Делегатур С. У. А. в краю.

ЗІЗД ЗАХІДНОЇ ДЕЛЕГАТУРИ С. У. А. В СЯНОЦІ.

В дні 10. липня 1937. відбувся в Сяноці зїзд Західної Делегатури С. У. А. в приявности референта делегатур Виділу С. У. А. тов. д-ра Романа Перфецького. Зїзд відкрив голова сяніцької Делегатури тов. д-р Василь Блавацький, котрого вибрано відтак предсідником Зїзду, — секретарював тов. mgr. Ярослав Самотовка. По відчитанні і одобренні протоколу зборів сяніцької Делегатури з 11. червня 1934. р. і по звідомленні тов. д-ра Блавацького про діяльність цієї Делегатури, зокрема про її акцію в справі проти скасування окружного суду в Сяноці і створення на його місце тільки експозитури Окружного Суду в Яслі, виголосив довгий реферат відпоручник Виділу С. У. А. тов. д-р Роман Перфецький про цілі і завдання С. У. А. і його Делегатур, та про положення української адвокатури, причини невідрадного її стану і засоби для піднесення її сучасного стану. Заразом вказав референт на велике завдання Делегатур С. У. А. в житті нашого станового Союзу. Відтак підніс потребу зорганізованя Західної Делегатури для обеднання в ній всіх українських адвокатів і адвокатських аплікантів в окрузі краківського Апеляційного Суду та в корінній Польщі. Для цієї цілі запрошено на зїзд всіх товаришів адвокатів і адвокатських аплікантів українців з цієї території і зїзд має між іншим за завдання вирішити це важне питання.

Опісля виголосив реферат тов. д-р Василь Блавацький, в якому вказав на окремішні відносини на Лемківщині і положення української адвокатури в краківській апеляції, звертаючи увагу на щораз то більшу прірву між адвокатами українцями і москвофілами. В Сяніччині і на Лемківщині адвокатів українців ще розмірно не багато, бо є ще судові округи, в яких ще нема українських адвокатів, а особливо некорисне є це, що ні в Кракові, як осідку Апеляційного Суду ні в Окружних Судах в Яслі і Новім Санчі нема ніодного українського адвоката. Це становить велику перепону в створенні одної спільної для цілої території краківської апеляції Західної Делегатури С. У. А., якої осідок повинен бути в Кракові. Тому покищо прийдеться сяніцькій Делегатурі С. У. А. сповняти функції Західної Делегатури.

В дискусії над обома рефератами промовляли: тов. д-р Василь Скрипчук з Балигорода, Олександр Хомицький з Риманова, тов. д-р Юліян Налисник з Дуклі, тов. д-р Орест Яросевич з Ліська, тов. д-р Малиновський з Лютовиськ, а висліди дискусії, яка була дуже оживлена головно щодо

мети громадянської праці в поодиноких частинах Західної Галичини, ясував відтак тов. **д-р Блавацький** та підніс ко-нечність підняття Виділом С. У. А. і У. П. Р. акції за повер-ненням прав української мови для території давного сянїць-кого Окружного суду, позбавленої цих прав з прилученням її до Окружного суду в Яслі.

Вкінці вирішено представити Виділові С. У. А., щоби залишив сянїцьку Делегатуру С. У. А. на правах загальної Західної Делегатури С. У. А., до часу створення такої Де-легатури в Кракові та поки це здійсниться, покликати евен-туально до життя другу Делегатуру для найбільш на захід висуненої частини Лемківщини і для решти краківської Апе-ляції при обєднанні при ній також українських адвокатів і аплікантів на Шлеську.

Провідником Делегатури вибрано на далі тов. д-ра Блавацького з Сянока, заступником його тов. д-ра Налис-ника з Дуклі, а секретарем тов. мґра Самотовку з Сянока, надаючи їм право кооптації до співпраці в управі Делега-турою товаришів з території західної Лемківщини.

На цьому зїзд покінчено.

Д-Р В. Лк.

Нові закони.

Короткий перегляд Дневників Законів ч.ч.: 1. до 67. з 1937. р.

Число 2. принесло зміну розпорядку про поступовання перед Роземними Урядами в тому напрямі, що Предсідник Уряду може звільнити зовсім або частинно від обовязку за-плати оплат особи, що дізнали маєткових втрат через сти-хійні катастрофи, якщо пропозають посвідку старости, ствер-джуючи висоту втрат, або особи, що пропозають посвідку управи громади про стан родинний, маєтковий і доходовий та що покриття оплат грозилоб позбавленням найконечні-ших засобів до життя і удержання родини. У випадку цоф-нення внеску або заключення угоди перед розправою, звер-тається стороні на її жадання половину впису.

Число 9. обнимає обширний розпорядок Мін. Внутр. Справ про „громади”, а зокрема обширні постанови про круг ділання громади, ухвалюючі орґани, їх обради, солтиса, над-зїр над громадами і всі т. п. приписи, що нормують життя громади.

Число 11. приносить одноцілий текст відомого вже за-гально розпорядку про границі держави. Пригадуємо тут коротко, що розріжняється: а) пояс граничної дороги, ши-рини коло 15 м., б) надгранична смуга — стрефа коло 2 км. і в) граничний пояс, це є цілий обшар повітів прилягаючих

до границі держави враз з міськими повітами, що лежать на тому обшарі.

Число 12. подає Розп. Мін. Внутр. Справ про виконання останнього розпорядку. З найважливіших для практики є постанова про обов'язок дозволу адміністраційної влади на набування, аренду, ужиткування або заряд нерухомостей в граничних повітах. Розпорядки ті приносять дуже важкі і далеко йдучі обмеження правного обороту та через обняття ними цілих граничних повітів (для прим. Миколаїв н/Дністром, Стрийський повіт, отже також підлягає обмеженням) заставляють, щоби з ними докладно запізнатися.

Відомо нам досі, що тільки станиславівський Воевода видав 24/7. 1937. р. розпорядок (Воевід. Дн. Зак. станиславівський ч. 19.), яким звільнив між іншим від обов'язку прекладання дозволу на набування нерухомости подруга і члена родини до другого ступня, гіпотечного співвласника дотичної нерухомости і трансакції щодо набування ужиткування, заряду або аренди сільських нерухомостей до 1. гектара.

Число 22. повідомляє про заключення конвенції між Польщею і Чехословаччиною у спадкових справах і взаємного виконання ексекуційних цивільних титулів.

Число 24. приносить поновну зміну оплат в поступованні перед Найвищим Адм. Триб. Оплата при вартості предмету спору до 1.000.— зол. вносить тепер 40.— зол. від 1.000—2.000 : 60.— зол., від 3.000—10.000 : 75.— зол. Вище 10.000 зол. перших 10.000 підлягає оплаті: 75.— зол. а решта $\frac{1}{2}\%$ -овій оплаті. При неозначеній вартості визначає оплату Трибунал у висоті від 40—200 зол. Предсідник може на основі посвідки публичної влади признати право убогих особі фізичній або правній.

Число 30. принесло передусім постанову про судові ферії. Впроваджено їх аж тепер по трьох роках і то у формі зміни права про устрій судів. Редакція цього закону дуже ляконічна і тільки посередною дорогою можна виінтерпретувати прим. таку постанову:

„У часі судових ферій не біжуть реченці“, — які реченці і чи тільки реченці з к. п. ц., цього не сказано, а не є це новела до к. п. ц. (а так повинно було бути, бо однакова ферії не відносяться до справ карних, неспірних, гіпотечних, ексекуційних), чи також реченці зі закону про судові оплати.

Законом з 14. квітня 1937. р. змінено знову розпорядок Президента з 24/10. 1934. р. про конверсію і упорядкування рілньничих довгів (одноцілий текст Дн. зак. 5/36) в тому напрямі (важніше), що до кінця 1940. р. можна рілньничі довги сплачувати вартісними паперами по означеному курсі а передреченцево готівкою з цим, що кожна заплата готівкою уморює 200%⁰/_d заплаченої суми. Розв'язання договору купна-продажі при обнижці ціни купна є недопускаєме тепер у тих

випадках, де купуючий заплатив вже понад 30% первісно умовленої суми. Знову не вияснено основного питання, як належить розуміти слово „передреченцева сплата готівкою”. чи як довжник замість 1. жовтня платити рату заплатить її 30. вересня, то й тоді належитися йому зачислення на 200%.

Позиція 224. цього дневника приносить закон про шкідництво лісове і пільне, — приписи матеріальні і процесові. В цих справах орікає повітова адміністраційна влада.

Число 31. подає важний закон про збірні договори праці, котрий виразно постановляє, що договірні постанови сторін про виключення примінення цього закону є неважні.

Число 32. приносить розпорядок Мін. Скарбу про вимір і побір ґрунтового податку, що обнімає між іншим важні постанови про пільги через вменшення або відписання ґрунтового податку у випадках стихійних нещасть.

Число 35. обнімає виконний розпорядок до податкової ординації.

Число 36. приносить загально вже відомий закон про обмеження обороту нерухомостями, що повстали з парцеляції. Очікує цей закон і на наших сторінках докладнішого фахового обговорення враз з труднощами примінювання його в практиці та вияснення всяких неясностей, які обнімає (поняття господарства, допускаємість вписів права заставу арт XVII., збування часті і ділення, господарства з давніших парцеляцій, получения господарств і т. п.).

Число 42. приносить розпорядок Мін. Справедливости про нові реченці для переховування судових актів, нищення актів і т. п.

Число 43. подає численні зміни до розпорядку про екекуційне поступовання скарбової влади, узгідняючи їх на загал з постановами кпц.

† Посмертні згадки.

АДОЛЬФ ЧЕРВІНСЬКИЙ.

У Львові помер в дні 24. червня 1937. р., у 85. році життя, Адольф Червінський, вислужений президент Апеляційного Суду у Львові. Син українського священика з бучацького повіту, що був учеником гімназії в Бережанах і студентом прав львівського університету, та лишив у своїх товаришів щирі спомини з молодих літ,

У тому часі належав він до організації наших українських студентів і як слухач львівського університету підписав Адольф Червінський: „Отвертий лист руських академиків до отця Наумовича, видавателя „Науки” — з протестом на клевети, розсівані тенденційно про молодіж руську”, — з дня 18. лютого 1873. року.

По скінченні прав віддався Адольф Червінський виключно науці права і судейським обов'язкам та власною працею дійшов на становище в краю найвище: президента Апеляційного Суду у Львові, ще за часів Австрії. Під Польщею полишено його надалі президентом Апеляційного Суду у Львові, і в цьому характері покликано його на члена польської Кодифікаційної Комісії.

Це був чоловік великих і визначних прикмет: здатностей умових, постійної праці і безглядної справедливости, — так що вмів бути виміряним суддею, добрим начальником та вельми достойним чоловіком. За те стояв він на боці і не брав участі в громадянському житті рідного народу. Чому так склалось, не хочу на цьому місці вияснювати. Докину тільки те, що його брати: Корнило Червінський, б. професор школи вправ при учительській семінарії у Львові і Стах Червінський, б. судовий радник в Коломиї — були діяльними українськими громадянами. А до того підношу, що своєї віри як знамені українства він не змінив і не перейшов на римо-католицький обряд, — як дехто його посуджував. Отсе один з доказів його глибокої характерности...

Згадаю ще про одну подію, що я перейшов з президентом Червінським, коли у передвоєнному часі ми оба, поміж іншими гістьми, були запрошені на репрезентаційний обід до краевого маршала графа Станіслава Баденього у Львові.

Граф Станіслав Бадені мав звичай жартувати, але в його жартах була все якась поважніша думка. І в цьому випадку, маршал граф Бадені як господар дому наблизився до президента Червінського і рівночасно до мене та сказав до нас обох, — що він подбав за це, щоби ми оба мали нагоду розмовитися про важні справи української політики і тому визначив мені місце при столі побіч пана президента Червінського.

На це усміхнувся през. Червінський. Ми оба пішли на свої місця і дуже ввічливо розмовляли з собою, не забуваючи про нашу рідну мову і про наші справи...

Мабуть президент Адольф Червінський визнавав національне гасло колишньої групи давних русинів: „gente ruthe-nus, natione polonus“, — що вже перевелась, і мабуть з ним зійшов до гробу останній причасник тієї групи...

Поховали його наші священики під проводом о. мітра-та Олексія Базюка. Похорон був український, а польські про-мови...

Д-р К. Левицький.

Д-Р ОЛЕКСАНДЕР ЛУКИЧ ЛИСЯК.

Дня 2. вересня 1937 р. помер у Львові д-р Олександр Лукич Лисяк, висулужений суддя, член Союзу Українських Адвокатів, б. синдик Народнього Дому у Львові і радний міста Львова.

Покійний належав до староруської партії, але від довшого часу піднімав всякі заходи, щоби об'єднати всі наші партії на спільній платформі: рятувати рідний нарід від занепаду у партійному роздорі.

Зокрема, як адвокат інтересувався ґрунтовими справами наших селян-рільників і вмів знаменито заступати їх в тих процесах.

В останніх роках, Покійний щиро займався справою Народнього Дому у Львові, щоби отсю всенародню установу оборонити від погубної комісарської адміністрації, та щоби те майно, зложене нашими батьками, служило нашому народові, а не розтрачувалось в руках руїників. Завзяті виступи проти останнього комісара Народнього Дому наразили Покійного на тяжкі прикrostи й маєткові втрати, але проте він не піддався і не покидав дальшої боротьби за Народній Дім.

Відтак Покійний наближився до українського табору, приступив в члени Союзу Українських Адвокатів та живо інтересувався справами нашої адвокатської палестири а передусім обороною прав і інтересів адвокатського звання.

Помер несподівано і його смерть викликала щирий жаль між товаришами адвокатами, що висказав товариш д-р Степан Біляк у надгробному пращанні Покійного іменем Союзу Українських Адвокатів.

ВИСЛІДИ ТЕРМІНОЛЬОГІЧНОЇ КОМІСІЇ

устійнені на нараді з дня 28. травня 1937. р.

Німецьке: Унцухт, польське: **нержонд**, — українське: блудство проти природи, блудодійство; ім. блудник, блудниця.

Польське: **справца**, — українське: спричинець; — що інше: злочинець, співчинець; той, що ділає: діяч, — чинець; а **справник** це той, що веде справи: член управи, директор.

Німецьке: Рехтшпрехунг, польське: оржечніцтво, — українське: правосудність.

Німецьке: Бегріндунг, польське: узасаднене, — українське: уосновання.

Німецьке: Ферфольгунг, польське: пшеслядоване, — українське: переслід.

Польське: заржондзене, — українське: запорядок.

Польське: печа, — українське: дбайливість.

Польське: zakres дзялання, — українське: обсяг ділання.

Асцендент: предок, — предки.

Десцендент: потомок, — потомки.

Замість: спосібний до ділань, — вживати: здатний до ділань.

Комасація ґрунтів, злука ґрунтів (земель).

Польське: інституція і зрешення, — українське: установи і гурти (гуртування).

Польське: вищегульняць, — українське: подрібно навести.

З ЛИСТІВ ДО РЕДАКЦІЇ.

Від посла д-ра С. Витвицького отримала наша Редакція лист такого змісту:

До Хвальної Редакційної Колегії журналу „Життя і Право”
у Львові

Прошу ввічливо помістити в найближчому виданні Вашого цінного журналу отсю мою заяву:

„У журналі „Життя і Право” за березень—червень поміщено звіт про д-ра Льва Ганкевича п. н.: „Суди присяглих у соймі й сенаті”. В тім звіті сказано м. ін. ось що: „В соймі в першому читанні відіслано проект до правничої комісії дня 10. лютого ц. р. Соймова комісія на своєму засіданні дня 27. II. порішила більшістю одного голосу скасувати суди присяглих. Тут мусимо, на-жаль, зазначити, що тільки один наш член правничої комісії з рамени Української Парляментарної Репрезентації д-р Роман Перфецький був на цьому засіданні, другого д-р Витвицького на ньому не було”.

Уважаю своїм обов'язком вияснити, що в дні 27. лютого не був я на засіданні соймової правничої комісії тому, що як член Управи міста Дрогобича мусів я заступати в уряді неprisутного тоді президента міста і з огляду на небезпеку робітничих заворушень в місті не міг я від того заступства відмовитись.

Бажаю теж при тому зазначити, що дальший уступ покликаного звіту неправдивий тим, що з нього слідує, немов-то я на повнім соймі не брав участі в дискусії над проектом закону про знесення судів присяглих, хоч я в тій дискусії промовляв і хоч про відносну мою промову приніс згадку українська, польська і жидівська преса.

Прошу прийняти слова мого високого поважання”.

Д-р Степан Витвицький.

Нові адвокати:

Перенесли канцелярию:

Перенесли канцелярію:

Висновки дослідження:

Внесли резигнацію:

Кміцикевич Олександр в Глинянах.

Померли:

Секретариат: Д.Т. - 0074, 0075, 0076, 0077, 0078, 0079, 0080, 0081, 0082, 0083, 0084, 0085, 0086, 0087, 0088, 0089, 0090, 0091, 0092, 0093, 0094, 0095, 0096, 0097, 0098, 0099, 0100, 0101, 0102, 0103, 0104, 0105, 0106, 0107, 0108, 0109, 0110, 0111, 0112, 0113, 0114, 0115, 0116, 0117, 0118, 0119, 0120, 0121, 0122, 0123, 0124, 0125, 0126, 0127, 0128, 0129, 0130, 0131, 0132, 0133, 0134, 0135, 0136, 0137, 0138, 0139, 0140, 0141, 0142, 0143, 0144, 0145, 0146, 0147, 0148, 0149, 0150, 0151, 0152, 0153, 0154, 0155, 0156, 0157, 0158, 0159, 0160, 0161, 0162, 0163, 0164, 0165, 0166, 0167, 0168, 0169, 0170, 0171, 0172, 0173, 0174, 0175, 0176, 0177, 0178, 0179, 0180, 0181, 0182, 0183, 0184, 0185, 0186, 0187, 0188, 0189, 0190, 0191, 0192, 0193, 0194, 0195, 0196, 0197, 0198, 0199, 0200, 0201, 0202, 0203, 0204, 0205, 0206, 0207, 0208, 0209, 0210, 0211, 0212, 0213, 0214, 0215, 0216, 0217, 0218, 0219, 0220, 0221, 0222, 0223, 0224, 0225, 0226, 0227, 0228, 0229, 0230, 0231, 0232, 0233, 0234, 0235, 0236, 0237, 0238, 0239, 0240, 0241, 0242, 0243, 0244, 0245, 0246, 0247, 0248, 0249, 0250, 0251, 0252, 0253, 0254, 0255, 0256, 0257, 0258, 0259, 0260, 0261, 0262, 0263, 0264, 0265, 0266, 0267, 0268, 0269, 0270, 0271, 0272, 0273, 0274, 0275, 0276, 0277, 0278, 0279, 0280, 0281, 0282, 0283, 0284, 0285, 0286, 0287, 0288, 0289, 0290, 0291, 0292, 0293, 0294, 0295, 0296, 0297, 0298, 0299, 0300, 0301, 0302, 0303, 0304, 0305, 0306, 0307, 0308, 0309, 0310, 0311, 0312, 0313, 0314, 0315, 0316, 0317, 0318, 0319, 0320, 0321, 0322, 0323, 0324, 0325, 0326, 0327, 0328, 0329, 0330, 0331, 0332, 0333, 0334, 0335, 0336, 0337, 0338, 0339, 0340, 0341, 0342, 0343, 0344, 0345, 0346, 0347, 0348, 0349, 0350, 0351, 0352, 0353, 0354, 0355, 0356, 0357, 0358, 0359, 0360, 0361, 0362, 0363, 0364, 0365, 0366, 0367, 0368, 0369, 0370, 0371, 0372, 0373, 0374, 0375, 0376, 0377, 0378, 0379, 0380, 0381, 0382, 0383, 0384, 0385, 0386, 0387, 0388, 0389, 0390, 0391, 0392, 0393, 0394, 0395, 0396, 0397, 0398, 0399, 0400, 0401, 0402, 0403, 0404, 0405, 0406, 0407, 0408, 0409, 0410, 0411, 0412, 0413, 0414, 0415, 0416, 0417, 0418, 0419, 0420, 0421, 0422, 0423, 0424, 0425, 0426, 0427, 0428, 0429, 0430, 0431, 0432, 0433, 0434, 0435, 0436, 0437, 0438, 0439, 0440, 0441, 0442, 0443, 0444, 0445, 0446, 0447, 0448, 0449, 0450, 0451, 0452, 0453, 0454, 0455, 0456, 0457, 0458, 0459, 0460, 0461, 0462, 0463, 0464, 0465, 0466, 0467, 0468, 0469, 0470, 0471, 0472, 0473, 0474, 0475, 0476, 0477, 0478, 0479, 0480, 0481, 0482, 0483, 0484, 0485, 0486, 0487, 0488, 0489, 0490, 0491, 0492, 0493, 0494, 0495, 0496, 0497, 0498, 0499, 0500, 0501, 0502, 0503, 0504, 0505, 0506, 0507, 0508, 0509, 0510, 0511, 0512, 0513, 0514, 0515, 0516, 0517, 0518, 0519, 0520, 0521, 0522, 0523, 0524, 0525, 0526, 0527, 0528, 0529, 0530, 0531, 0532, 0533, 0534, 0535, 0536, 0537, 0538, 0539, 0540, 0541, 0542, 0543, 0544, 0545, 0546, 0547, 0548, 0549, 0550, 0551, 0552, 0553, 0554, 0555, 0556, 0557, 0558, 0559, 0560, 0561, 0562, 0563, 0564, 0565, 0566, 0567, 0568, 0569, 0570, 0571, 0572, 0573, 0574, 0575, 0576, 0577, 0578, 0579, 0580, 0581, 0582, 0583, 0584, 0585, 0586, 0587, 0588, 0589, 0590, 0591, 0592, 0593, 0594, 0595, 0596, 0597, 0598, 0599, 0600, 0601, 0602, 0603, 0604, 0605, 0606, 0607, 0608, 0609, 0610, 0611, 0612, 0613, 0614, 0615, 0616, 0617, 0618, 0619, 0620, 0621, 0622, 0623, 0624, 0625, 0626, 0627, 0628, 0629, 0630, 0631, 0632, 0633, 0634, 0635, 0636, 0637, 0638, 0639, 0640, 0641, 0642, 0643, 0644, 0645, 0646, 0647, 0648, 0649, 0650, 0651, 0652, 0653, 0654, 0655, 0656, 0657, 0658, 0659, 0660, 0661, 0662, 0663, 0664, 0665, 0666, 0667, 0668, 0669, 0670, 0671, 0672, 0673, 0674, 0675, 0676, 0677, 0678, 0679, 0680, 0681, 0682, 0683, 0684, 0685, 0686, 0687, 0688, 0689, 0690, 0691, 0692, 0693, 0694, 0695, 0696, 0697, 0698, 0699, 0700, 0701, 0702, 0703, 0704, 0705, 0706, 0707, 0708, 0709, 0710, 0711, 0712, 0713, 0714, 0715, 0716, 0717, 0718, 0719, 0720, 0721, 0722, 0723, 0724, 0725, 0726, 0727, 0728, 0729, 0730, 0731, 0732, 0733, 0734, 0735, 0736, 0737, 0738, 0739, 0740, 0741, 0742, 0743, 0744, 0745, 0746, 0747, 0748, 0749,

В АДМІНІСТРАЦІЇ „ЖИТТЯ І ПРАВА“ ТАКІ КНИЖКИ:

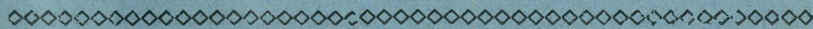
Д-р Р. Домбчевський: За право мови 1.— „

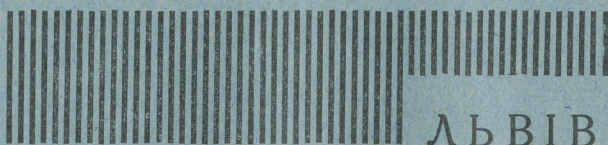
Д-р Л. Ганкевич: Десятиліття С. У. А. " 0:50 "

Д-р В. Старосольський: Держава і право „ 0:30 „

Д.р. Д. Степановича: Державна - право " 000 "

Замовлення слати:

ЛЬВІВ

НАЙБІЛЬША І ТОМУ
НАЙДЕШЕВША УКРАЇН-
СЬКА КООПЕРАТИВНА

ДРУКАРНЯ

Видавничої Спільки „Діло“

виконує в найкоротшо-
му часі твори, брошури,
афіші та всілякі інші дру-
ки. — Ціни дуже низькі.

РИНОК 10

Pocztową opłatę opłacono gotówką.

Ч. 4 (43).

ЛЬВІВ, ГРУДЕНЬ, 1937.

РІК Х.

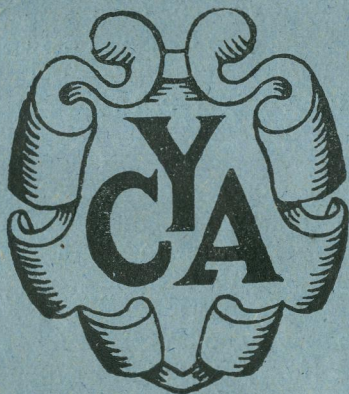
ЖИТТЯ І ПРАВО

ВІСНИК ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ.

ПРАВО ЦИВІЛЬНЕ, КАРНЕ, АДМІНІСТРАЦІЙНЕ, ПОЛІТИЧНЕ, МІЖНАРОДНЕ, — СУДІВНИЦТВО, АДМІНІСТРАЦІЯ, САМОВРЯДУВАННЯ, ЕКОНОМІЯ, КООПЕРАЦІЯ, СКАРБОВІСТЬ.

ЧЕТВЕРТИЙ ЧВЕРТЬРІК.

Редагує Колегія: д-р Кость Левицький, Антін Рак і д-р Олександр Надрага. —
Начальний і відповідальний редактор: д-р Кость Левицький.

Т. У. П.

ВИДАЮТЬ ТОВАРИСТВА: „СОЮЗ УКРАЇНСЬКИХ АДВОКАТІВ“ У ЛЬВОВІ І Т-ВО
УКРАЇНСЬКО-РУСЬКИХ ПРАВНИКІВ У ЛЬВОВІ.

Адреса Редакції і Адміністрації: „Життя і Право“, Львів, Руська ч. 3, 1. поверх
Телефон ч. 243—97.

Передплата: чвертьрічно 3 зол., піврічно 6 зол., цілорічно 12 зол.

Кожний правник українець повинен безумовно передплачувати цей наш одинокий
правничий орган.

З М І С Т:

Стор.

Д-р К. Левицький: Провідні думки нашої кредитової політики в минулому і сучасному	1
Д-р А. Павенцький: Справа лісового сервітуту	8
К. Л.: Що діється зі справою зміни права про устрій адвокатури?	12
З життя наших організацій	14
Загальні Збори Адвокатської Палати у Львові	18
Д-р Мих. Волошин: Арт. XVII. прип. впроваджуючих право про судове екз. поступовання у теорії і практиці	19
М. Д.: За організацію аплікантів	25
Посмертні згадки	26
Оречення Найвищого Суду	30

ОПОВІЩЕННЯ.

XV. ЗВИЧАЙНІ ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ „СОЮЗУ УКРАЇНСЬКИХ АДВОКАТІВ“ у Львові, скликає Виділ С. У. А. на суботу, 26. лютого 1938. р. година 11. передполуднем, до своєї домівки у Львові, при вулиці Костюшка ч. 5, I. поверх — з отсим предметом нарад:

1. Відкриття Зборів, президентом д-ром Костем Левицьким.

2. Відчитання протоколу останніх Загальних Зборів.

3. Звідомлення Виділу Товариства з оглядом діяльності за час від 1. січня 1937. р. до кінця 1937. р.: а) загальне тов. секретаря і про Делегатури тов. референта делегатур; б) товариша скарбника: касове і з фонду підмог, і в) делегата аплікантів адвокатури.

4. Звідомлення Контрольної Комісії.

5. Вибори президента і віцепрезидента зпоміж членів адвокатів, стало замешкалих у Львові і 10. членів Виділу, вибір 3. членів Контрольної Комісії і вибір делегата для береження інтересів аплікантів адвокатури.

6. Внески членів, що на 6. днів перед Загальними Зборами будуть зголошені Виділові на письмі.

7. Запити й пояснення.

Приявність членів зі всіх Делегатур обовязкова.

Львів, 25. грудня 1937. р.

Д-р Кость Левицький
президент

Д-р Лев Ганкевич
секретар.

ЖИТТЯ І ПРАВО

ВІСТНИК ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ.

ВИДАЮТЬ ТОВАРИСТВА: „СОЮЗ УКРАЇНСЬКИХ АДВОКАТІВ“ У ЛЬВОВІ І Т-ВО
УКРАЇНСЬКО-РУСЬКИХ ПРАВНИКІВ У ЛЬВОВІ.

Редагує Колегія: д-р Кость Левицький, Антін Рак і д-р Олександр Надрага. —
Начальний і відповідальний редактор: д-р Кость Левицький.

Адреса Редакції і Адміністрації: „Життя і Право“, Львів, Руська ч. 3, 1. поверх
Телефон ч. 243—97.

Передплата: чвертьрічно 3 зол., піврічно 6 зол., цілорічно 12 зол.

Д-Р КОСТЬ ЛЕВИЦЬКИЙ

Провідні думки нашої кредитової політики в минулому і сучасному.

I.

ПОЧИНИ НЕЗОРГАНІЗОВАНИХ КРЕДИТОВИХ УСТАНОВ.

Вже за давних часів абсолютизму в Австрії, коли перші позначки свободи народів стали наближуватись, піднімалась на галицькій землі думка із заходу, що громадянам треба подбати про господарський живчик: у виді кредитових установ.

На основі цісарського привілею повстає у Львові 1843. р.: Галицька Каса Ощадности у Львові — для міщанства, а за нею: Галицьке Кредитове Земське Товариство у Львові — для більшої земської посілости.

Галицька Каса Ощадности у Львові набула право побирати вкладки ощадности з пупілярним забезпеченням і давати дешеві кредити. Галицьке Кредитове Земське Товариство у Львові набуло права: давати кредити в заставних листах, розложені на довші роки і забезпечені на гіпотечі, з привілеєм стягати свої вірительности адміністраційною екзекуцією.

Обі отсі установи є досі діяльні, значить вони перетривали час близько сто літ і вдержалися. Для меншої посілости наступило це значно пізніше, бо аж по знесенні панщини і впровадженні конституції в Австрії, в 1867. році.

Цісарсько-королівський упривілеєний галицький кредитовий селянський заклад, званий Рустикальним Банком, засновано на підставі найвищої постанови з 15. грудня 1867,

ч. 50.497/1143, — з правом видавати довжні і комунальні листи і облігації; давати завдатки на збіжжя і на закупно господарських приладів, як також купувати і продавати нерухомости, щоб їх згрошевити через парцеляцію.

Основниками Рустикального Банку були: о. др. Спирідіон Литвинович гр.-кат. митрополит; Кароль князь Яблоновський; Миколай барон Ромашкан; Август барон Ромашкан; Юліян Лаврівський, радник апеляційного суду у Львові і член Краєвого Виділу та др. Іван Фрід.

Діяльність цього банку зазначилася тяжкими втратами наших селян рілників, бо високопроцентові гіпотечні позички з еще вищими відсотками проволоки, — роздавані без розбору, довели тисячі наших недосвідних хліборобів до занепаду і до останньої руїни: ліцитації селянських ґрунтів, що відтак перейшли в чужі руки.

А легкодушна спекуляція управи банку довела цю установу у 1883. році до ліквідації, котру закінчив Краєвий Банк у Львові.

Та на цьому не скінчилось, бо у міжчасі сама наша староруська партія приступила до заснування також упривілеєної кредитової установи під фірмою: Общое рольничо-кредитное заведение для Галиції і Буковини, затверджене концесією Міністерства Внутрішніх Справ у Відні з 9. березня 1873. р. ч. 20.503, та відтак зареєстроване як кооператива з необмеженою порукою на підставі постанови Краєвого Суду як торговельного у Львові з 23. березня 1878. р. ч. 12.960.

Метою цього банку, званого „крилошанським“, бо наші львівські і перемиські каноніки ним інтересувалися, було: давати своїм членам гроші на піднесення господарства, торгівлі і промислу, — з правом видавання „заложних“ листів на гіпотечні позички і уділювання „зачетів“ в готівці.

„Заведеніє“ пішло шляхом Рустикального Банку і з кінцем вісімдесятих років минулого століття попало також в ліквідацію. На рятування Заведенія приходили підмоги від царської Росії у мільонах, — але й ці не помогли до вирятування банку.

Банкроцтво Рустикального Банку і Заведенія відбилосся тяжкими наслідками на нашому національному організмі та викликало в українському громадянстві зневіру до своїх господарських установ. І тому на руїнах тих обох банків незвичайно тяжко було ставити нові основи нашої господарської організації... Попри це наш нарід був національно ще неосвідомлений і не мав своєї господарської організації.

З перших наших кредитових кооператив того часу перебули первісне лихоліття задаткові каси: в Глинянах, заходами Андрія Балтаровича; в Щирці — учителя Малицького і в Яворові заходами тамошніх міщан.

З отсих причин постановив Василь Нагірний разом з о. Євгеном Дуткевичем з Рудна ставити нову господарську організацію, зачинаючи від торгівлі і звідсі повстала в 1883. році: Народня Торговля у Львові.

II.

ПЕРВІСНИЙ ВИД ЗОРГАНІЗОВАНОЇ КРЕДИТОВОЇ КООПЕРАЦІЇ

(перед світовою війною).

Отсей період зачався реформою Товариства „Просвіта” у Львові, зміною статуту в березні 1891. р., що перемінив „Просвіту” з товариства освітнього на товариство освітньо-економічне. З „Просвітою” злучено читальні „Просвіти”, що на підставі нового статуту мали також закладати шпихлірі зі збіжжям при читальні спільними силами членів, як також старатися заложити власну позичкову касу та касу ощадности, і т. ін.

Звідсі вийшла підготовна пропаґанда за потребою своїх установ кредитових, власними силами народу і для його господарських потреб, щоб він став заможний і незалежний.

Цим шляхом дійшли ми до того, що перша кредитова кооператива: взаїмного кредиту „Віра” в Перемишлі — повстала в 1894 році, на підставі статуту, уложеного д-ром Теофілем Кормошем, що опісля видав підручник для задаткових товариств, оснований на підставі кооперативного австрійського закону з 9. квітня 1873. р.

Відтак у 1895. р. основується при асекураційному товаристві „Дністер” у Львові: товариство взаїмного кредиту „Дністер”, щоби подавати своїм членам, особливо тим, що займаються рільництвом і ремеслом матеріяльну поміч через наміщування ощадностей і уділювання позичок при допоміж спільного кредиту.

А в дні 2. липня 1898. р. до ч. фірм. 834, зареєстровано в Окружному Суді у Львові: краєву кредитово-організаційну установу: Краєвий Союз Кредитовий, стоваришення зареєстроване з обмеженою порукою у Львові, — заходами Комітету основників, до котрого ввійшли: д-р Ярослав Кулачковський, д-р Кость Левицький і д-р Степан Федак.

Статутові завдання цього Союзу у первісній редакції статуту ось так накреслювали головні предмети його ділання: організувати стоваришення (кооперативи), як також старатися про кредит для тих стоваришень, що приступлять в його члени, та контролювати діяльність тихже стоваришень.

Таким чином наш Краєвий Союз Кредитовий у Львові став першим осередком організації всіх видів кооператив

українського народу галицької землі, та щоби як слід вести це діло, він поклав своїм завданням також переводити контролю їх діяльності і уділювати їм дешевого і приступного кредиту.

Для вияснення цієї справи годиться згадати, що спершу не були згідні між собою основники Краєвого Союзу Кредитового. Одні були цієї думки, щоби негайно заснувати і впровадити в життя Краєвий Союз Кредитовий як центральну організаційну установу для всіх видів наших кооператив з обов'язком нагляду їх діяльності і уділювання їм кредитів, щоби вдержати їх разом і в зорганізованому ладі, — а другі заступали таку думку, щоби на разі не засновувати Краєвого Союзу Кредитового, а подождати доки буде у нас значніша кількість кооператив і тоді вони самі приступлять до заснування своєї організаційної кредитової і контрольної централі. Я заступав першу думку і мені вдалося переконати моїх товаришів, що нам доцільне є мати відразу свою організаційну установу з засобами контролю і кредиту, бо інакше розлетиться ціла розпочата розбудова нашої кооперації.

І таким способом сталося, що Краєвий Союз Кредитовий ми поклали на трьох засновах, так що ця установа взяла у свої руки: підготовляти і організувати нові союзні кооперативи; давати основаним кооперативам вказані поучення при нагоді їх ревізій, та дбати про уділювання їм потрібних кредитів.

До 1903. року зорганізовано у нас 82 кооперативи (переважно кредитові), а перші ревізії в союзних кооперативах переводив Кость Паньковський, директор Краєвого Союзу Кредитового.

В цьому 1903. році, вийшов в Австрії закон з 10. червня 1903. року, В. з. д. 133, яким впроваджено обов'язкову ревізію кооператив, при чому державні адміністраційні влади мали надавати управління: установлювати ревізорів для кооператив — Намісництва на своїм краї, а Міністерство на більше країв. Наслідком того закону вніс Краєвий Союз Кредитовий в дні 20. жовтня 1903. р. прохання до Міністерства **Внутрішніх Справ** у Відні про надання йому управління установлювати ревізорів для своїх союзних кооператив, при чому ми мали на увазі те, щоби обняти своїми ревізіями не лише союзні кооперативи в Галичині, але також на Буковині.

Та опісля Міністерство Внутрішніх Справ у Відні рескриптом з 12. січня 1904., ч. 52.379, згодилося признати Краєвому Союзові Кредитовому управління установлювати ревізорів для своїх союзних кооператив, але з вимогою, що наш Союз статутowo обмежить свою діяльність до самих кооператив.

Дізнавшись наперед про таке становище міністерства, що не підходило до нашої напрямної, щоби не допускати

фізичних осіб в члені Краєвого Союзу Кредитового, підніс я думку, що буде ліпше не вичікувати на міністерське вирішення, а приступити до заснування самостійного ревізійного товариства і виеднати для нього уповажнення львівського Намісництва, бо таке товариство не буде звязане діловими кредитовими справами а буде зовсім незалежно і об'єктивно вести справи ревізії і організації наших кооператив всіх видів.

Тому на день 4. грудня 1903. р. скликала дирекція Краєвого Союзу Кредитового нараду в справі оснування товариства: Краєвий Союз Ревізійний і видавництва часопису „Економіст”, на котру запросила відпоручників цих установ: Товариства взаємного кредиту „Дністер”, „Народньої Торговлі”, Спілки „Труд”, Товариства урядників і священників, „Сільського Господаря”, „Защити Землі”, „Видавничої Спілки” і Товариства для розвою руської штуки. Це були тоді наші економічні централь.

Отся нарада одобрила мій плян і я уложив статут товариства „Краєвий Союз Ревізійний” у Львові, вкладаючи як ціль цього товариства: ревізію кооператив, означених в §. 1. закону з 10. червня 1903., В. з. д. 133, що мають свій осідок в Королівстві Галичини і Володимирії з великим Краківським Князівством, — а далі: збирати і оголошувати їх статистику та видавати кооперативний часопис. Цей статут переглянули: д-р Ярослав Кулачковський і д-р Степан Федак, та вже в дні 24. грудня 1903. р. увійшло до Намісництва у Львові подання: Д-р Кость Левицький і товариші просять приймати до урядової відомости оснування Товариства „Краєвий Союз Ревізійний” у Львові.

Відтак рескриптом з 18. січня 1904., ч. 180.070, приняло Намісництво у Львові до урядової відомости заснування товариства „Краєвий Союз Ревізійний” у Львові.

Опісля це товариство уконституувалося і виеднало, що рескриптом ц. к. Намісництва у Львові з 10. червня 1904. р., ч. 67.150, узнано „Краєвий Союз Ревізійний” у Львові установою управненою установлювати ревізорів для кооператив, що належать до цього союзу.

В тому самому періоді наступило доповнення нашої організаційної кредитової мережі заснованням в 1905. році „Руської Шадниці” в Перемишлі, хоч її осідком мав бути Львів, але до цього не допустив намісник граф Андрій Потоцький, — як також в 1909. році заснованням Земельного Банку Гіпотечного, спілки акційної у Львові, на разі з першим міліоном австрійських корон акційного капіталу та з правом уділювати гіпотечні позички, покриті пупілярними заставними листами, до висоти 15. міліонів австрійських корон.

Основний акційний капітал Земельного Банку Гіпотеч-

ного зложило наше громадянство готівкою, у першому ряді наша українська кооперація, за кілька тижнів у висоті одного мільона австрійських корон, без агітації, чим дало воно прилюдний доказ здорово відчутій національній свідомості та великої солідарності і довіря у власні сили супроти невідрадних часів, що мусіли переживати у своїх починах такі установи, як „Народня Торговля” і „Дністер”...

А стан нашої зорганізованої кооперації в Галичині з кінцем 1908. року виносив вже 227. кооператив, з того 168 кредитових, 21 торговельних, 10 промислових, рільничо-господарських 10, молочарських 9 і інших 9. Та цей кооперативний доробок вже тоді вдержав своє передове місце у добуванні господарської незалежності нашого народу...

Напрямна кредитової політики наших кредитових установ ішла тоді до мети: передусім рятувати рільника в його господарстві, щоб його увільнити від лихварських довгів і дати йому дешевий свій кредит на піднесення господарства як також поширити його варстат праці шляхом парцеляції більшої посілості для малих рільників, а купецтво і промисля стояли еще на дальшому пляні і зачинали наближуватися до своєї мети. Тут стояли вже „Народня Торговля” у Львові із своїми філіями в краю, Спілка для господарства і торгівлі в Перемишлі, заходами д-ра Теофіля Кормоша і професора Дениса Коренця, і Краєвий Союз Господарсько-молочарський в Стрії, заходами д-ра Євгена Олесницького...

У дальших роках, до 1913. р. вже зорганізував Краєвий Союз Кредитовий разом з Ревізійним Союзом: 427 кооператив, та мав на уділах членських: 1,053.363 австрійських корон, а на вкладках ощадности: 1,706.199 австрійських корон, — як також уділив позичок на 4,264.405 австрійських корон, та це при помочі дешевих банкових кредитів: Банку краєвого у Львові і Австро-угорського Банку у Відні. Ось так було до світової війни.

III.

ПОВОЄННА КРЕДИТОВА ПОЛІТИКА.

Вона визначалась відразу ширшим розмахом в організуванні дальших видів нашої кооперації.

Організаційні потягнення призначили Краєвому Союзові Кредитовому почальне місце центральної Каси всіх видів нашої кооперації — у виді: Центрального Кооперативного Банку у Львові, — відсилаючи кредити для фізичних осіб на інші місця. А як його підбудови станули: Українбанки в повітових осередках і Райфайзенки на долах (по місцях).

„Народня Торговля” стає краєвим місько-споживчим союзом, а Центросоюз централею повітових союзів і сільських кооператив для загального закупу і збуту; Маслосоюз

Молочарським Союзом з підбудовою Районових Молочарень, як також розбудовується промислова кооперація, хоч досі ще не має свого фахового осередка (центра).

Супроти цього, загальний напрям нашої повоєнної кредитової політики станув перед метою: упромисловлення села й міста.

А сучасна кредитова політика по думці резолюцій загальних зборів Р. С. У. К. з 25. червня 1937. р. ось як намічується:

1) Центробанк як кредитова централь поведе свою кредитову політику так, щоби при відповідному кредитуванні усіх видів кооперації звертати особлившу увагу на кредитові потреби кооперації для загального закупу і збуту (рілних продуктів).

2) Українбанки як міські осередки мають дбати про піддержання економічно-творчих сил міста: ремесла, торгівлі і промислу, як також збутової акції хліборобства.

3) Райфайзенки: заспокоювати здорові і оправдані кредитові потреби хліборобів.

Звідсі ідуть провідні думки нашої кредитової політики:

Наші кредитові кооперативи на чолі з Центробанком мають дбати, щоби заспокоїти здорові кредитові потреби наших союзних кооператив всіх видів.

Головним завданням сучасних кооперативних кредитів є упромисловити село й місто.

Сучасний кредит має бути у живому господарському обороті і на короткі речинці.

При цьому не вільно нам поминати національно-господарського обов'язку: рятувати рідну землю в руках українського рілника.

А щоби наша кредитова кооперація була спроможна разом з Центробанком виконати отсі суспільно-господарські завдання, то має українська зорганізована кооперація всіх видів як також все свідоме українське громадянство ось так вивінувати її, щоби вона вистарчала на весь витворчий кредит, якого потребує наш нарід, бо свій кредит є одиноко безпечний і доцільний.

Та засобом природним до здобуття свого кредиту є масова і поголовна ощадність всего українського народу у своїх кредитових установах, передусім кооперативних! Масова ощадність своїх і для своїх це клич і гасло не тільки для хлопа-селянина, а також для міщанина, службовика, робітника, інтелігента і всіх вільних звань, і всіх громадян українських, якби вони звались, бо без цього вони всі не гідні зватися нацією!

Розподіл цієї праці дає Ревізіійний Союз Українських Кооператив з Центробанком:

1) Пропаганду масової ощадности провадить Т-во „Ощадність” з Центробанком.

2) Збирання масових ощадностей переводиться в кредитових установах, під проводом Центробанку.

3) Чинно попирає ці змагання все українське громадянство.

СТАН ЦЕНТРОБАНКУ З 30. ВЕРЕСНЯ 1937. Р. ВИКАЗАВ:

- 1) Обороти від 1. I. 1937. р. до 30. IX. 1937. р. — 34,614.511.69 золотих.
- 2) Всіх членів: 1.361, — з того кооператив: 1.224.
- 3) Уділів членських на суму: 263.246.37 золотих.
- 4) Резервових фондів на суму: 312.460 золотих.
- 5) Нерухомість необдовжена на 542.916.40 золотих.
- 6) Вкладки ощадностей на суму: 1,656.983.39 золотих.
- 7) Затягнені банкові кредити на суму: 1,135.463.66 золотих.
- 8) Уділені кредити на суму: 2,592.035.20 золотих.
- 9) Льокації на суму: 158.514.94 золотих.
- 10) Рахунки переходові на суму: 94.377.58 золотих.

Д-р А. ПАВЕНЦКИЙ.

Справа лісового сервітуту.

Від непамятних часів прислужував громаді Ш., властиво всім її членам, сервітут довільного побирання дерева в лісах, які до 1798. р. належали правом власности до спадкоємців гр. Антона Бельського, а відтак до Австрійської Камери.

Грунтова метрика громади Ш. з 1820. р. (VI. — 281, — Земський Архів у Львові), вказує на те, що камеральний ліс в Ш. збільшувався через прилучування до нього селянських парцель, і це в міру, як ті парцелі заростали лісом, напр., парцеля ч. кат. 310/351, — 634/700 і інші. Цей процес приростання згл. прилучування заростаючих лісом селянських (рустикальних) парцель до комплексу камеральних ґрунтів в Ш. лишив по собі слід також в оригінальному ґрунтовому протоколі громади Ш. з 1855. р. (Катастральний Архів в Станіславові), в якому деякі парцелі, що входять досі в склад державного лісу в Ш., як парцелі: ч. кат. 975, — 1507, — 1726 і т. д. означені є як домінікальні і рустикальні. Це останнє означення вказує на не зовсім ясно означений тоді характер тих парцель, які тепер є виключно власністю державного майна, обтяженого згаданим на вступі правом служебности.

З часом звужувалися права громади згл. селян в камеральному лісі в Ш., аж вкінці, в 1866. році обмежено і уста-

лено вище названу лісову служебність сервітутним актом, згл. тзв. регуляційним договором з дня 2. VI. 1866. р. до ч. 66/184, Намісництва у Львові, в отсій основі:

Обі сторони, т. є представники державних лісів і громади Ш. вийшли з заложення, що катастральній громаді Ш., згл. всім її управненим мешканцям запевнюється зі сторони державних дібр в Ш. в тамошньому державному лісі весь збір докладно названих категорій дерева (відпадів, лежанини і збиранини).

Перший уступ згаданого договору постановив, що управнена громада згл. всі її місцеві господарі остають і на будуче в признаному їм безспірному ужиткованні безплатного права побирання опалового дерева в державних лісах в Ш. з простору: 5.311 моргів.

Вправді, в третьому уступі цього сервітутного акту означено 4.555 парокінних фір річно як найнижчу границю згаданого права побирання дерева, — одначе згідно з вищенаведеною засадою вільного права побирання дерева (відпадів, збиранини і лежанини) постановлено в третьому уступі цього акту з 1866. р. що:

„О скільки збір обтяженого служебністю лісу окажется вищий понад принятую знавцями кількість названих категорій дерева, — тоді власниця лісу є обовязана видати управненим, з огляду на признаний їм весь збір, відповідну кількість асигнат на цю надвижку”.

Вкінці, сей уступ того договору між іншим постановив, що полишається оцінці управненої громади розділ одержаних щорічно від надлісництва квітів на дерево, між поодиноких господарів громади.

Дальші постанови регуляційного договору про усталення днів вивозу, ужиття лісових доріг і т. п. докладно означили спосіб виконування цього сервітуту.

Згідно з вище наведеним станом видавало Надлісництво державних лісів в Ш. до 1933. р. рікрічно якусь кількість безіменних асигнат начальникові громади, а цей доповнював ті асигнати на побір дерева громадськими печатками і видавав їх в міру потреби поодиноким управненим господарям.

Під кінець 1933. р. зажадало Надлісництво в Ш., щоби тамошній громадський уряд предложив поіменний список управнених до побирання дерева з виказом кількості фір, що призначено для поодиноких мешканців громади Ш. Це жадання Надлісництва, незгідне зі змістом згаданої служебности, яка прислугує громаді, а властиво всім її господарям, які самі є управнені диспонувати ужитками свого річевого права, — являлося не лише обмеженням сервітуту, що з бігом часу звужувався на некористь селян, але що гірше, грозило zdeформуванням цієї служебности в лісову данину. В селі повстав зрозумілий неспокій і тривога, щоб одноціль-

на, ясно означена лісова служебність всіх господарів Ш. не розщипилася і не розгубилася між хатами.

На односторонню пляновану зміну способу виконання лісової служебности zareagувала громада Ш. відрухово, хоч дуже болючо для самих селян, бо від 1934. р. здержалися мешканці Ш. від побирання дерева зі служебного лісу взагалі, протестуючи таким чином проти порушення основ регуляційного договору з 1866. р.

Одночасно впродовж 1934. р. і на початку 1935. р. жалувалася громада Ш. в Дирекції Державних Лісів у Львові, як також в Начальній Дирекції Лісів та в Міністерстві Рільництва і Рільних Реформ у Варшаві на односторонню пляновану зміну сервітутового акту. Одначе згадані зажалення полагоджено відмовно, і це постановами Начальної Дирекції Державних Лісів з дня 19. IX. 1934. р. до ч. Пр. 176/2, — і з дня 2. IV. 1935. р. до Ч. Пр. 172/2.

З огляду на це, що остання постанова була остаточною і не оспорено її в законному речинці перед Найв. Адмін. Трибуналом, — стала вона правосильною. Таким способом полишилася тільки можливість розглянення тієї справи в дорозі адміністраційного надзору, при одночасному предложенні компетентним властям вище наведеного доказового матеріалу.

Тим шляхом пішов повновласник селян і дня 27. XI. 1935. р. до Ч. Спр. 1805/35, вніс в імені катастральної громади Ш. подання до Міністерства Рільництва і Рільних Реформ на поновне розглянення справи шляхом нагляду, — знесення постанови Начальної Дирекції Державних Лісів з дня 2. IV. 1935. р. до Пр. 172/2, та полишення способу виконання лісового сервіту в Ш. на усталених досі умовах, при рівночасній видачі громаді Ш. непобраного нею від 1934. р. служебного дерева. Врешті, для усунення в майбутньому зайвих прикрих конфліктів і спорів, — обняло згадане подання до Міністерства Ріль. і Рільних Реформ жадання зліквідування лісового сервіту, і це аналогічно до постанов, обнятих розпорядками в № 10, поз. 74 і 75 Віст. Зак. з 1927. р., що нормують ліквідації лісових сервітутів поза межами Галичини. Це останнє жадання вимагає для його полагодження довшого протягу часу, і це з огляду на проєктований закон про ліквідацію лісових сервітутів та з огляду на технічну і правну підготовку до зліквідування цього сервіту.

Покищо, слід згадати, що Міністерство Рільництва і Рільних Реформ передало справу дня 10. XII. 1935. р. Начальній Дирекції Лісів у Варшаві до поновного розслідування і полагодження способу виконання служебности. В другій половині грудня 1935. р. Начальна Дирекція Лісів у Варшаві спрямувала справу до Дирекції Державних Лісів у Львові.

Дня 25. I. 1936. р. розглянено в Правному Виділі тут.

Дирекції Державних Лісів, при участі повновласника і представника громади Ш., — зміст і спосіб виконання згаданої служебности. Дирекція Державних Лісів зреасумувала свої попередні постанови в тій справі і обі сторони устійнили, що: „Згідно з застереженнями сервітутового акту буде служебно управнена громада Ш. виконувати як досі розділ квітів на побирання дерева між поодиноких мешканців села Ш. у власній компетенції, без обов'язку предккладати Надлісництву викази служебно управнених, як також видавати поіменні квіти”.

Дня 27. І. 1936. р. вніс повновласник громади Ш. до Дирекції Державних Лісів у Львові письмо і зажадав видати відносні постанови громаді і Надлісництву. Одначе сталася річ неочікувана. Постановою з 4. II. 1936. р. до Ч. П. Д. 176/І, Дирекція Державних Лісів у Львові устійнила, що спосіб виконання лісової служебности в громаді Ш., зокрема щодо видавання через Надлісництво квітів на право побирання дерева остається незмінений, одначе в тійже постанові порушено неспірне досі питання про вживання лісових доріг, передаючи кожночасне устійнення тих доріг взаїмному порозумінню Надлісництва з представниками громади.

Ця остання постанова викликала новий конфлікт. Наступили безуспішні пертрактації, обмін письм; громада осталась далі без дерева, — справа приняла прикрий оборот, зовсім неочікуваний.

В березні 1936. р. згодилися остаточно обі сторони на 10 доріг для фір та всі лісові дороги і стежки для управнених пішеходів, що побирають служебне дерево вязанками. Постановою з 10. IV. 1936. р. Дирекція Державних Лісів у Львові подала назви 10. доріг, призначених для візду і виїзду зі служебного лісу, одначе назвала при поодиноких дорогах тільки деякі ревіри служебного терену та всупереч своїй постанові з 25. І. 1936. р. узалежнила користання пішеходів зі всіх доріг і стежок в служебному лісі від індивідуальних зізволень Надлісництва.

Прийшлося знову пояснювати та доказувати суперечність тієї постанови з правним і фактичним станом річі і вкінці постановою з 13. VI. 1936. р. до Р. Д. 176/І. Дирекція Державних Лісів у Львові закріпила право громади Ш. до уживання 10. доріг в границях цілого служебного терену та право пішеходів до користання зі всіх доріг і стежок сервітутового терену, згідно з основою сервітутового акту, значить без спеціального індивідуального зізволєння зі сторони Надлісництва.

Ось так закінчився цей прикрий для громади Ш. спір, в якому, завдяки представленому доказовому матеріялові та солідарности громади, змогла вона оборонити і зберегти своє відвічне право.

Що діється зі справою зміни права про устрій адвокатури?

Розпорядком Президента Р. П. з 7. жовтня 1932. року, впроваджене право про устрій адвокатури (Адвокатська Ординація), стоїть вже другий рік під знаком зміни новими постановами.

Та ці зміни не ідуть на те, щоби поширити права самоуправи нашої палестри, але, на жаль, на це, щоби її право вкорочувати, так, щоби отся самоврядна установа була на всі боки залежна.

Найбільше діймаюча зміна, яку піддержує уряд, є в цьому, щоби утруднювати доступ до адвокатури через намірене **впровадження трилітньої судової практики** для адвокатських аплікантів. Проти цього проекту заявила львівська Адвокатська Рада, до чого дуже причинилися наші українські члени цієї Ради та проти цього заявився також зїзд представників аплікантів з цілої Польщі і останні загальні збори Львівської Палати Адвокатів, — але проте на варшавському терені отся справа не добре представляється.

А до того прийшла **ще одна новина**.

В дні 21. жовтня 1937. р. відбулася у Варшаві нарада **Начальної Адвокатської Ради**, в якій також взяли участь запрошені адвокати, що є членами соймової правничої комісії, — з наших товаришів: посол д-р Степан Витвицький з Дрогобича.

Предметом наради був новий проект посла **Сьоди**, соймового референта законопроекту про зміну адвокатської ординації, про поділ адвокатів на **дві категорії**: першу звану **меценатами** і другу **адвокатами**. Тільки адвокати, зачислені до першої категорії — малиб право заступати сторони перед Найвищим Судом і перед Найвищим Адміністративним Трибуналом, від внесення касаційних писъм і позовів зачинаючи; тільки вони малиб право пасивного вибору до завідуючих органів адвокатури, а до того плуральне право активного вибору, і тільки вони малиб право приймати адвокатських аплікантів, до себе на практику.

Критерії, яких вимагається для **першої категорії**: бездоганність характеру, десять літ адвокатської практики і визначні фахові кваліфікації. Адвокатів першої категорії покликує Адвокатська Рада відносної Адвокатської Палати в порозумінні з колегією Найвищого Суду і Найвищого Адміністративного Трибуналу та з представником Міністерства Справедливости. А число закваліфікованих адвокатів до тієї категорії малоб виносити 33% всего числа, адвокатів, — перших 50 меценатів заіменує міністр справедливости.

В дискусії над цим проектом посла Сьоди промовляли всі прийвні члени анкети, при чому адвокати, що входять до Начальної Ради, в більшості заявили за поділом адвокатів на ці дві категорії. Прихильники проекту оправдували своє становище тим, що заступства перед найвищими судами дуже часто не відповідають висоті свого завдання і тому треба підібрати найкращих речників до цих справ, — як також покликувалися на це, що теперішні відносини між членами палестри рішучо вимагають санації!

Проти цього проекту посла Сьоди виступили найсильніше послы: **д-р Витвицький** і **д-р Зомерштайн**. Зокрема, посол Витвицький підніс, що проект п. Сьоди подиктований по всій імовірності ініціативою уряду, нівечить основу адвокатського звання, якою являється незалежність адвокатури, наслідком чого адвокатура попалаб в залежність від суду, що відібеться відемно на вимірі справедливости. А питання „еліти” серед адвокатів, найкраще вирішить саме життя, бо хто має талан та іскру божу і до того визначається почуттям обовязку і совісністю, той сьогодні належить до адвокатської еліти, а цього не створить урядова номінація, бо така класифікація викличе між адвокатами почуття моральної кривди і нижчої вартости..

Отсе становище п. д-ра Витвицького одобрив наш Виділ Союзу Українських Адвокатів у Львові та додав еще свої завваги в цьому напрямі, що загал адвокатів, який не перейде до I. категорії, не тільки стратить фактично всякий вплив в органах адвокатського самоврядування і попаде в залежність від упривілеєних адвокатів, але зазнає також дуже діймаючого обмеження матеріяльного стану через відібрання йому права патронату і тим самим спроможности займатися у себе аплікантив. Через те стануть проти себе два табори адвокатів: упривілеєних з забезпеченням можливости якнайбільших доходів з їх канцелярій і адвокатів ледви вегетуєчих бідаків..

З тих причин Виділ Союзу Українських Адвокатів висказав свою опінію, щоби далі обстоювати вповні **негативне становище** проти поділу адвокатів на дві категорії, а щодо адвокатських апілкантів домагатися, щоби **новий закон про устрій адвокатури у всякому випадкові діяв від дня його оголошення**.

В найближчих днях прийдуть проекти зміни права про устрій адвокатури під наради соймової субкомісії та відтак правничої соймової комісії.

К. Л.

12. XII. 1937.

3 життя наших організацій.

ДЕЛЕГАТУРА С. У. А. В СТРИІ.

Дня 26-ого жовтня 1937. р. минуло двацять літ від дня смерти нашого великого діяча-адвоката д-ра Евгена Олесницького.

Для пошанування його пам'яті Делегатура С. У. А. в Стрії скликала на неділю дня 31. жовтня ц. р. в годині 11-ій передполуднем в домі Покійного, в салі Українбанку в Стрії СВЯТОЧНІ СХОДИНИ з ось якою програмою:

1. Відкриття сходин; 2. д-р Евген Олесницький, як народний діяч і адвокат, — реферат Вп. тов. д-ра Романа Домбчевського; 3. Спогади про д-ра Евгена Олесницького; 4. Поіменування Делегатури С. У. А. в Стрії іменем д-ра Евгена Олесницького.

СХОДИНИ ДЕЛЕГАТУРИ С. У. А. В ДРОГОБИЧІ.

Делегатура С. У. А. в Дрогобичі, відбула дня 24. жовтня 1937. р. сходини в приявності 10. адвокатів і 2 відпоручників аплікантів.

Темою нарад були отсі справи:

1) справа організації аплікантів. При Делегатурі зорганізовані є всі апліканти за виїмком двох. Апліканти відбувають свої сходини, на яких обговорюється справи станової організації і фахового образування.

2) Справа нового права про устрій адвокатури. Цю справу реферував товариш д-р Степан Витвицький, що як член правничої соймової комісії брав участь в засіданні Начальної Адвокатської Ради в тій справі. Всі приявні заявилися проти того проекту як шкідного для адвокатури, зокрема української адвокатури, через поділ адвокатів на дві категорії і намірене введення обовязку для аплікантів примусової судової практики. Внаслідок введення меценатів як вищої категорії адвокатів, українські адвокати будуть позбавлені відповідного представництва в Радах Адвокатів, та не будуть могли приймати аплікантів, що унеможливить молодим правникам доступ до адвокатури.

3) Справа проекту нового нафтового закону. Проект нового закону реферував товариш д-р Володимир Ільницький. Вибрано комісію, в склад якої увійшли: д-р Ільницький, Блажкевич, Савойка і Костшемський. Комісія має випрацювати в тій справі меморіал і внести його до Міністерства.

4) Справа унормовання сходин. Постановлено скликувати сходини Делегатури найменше що три місяці.

5) Справа рефератів і відчитів. Рішено, що кожного місяця Делегатура буде уладжувати реферати й відчити

на актуальні правничі й суспільні теми, які цікавлять Товаришів округи.

6) Стягання вкладок. На будуче стягання вкладок має відбуватися кожного місяця через курсора.

7) Справа оборони прав української мови. Візвано всіх Товаришів, щоби в слові і письмі уживали в Суді української мови і придержувались постанов мовного закону перед адміністративними урядами.

Решту справ, вичислених в обіжнику з дня 17/10. 1937. полагодить Делегатура на дальших сходах.

ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ ДЕЛЕГАТУРИ С. У. А. В ЗОЛОЧЕВІ.

На Загальних Зборах Золочівської Делегатури С. У. А., що відбулися дня 11. XI. 1937. р., вибрано такий склад делегації:

1. делегат: д-р Теодор Ваньо, адвокат в Золочеві,
2. заступник делегата і секретар: д-р Ілля Блажкевич, адвокат в Золочеві,
3. бібліотекар і відчитовий референт: д-р Володимир Краснопера, адвокат в Золочеві,
4. касієр і відпоручник аплікантів: мгр Василь Боднар, аплікант адвокатури в Золочеві.

Вибраний Виділ порішив на своєму засіданні, що льокаль Делегатури міститися буде в канцелярії д-ра Теодора Ваня в Золочеві.

Дня 4. XII. 1937 з рамени Делегатури виголосив відчит д-р Володимир Безпалько про права української мови.

Збір постановив членську вкладку для Делегатури по 50 гр. від кожного члена місячно.

Щоби члени Делегатури могли користуватися новішими правничими видавництвами, порішено, що кожний товариш адвокат має зладити виказ власних правничих книжок і ті книжки випозичати членам, які цього будуть потребувати.

Тому, що на загальний зїзд Делегатури ніхто з товаришів українських адвокатів, замешкалих поза осідком Золочева не явився, д-р Ваньо постановив обїхати всі осідки городських Судів, приналежних до Золочева в цілі наладнання співпраці українських адвокатів.

Про вислід цієї поїздки буде зложений звіт пізніше.

З ДІЯЛЬНОСТІ ЛЬВІВСЬКОЇ ДЕЛЕГАТУРИ.

Дня 5. грудня 1937. р. відбулися чергові сходи Львівської Делегатури у новій домівці Союзу, приміщеній в домі Центробанку при вул. Костюшка 5/І. Нова домівка обїмає дві гарні фронтові кімнати. На сходах явилось понад 30. осіб. Сумнівні питання і суперечні оречення з судової практики у предметі впису права заставу на основі екекуційного

титулу, дозволу впису в чужих валютах, признавання коштів і т. п. реферував д-р Вол. Лициняк. Львівська Делегатура вирішила відбувати постійно такі сходи, на котрих товариші будуть подавати й дискутувати оспорені питання з біжучої адвокатської практики. Чергову дискусію намічено на тему „допускаемости позову в часі рільничої мораторії”. Дискусію має започаткувати мгр. С. Стефаник.

КОНСТИТУУЮЧІ СХОДИНИ РАВСЬКОЇ ДЕЛЕГАТУРИ С. У. А.

(Р. Р.) В неділю 12. грудня ц. р. відбулося в Раві Руській основання нової Делегатури С. У. А., в склад котрої ввійшли українські адвокати і апліканти, члени С. У. А., з Рави Руської, Любачева, Чесанова, Немирова, Угнова, Белза, й Сокаля.

Прийавних було 24-ох Товаришів, а сходи відкрив відпоручник Виділу С. У. А. і референт Делегатур д-р Роман Перфецький, почім вибрано предсідником нарад тов. д-ра Данила Богачевського, а секретарем тов. д-ра Богдана Карпевича.

Реферат про завдання і положення української палести, цілі С. У. А., його організацію і завдання Делегатур С. У. А., виголосив тов. д-р Роман Перфецький, почім розвинулася дуже оживлена дискусія, в якій промовляли: тов. Осип Демчук зі Сокаля, д-р Іван Козак з Угнова, д-р Степан Божик з Рави Руської, д-р Іван Станько з Любачева, д-р Дмитро Мудрецький з Чесанова, д-р Лев Хомінський зі Сокаля, д-р Богдан Карпевич з Рави Руської, д-р Степан Ардан з Любачева, д-р Юрій Дякунчак з Любачева, д-р Данило Богачевський з Рави Руської, а деякі з товаришів забирали кількакратно слово. Відтак зреасумував дискусію і давав відповіді на порушені теми відпоручник С. У. А. тов. д-р Роман Перфецький.

Вся дискусія находилася на дуже високому рівні, а порушено в ній побіч організаційних справ С. У. А. найрізномірніші життєві питання української адвокатури, її положення та конечність одноцілої акції Союзу Українських Адвокатів, як також піднесено низку справ, звязаних з устроєм адвокатури, зміною карної процедури, цивільної процедури, знесення нотарійного примусу для селянських контрактів, обнижки оплат коморників, знесення роземних урядів для справ рільничих довгів і т. і. Зокрема, вказано на конечність допущення заступств адвокатів в доходженнях і слідствах у політичних справах, знесення обмежень щодо заступств у справах за шпіонажу, допущення доказів понад зміст документів, зміни арт. 566. кпц. зглядно його знесення, обнижки кавції в справах з приватного обвинування,

як також обнижки касаційних оплат, признання зажалень на випадок відмови права убогих в карних справах, новелізації закону про роземні комісії для рільничих робітників, знесення нотарійного примусу при контрактах до 5. га і обнижки оплат коморників (тов. Осип Демчук, д-р Іван Козак, д-р Дмитро Мудрецький). Дальше вказано на konieczність обниження оплат в адвокатських палатах, санації обезпеченого фонду у Львівській Палаті через ліквідацію надмірних залеглостей, оснований фонду обезпечень на випадок хвороби і безробіття адвокатів (тов. д-р Божик, Демчук, д-р Карпевич). Особливу увагу присвячено проєктованій зміні устрою адвокатури, вказуючи на konieczність надання судовій аплікації adeptів адвокатури характеру тільки судової практики в такому розумінні, як її передбачувала австрійська адвокатська ординація, уможливлення відбування адвокатської аплікації перед судовою аплікацією, полишення вимоги пятиліття ведення адвокатської канцелярії для узискання права патронату, введення постанови, що новий закон про устрій адвокатури має в цілости обовязувати щойно від хвилини його оголошення, також відносно аплікантів (д-р Божик). Дальше вказано на konieczність безпощадної боротьби з нельояльною чужою конкуренцією через вношення відповідних донесень до Ради адвокатської на konieczність солідарного співділення українських адвокатів, їх здисципліновання і взаємної помочі в боротьбі за кращу майбутність, відповідного поведення пропаганди клича „свій до свого” при помочі суспільних організацій і преси, належитого розподілу між товаришів громадянської праці на місцях і зорганізованих виступів в обороні української мови в судах і адміністрації, повного підчинювання зарядженням і постановам своєї становой організації С. У. А. (д-р Станько, д-р Мудрецький, д-р Хомінський, д-р Козак, д-р Богачевський, д-р Ардан).

Заразом порушено справу обіжника президії Апеляційного Суду в справі урядовання суддів тільки в польській мові і вказано на факти заприсяжування греко-католиків українців в польській мові (д-р Хомінський, д-р Карпевич). Вкінці порушено справу оснoвoування українських адвокатських канцелярій на Холмщині, Волині і Поліссі і усунення перешкод, які ставляють дотичні адвокатські палати (Осип Демчук), а заразом візвано товаришів придержуватися адвокатської тарифи а в справах української мови придержуватися постанов мовного закону в слові й письмі (д-р Богачевський, д-р Хомінський, д-р Карпевич, д-р Дякунчак, д-р Божик, Демчук).

Відтак вибрано управу Равської Делегатури в такому складі: Делегат: д-р Данило Богачевський; заступник делегата: д-р Лев Хомінський; секретар і касієр: мгр. Володимир Котовський; організаційний референт: д-р Богдан Карпевич; бібліотекар: д-р Степан Божик.

Сходини Делегатури тривали цілий день з короткою перервою на обід і з признанням належить піднести сердечне прийняття, яке зладили равські товариші своїм товаришам з інших місцевостей.

По сходинах Равської Делегатури С. У. А. відбулися сходи секції аплікантів, котрої провідником вибрано товариша м-гра Іллю Онишкевича, що zarazом став відпоручником цієї секції в управі Делегатури.

ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ АДВОКАТСЬКОЇ ПАЛАТИ У ЛЬВОВІ.

Дня 27. листопада ц. р. відбулися Загальні Збори Адвокатської Палати у Львові. Збори відбувалися серед незвичайно напружених відносин, які тепер запанували в адвокатурі й тому може треба приписати, що фреквенція була незвичайно численна. Ще перед Зборами появилися комунікати Союзу Польських Адвокатів і КАРП-а, що взивали адвокатів поляків, аби не брали участі в Загальних Зборах.

Збори відкрив декан Палати д-р Покорни, по чім вибрано Президію Зборів, до якої ввійшли: д-р Ляйб Ляндав, д-р Кость Левицький, Олександр Брікман зі Львова, д-р Блюменфельд зі Станиславова і д-р Вандель зі Стрия.

Звіт з діяльності Адвокатської Ради склав декан д-р Покорни; з Начальної Ради д-р Зоммерштайн а з Фонду Взаїмної Помочі д-р Ляндесберг. В дискусії промовляв м. ін. д-р Михайло Волошин, який зприводу уступлення з Начальної Адвокатської Ради львівських делегатів д-ра В. Старосольського і д-ра Е. Зоммерштайна, заявив, що вони з повним відданням, передовсім д-р Зоммерштайн посвятилися обороні гідності і інтересів адвокатського звання та поставив внесення, щоби висказати обом делегатам, зі спеціальним узглядненням заслуг д-ра Зоммерштайна, подяку й признання. Промову тов. Волошина, виголошену в українській мові, прийняли зібрані бурею оплесків. Д-р Ямполер поставив друге внесення, ідентичне щодо діяльності Адвокатської Ради зі спеціальним узглядненням праці декана д-ра Покорного і його заступника д-ра Бубера, що Збори прийняли також через аклямацію.

Приступлено опісля до доповнюючих виборів до Адвокатської Палати і двох делегатів до Начальної Ради. Зголошено дві листи: одну листу Союзу Жидівських Адвокатів та Союзу Українських Адвокатів, а другу демократичної групи. В першій листі були лише кандидати українці й жиди, а місця призначені для товаришів поляків не були виповнені. В останній хвилині таки на салі прийшло до порозуміння між обома групами в цей спосіб, що перша листа прийняла кандидатів поляків, а тому перемогла перша листа.

До Начальної Ради в Варшаві вибрано: д-ра Костя Левицького зі Львова і д-ра Ефроїма Шуцмана з Перемишля. До Адвокатської Ради вибрано: д-ра Карла Айнайглера, д-ра Веніямина Карпа, д-ра Олександра Марітчака, д-ра Романа Перфецького, д-ра Олександра Брікмана, д-ра Мечислава Гонзатка, д-ра Фердинанда Ридета. До Дисциплінарного Суду: д-ра Освальда Графа, д-ра Хаїма Зарвінцера, д-ра Марка Бучму-Чаплінського, д-ра Євгена Футиму і д-ра Станислава Табіша. Опісля приступлено до вирішення внесення, підписаного через 12. адвокатів поляків, м. ін. адвокатів Аргасінського, Перацького, Мацейка, Залуцького і Шалая, які звивають Адвокатську Раду до реалізації постанов зїзду Союзу Польських Адвокатів з дня 7. і 8. травня ц. р. щодо зміни національного складу палестри і запевнення адвокатам полякам рішучої більшості у всіх інстанціях адвокатської самоуправи. Реферував віцедекан д-р Бубер, який застерігся, що з уряду припав йому цей сумний обовязок реферувати цей внесок, який суспільно є непередуманий, суперечний з конституцією і устроєм адвокатури, а крім того нельовальний у відношенні до загалу адвокатів. Адвокатська Рада ухвалила це внесення як антиконституційне і суперечне з устроєм палестри предложити Загальним Зборам з пропозицією до переходу над ним до дневного порядку. Згідно з пропозицією Ради зібрані внесення відкинули одноголосно.

На першому конститууючому засіданні нової Ради вибрано деканом д-ра Здзіслава Станкевича, його заступником д-ра Ляндесберга, секретарем д-ра Льва Ганкевича, скарбником д-ра Догілевського.

Д-р МИХ. ВОЛОШИН

Арт. XVII. прип. впроваджуючих право ПРО СУДОВЕ ЕКЗЕКУЦІЙНЕ ПОСТУПОВАННЯ У ТЕОРІІ І ПРАКТИЦІ.

(Реферат виголошений на сходах Делегатури С.У.А.
у Львові дня 23/10. 1937.).

Арт. XVII. приписів, впроваджуючих право про судове екзекуційне поступовання Розп. През. Р. П. з 27/10. 1932. ч. 93., поз. 804 — є одним з найкоротших законних приписів. Буквально 7 слів у ньому а стільки вже спричинив міркувань у теорії і у практиці.

Він звучить: **Титул виконний є титулом до судової гіпотеки.**

Нова Польща одідичила законодавство по трьох могутніх державах, що обовязувало у поодиноких провінціях. Уніфікуючи поодинокі ділянки того законодавства у виді

загальнообов'язуючого польського законодавства під переважним впливом варшавських юристів, — польські законодавці, декуди занадто пропагували рецепцію деяких установ не тільки зі старого польського права (адміністрація — терит. самоуправа), але також з російського права, яке варшавським юристам краще було знане, чим право німецьке чи австрійське.

Тому деякі установи (інституції) права, які в праві німецькому чи австрійському були краще і доцільніше сформульовані, перейшли до зуніфікованого польського права у формі перенятій з російського права, дарма що у значно примітивнішій та менше доцільній формі.

До таких належить теж отсей арт. XVII. впров. прип. до екз., о скільки йде про інтерпретацію поняття „гіпотeka судова” — як також, о скільки йде про інтенцію та відношення цього припису до колишнього припису австр. екекуційної ординації з р. 1896, про екекуцію через примусове узасаднення права заставу у стані довжному реальности довжника для викональної вірительности вірителя.

Проголошувано навіть погляди, що з ухиленням обов'язуючої сили австр. екз. орд. перестала існувати дотеперішня інституція примусового права заставу на реальности довжника, бо гіпотeka судова з арт. XVII. це не те саме, та що судової гіпотeki не знало австр. право. Знаний коментатор польського права **Голомб**, напр. не признає судової гіпотeki на поавстрійському терені взагалі. Вслід за тим у практиці почали суди у краківській та львівській апеляціях відмовляти дозволу на впис гіпотeki на основі виконавчих титулів. Треба було аж обіжника Мін. Справедливости з 1/4. 1933., ч. 1687/І. п. 33. Дн. ур. ч. 8, у справі примінювання арт XVII, — щоб згодом теорія і практика признали, що судова гіпотeka по суті нічим не ріжниться від права заставу на нерухомости.

Та вийшла інша квестія, а саме ріжниця у компетенції органу до дозволу на судову гіпотeku. Не улягає сумнівові, що це у відношенні до довжника є засіб **примусовий**, а не добровільний як при кавційному записі чи довжному скрипті, одначе для браку виразної законної постанови не є тут компетентний ані коморник ані екекуційний суд, тільки гіпотечний суд, — отже **неспорова** дорога з приписами гіпотечного права.

Коментар проф. **Алерганда** зовсім влучно ставиться до цього питання і підкреслює слушно, що §. 32. австр. гіп. зак. вимагає до впису гіпотeki тзв. **табулярної** клявзулі, тобто виразного дозволу довжника на впис, але це відноситься тільки до добровільного титулу, а ніколи до виконавчого титулу. Тож якнебудь при вписі судової гіпотeki приписана **неспорова** дорога, — то з цілої інтенції цієї правної установи виходить наглядно, що зарядження впису судової гіпотeki

уважати належить **екзекуційним** актом, бо наступає проти волі довжника, а це є ціхою екзекуції. Для того треба екзекуційний титул заосмотрити клявзулею викональности, як при екзекуції.

Екзекуційний характер такої судової гіпотеки виходить далі і з того, що арт. XVII. інкорпоровано до приписів впроваджуючих якраз право про судову **екзекуційне** поступовання, — як також і з того, що такого вірителя **не хоронить** довіря до ґрунтових книг.

Проф. Алерганд приходить отже до позитивного висновку, що відносно **коштів** таких внесків на судову гіпотеку належить примінювати засади **екзекуційного** права і признати вірителеві кошти внеску. **Інакше каже коментар Кожонка.**

Якжеж виглядає ця справа у практиці. Практика судів була і є до тепер ще дуже пестра. Спочатку суди взагалі полагоджували внески на судову гіпотеку на основі виконавчих титулів на поавстрійському терені — негативно. Щойно по виданні обіжника Міністерства Справедливости з 1/4. 1933. така практика судів припинилась.

Зате відносно питання **коштів** таких внесків — панує до тепер у практиці наглядна дезорієнтація. Одні суди признають усі кошти получені з таким внеском на дозвіл судової гіпотеки — інші суди не признають, а внесені рекурси до вищих інстанцій, аж до Апеляційного Суду у Львові включно — затверджують відмовні ухвали щодо коштів.

При відмові у мотивах йдуть суди по лінії лекшого опору, не торкаючись глибше суті цієї проблеми. Не без вини у цьому є теж зміст вище згаданого обіжника Мініст. Справедл. з 1/4. 1933. Цей обіжник, выяснивши, що деякі суди на теренах Апеляцій у Кракові і Львові, відмовляючи взагалі впису права заставу по думці арт. XVII. впр. прип. до екз., поступають **неслушно** — у дальшому змісті так виводить дослівно: „**Не пересуджуючи судової викладні а тільки для одноцілості практики** выяснюється, що — тому, що приписи впроваджуючі право про судову екзек. поступовання не **заключують норм про властивість і поступовання** у випадках арт. XVII. — належить подання на впис права заставу вносити до гіпотечного суду, який **буде примінювати приписи про поступовання у гіпотечних справах.**”

Це останнє выяснення деякі суди поняли зашироко і завигідно, бо, примінюючи приписи гіпот. закону щодо поступовання (реченці, інстанції і т. д.) — поширили це поступовання і на питання признання чи відмови коштів без глибшого розглянення специфічності й доцільності того поступовання, якнебудь вже слова обіжника Мін. Справедл.: „не пересуджуючи судової викладні” до такої застанови заохочували. І тут перша Познанщина таки добилась оречення Найвищого Суду з дня 31/5. 1935. ЦЗ. 443/35 — яке так вирішує цю квестію:

„До гіпотечного судді, ділаючого при вписі судової гіпотeki, теж у характері екзекуційного судді належить признання екзеквуючому вірителеві від довжника звороту коштів кoнечних до доцільного переведення екзекуції (арт. 98. і 523. к. п. ц.). Про висоту рішає сам гіпот. суддя (арт. 109, 110. і 525. кпц.), вчислюючи до них 30% засадничої адвок. винагороди за внесок на впис судової гіпотeki (арт. 99. §. 1. кпц. і §§. 8, 11. і 17. 3 (адв. тар.), і **забезпечуючи їх без окремого титулу викон. вписом судової гіпотeki.**

Дійти до Найвищого Суду у Варшаві з цим питанням у справах з терену Галичини є зі зрозумілих причин важко — тож нема спеціальної бoзпосередньої юдикатури у цьому предметі. Є одначе посередна юдикатура. При нагоді викладні припису арт. 9. Розп. През. з 12/6. 1934. про вірительности у заграничних валютах оренчення Найв. Суду, ч. Ц. II. 1501/36 підкреслює, що припис арт. 9. того декрету говорить про такі судові чи нотаріальні акти, щоб на їх основі можна доконати впису гіпот. у дорозі **гіпотечний а не екзекуційний** — бо мовляв там говориться про гіпотечні вписи і гіпотечні чинности — **а не про вписи у дорозі екзекуційний.*)**

З того оренчення Найв. Суду виходить, що Найв. Суд теж уважає впис права заставу по думці арт. XVII. впр. прип. до екз. за впис у **екзекуційний** дорозі, а не за чисто гіпотечну чинність, а тоді справа коштів повинна не насувати вже ніяких сумнівів.

Також Окружний Суд у Тернополі ухвалою з 29/5. 1937. сiгн. I. Цз. 178/37, відмовляючи вірителеві впису судової гіпотeki у золотих (титул був на долари) — **оренчення про кошти, які признав**, опер на арт. 525. і 109. кпц., мотивуючи, що установлення судової гіпотeki відбувається у **примусовій дорозі** отже має **екзекуційний характер**.

І численні наші суди признають кошти за внески з арт. XVII. впр. прип. до екз.

Зате деякі з них мимо повищого становища Найв. Суду таки коштів не признають, а надрядні суди не узгляднують рекурсів-зажалень. Навіть Апеляційний Суд у Львові.

Цікаве недавнє його рішення у подібній справі — тобто ухвала на рекурс проти непризнання коштів з 6/9. 1937. I. Цз. 754/37. з ось якими мотивами:

„Та хоч впис права заставу, доконаний на основі арт. XVII. прип. впроваджуючих часть II. к. п. ц. (екзекуційне поступовання),—то одначе доконання того впису слідувало у дорозі приписів гіпотечного, а не екзекуційного права. Впис права заставу не є екзекуційною чинністю, бо не змагає бeзпосередньо до заспокоєння вірителя, а тільки може дати першенство у заспокоєнні при майбутній екзекуції.

*) (Дальший вивід про клявзулу викон., що доповнює брак вимогів §. 32. гіп. зак. тут поминаю. д-р М. В.).

Не є початком екзекуції. Така чинність, — хоч має деякі ціхи примусу відносно довжника, — не тратить характеру гіпотечної чинности, — тож самі сторони мають понести свої кошти...”

Та проте, — як було тут сказано, — численні гіпотечні суди таки признають кошти таких внесків та видають клявзулі викональності на таких своїх ухвалах відносно тих признаних коштів — навіть тоді, коли їхня ухвала є у лаконічній формі, тобто є stampіля на внеску „дозволюється по думці внеску”.

Та щоби признані кошти виєкзеквувати від довжника, треба предложити коморникові титул з клявзулею викональності. І тут знову деякі суди, що признають кошти такого внеску на впис гіпотеки — відмовляють клявзулі викональності на тій їхній постанові. Зажалення на таку відмову полагодив Окружний Суд у Золочеві постановою з 26/6. 1937. Сигн. І. Цз. 349/37 в той спосіб, що не узгляднив зажалення і ухвалу Суду І. затвердив, бо, мовляв, кошти признані і вписані у рівному степені першенства з капіталом у довжному стані реальностей довжників — ділять долю екзеквованої вірительности і існують побіч тої вірительности, а не самостійно — як це є при процесових коштах і не можуть бути віддільно екзеквовані — тож внесок на клявзулю був неуоснований.

Тим мотивам не можна признати слушности, бож у такому випадку, коли віритель не веде екзекуції з нерухомоти, тільки мобілярку — то ніколи не стягне тих признаних коштів, не предложивши коморникові виконавчого титулу — отже постанови признаючої кошти заосмотреної клявзулею викональності.

Другий цікавий випадок з практики.

Городський суд у Бурштині ухвалою з 2/5. 1937. Д. гіп. ч. 499/37. відмовив признання коштів внеску на впис по думці арт. XVII. впр. прип. до екз. На мій рекурс — Суд Окружний у Бережанах постановою з 24/7. 1937. І. 2. Цз. 299/37. узгляднив рекурс і змінив дотичний уступ заскарженої ухвали в той спосіб, що признається кошти інтабуляційного внеску в квоті 47 зл. і інтабулюється право заставу для тих коштів на реальностях довжника. Надто признав Суд вірителеві кошти рекурсу від довжників у квоті 13.20 зл. Уосновання подав рекурсовий суд таке:

„Виводам рекурсу не можна відмовити слушности. Заняте Судом І. правне становище, що кошти не належаться, тому, що поступовання відбувається у трибі поступовання неспорového, найновіше оречення Найвишого Суду змінило у тому напрямі, що кошти ті належаться у висоті коштів у дотичних спірних справах. Зокрема припис, що виконавчий титул є титулом до судової гіпотеки зміщений є у впроваджуючих приписах до II. части кпц.

і сама судова гіпотeka є реалізацією виконавчого титулу, оскільки йде про впис права заставу і впис слідує щойно внаслідок примусового установлення права заставу, тож усі ті чинности мають характер ексекуційних чинностей, аж до хвилини видачі дальшої ухвали”.

Треба признати, що це уосновання є вповні слушне і правно стійне.

Тут ще додаток з останніх днів.

Тому, що треба було вести ексекуцію — мусів я жадати клявзулі викональности повищої постанови рекурсового Суду. Та Суд городський в Бурштині постановою з 16/12. 1937. Дгч. 1108/37. відмовив надання клявзулі з таким уоснованням:

„Згадана вище постанова Окружного Суду в Бережанах признає вірителеві кошти гіпотечного внеску до Дгч. 499/37. на основі виконавчого титулу, та рекурсові кошти.

З уваги на це, що кошти такі мають характер ексекуційних коштів (арт. 523. §. 1. кпц.) є стягані враз з ексеквованою претенсією, проте такі кошти не вимагають клявзулі викональности.

Завважається, що інше становище моглоб довести до непокінчення цієї справи і множення довжникові коштів, тому, що віритель по заосмотренні постанови, про кошти клявзулею викональности — ставив би внесок на інтабуляцію того виконавчого титулу і признання йому нових коштів, що вимагалиб клявзулі викональности і так без кінця.

Отже в даному випадку має віритель поставити внесок на впис права заставу для коштів, виміненних у повищій постанові та коштів того гіпотечного внеску”.

І знову заворожене коло, бо оскільки кошти внеску 47. зл. як заінтабульовані моглиб бодай шляхом реальної ексекції бути виексеквовані, то коштів рекурсу 13.20 зл., які без титулу виконавчого не будуть заінтабульовані, — у браку клявзулі викональности не буде можна виексеккувати ні дорогою реальної ексекції, ні мобілярної. Надто останній уступ уосновання є не зовсім зрозумілий.

Треба дальше боротись шляхом допустимих правних засобів. Про висліди треба нам членам Союзу Українських Адвокатів себе взаємно інформувати та на сходах Делегатур подібні численні питання з практики нашого звання розважувати.

Зауважити слід, що ті всі труднощі у практиці можнаб усунути одним реченням як додатком хочби до припису арт. XVII., — але якось так важко діждатись взагалі конечної новелізації деяких неясних чи неповних приписів обовязуючого законодавства.

За організацію аплікантів.

Доля і значіння української адвокатури залежить у великій мірі від самих же українських адвокатів. Розуміють це ті, які змагають до зорганізування усіх українських адвокатів в С. У. А. Не розуміють цього натомісць ті українські адвокати, які дотепер ще поза своєю організацією і ті, які вправді є членами С. У. А., але ставляться до своєї організації зовсім байдуже, не інтересуються її життям а то часто навіть не сповняють її доручень.

Будучність української адвокатури залежить у великій мірі від її dorocry — адвокатських аплікантів. Кожний, хто щиро і без лукавства дорожить українською адвокатурою як станом, хто хоче, щоби українська адвокатура належно і гідно сповняла ті завдання супроти власного громадянства і власного стану, які повинна сповняти, — мусить дбати теж щиро і без лукавства про долю українських адвокатських аплікантів. Бо це не байдужа річ, який добір dorocry української адвокатури; не байдужа річ, як ставиться і як розуміє завдання українського адвоката аплікант українець. Адвокатський аплікант вже тепер частина української адвокатури; колиж стане адвокатом, по ньому судитимуть українську адвокатуру.

Зноваж адвокатський аплікант-українець помилявся би, колиб думав, що адвокатура має поставити його між еліту суспільности і промостити йому шлях до легкого і вигідного життя. Той, хто так розумів би адвокатуру, краще нехай зараз розчарується і покине її. Український адвокат, — і то підкреслюємо, саме український адвокат мусить мати куди ширші завдання і амбіції. Український адвокат вже силою свого звання має бути не тільки оборонцем своєї суспільности перед судом, — але й активно виявлятися в кожній ділянці українського національного життя. Це не легко. Але тим не менше цей обов'язок тяжить на українському адвокаті.

Про це повинні пам'ятати передовсім українські апліканти; вони мають ще час вибрати іншу дорогу життя, коли не почувають в собі сил саме до такого розуміння завдань української адвокатури. Але мають теж ще час приготуватися до такого саме сповнювання завдань адвоката-українця.

Це широка тема і тяжко її вичерпати в одній короткій статті. Але в тому дусі старається приготувляти до адвокатського звання українських аплікантів Секція Аплікантів при С. У. А. С. У. А. це станова організація українських адвокатів. З природи річі об'єднує не тільки самих адвокатів але також і адвокатських аплікантів. Апліканти це надзвичайні члени С. У. А.; зорганізовані вони в окремій секції аплікантів при С. У. А. — з власними органами (віділом).

Виділ С. У. А. займається передовсім організацією українських адвокатів; зноваж справу організації аплікантів передав виділ С. У. А. виділові Секції Аплікантів, — застерігаючи собі самозрозуміло право надзору.

Організація української адвокатури також на відтинку аплікантів це не легка справа. Брак розуміння потреби власної організації, а дальше фальшиве розуміння завдань української адвокатури є великою перешкодою поставити як слід організацію. Довгого часу треба було, щоби розворушити в широких колах українських аплікантів бодай заінтересування для власної організації. І тому багато задумів, що мали причинитися до оживлення організаційного життя пропало, — саме ізза байдужности самих товаришів-аплікантів. Та поволі, крок за кроком робота поступала вперед і сьогодні можна вже мати надію, що всетаки вдасться притягнути загаль українських аплікантів до праці у своїй організації, — по думці її засад.

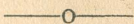
Справа посунулася багато вперед за останній 1937 рік. Щораз більше українських аплікантів ставало членами Секції Аплікантів; переведено вже засаду обовязку приналежности до організації. Посилено життя внутрі організації; у Львові і на провінції відбуваються сходи, на яких спільно обговорюється чи то цікавіші питання з ділянки права чи пекучі злободневні справи, які вимагають обговорення і вирішення.

Це багато, коли поглянути взад на те, що було. Але це мало, коли дивитися в будуче. Організація української адвокатури ще далеко від свого завершення, — зокрема організація українських аплікантів. Треба ще багато праці.

Виділ Секції Аплікантів рішив тому на кінець січня 1938 р. скликати конгрес українських адвокатських аплікантів. Оснувався конгресовий комітет, який веде підготовчу роботу. Головне завдання конгресу, заінтересувати справою своєї організації загаль українських аплікантів, включити їх в організацію та в той спосіб положити вже тривкі основи від ту організацію.

Віriamo, що це вдасться.

М. Д.

Посмертні згадки.

МИХАЙЛО КОРЧИНСЬКИЙ.

В сіру осінню днину 7. жовтня 1937. р., помер у Львові після довгої недуги пістряка (рака) Михайло Корчинський, чільний український діяч, адвокат, член Центральної Ради в Києві, державний секретар Української Народньої Республіки, голова Всеукраїнської Національної Ради в Кам'янці на Поділлі, член Ради Республіки в Тарнові, від 1922. р. начальник правного відділу Ревізійного Союзу Українських Кооператив у Львові, професор і член Кураторії Українських

Високих Шкіл у Львові, діяльний член Статистичної Комісії Наукового Товариства ім. Шевченка, член Головного Відділу Товариства „Просвіта” у Львові, член Товариства Допомоги Емігрантам з України і інших українських товариств у Львові.

Народився Михайло Агафонович Корчинський у священничій сім’ї в Залучі над Збручем, на колишньому російському Поділлі, 27. березня 1885. р. Вчився в духовній школі в Підгородді і в духовній семінарії в Кам’янці, та по скінченні вступив на правничий віділ київського університету, звідки перейшов на університет у Петербурзі. Національно освідомився ще в кам’янецькій духовній семінарії і, прийшовши до Києва, брав там діяльну участь в українському студентському житті як симпатик есефів (соціалістів-революціонерів). Передову роль грав теж М. Корчинський і серед петербурської української студентської громади, а по скінченні університету осів як адвокат в Петербурзі де до революції в 1917. р. займав видатне передове місце в житті місцевої української кольонії.

По упадку царату перенісся до Києва, де став діяльним членом української радикально-демократичної партії, що перехрестилась була тоді на партію соціалістів-федералістів (есефів), до якої пристали найчільніші тодішні українські інтелектуалісти. За Керенського літом 1917. р. опинився М. Корчинський в Галичині як повітовий комісар (староста) російської окупаційної влади в Товмачі, а невдовзі опісля в Чернівцях як заступник губерніяльного комісара (губернатора) Буковини і Покуття проф. Олександра Лотоцького.

Після відвороту російських військ з Галичини і Буковини, М. Корчинський покинув російську адміністраційну службу, осів в Києві та як відпоручник партії есефів став членом Центральної Ради, а згодом державним секретарем уряду У. Н. Р. В часі українсько-більшевицької війни мандрував з урядом, з якого у міжчасі виступив, коли він опинився в цілості в руках українських есдеків і есерів. Літом 1919. р. осів в Кам’янці на Поділлі, звідки виїхав — вже на завжди — до Галичини в липні 1920. р., коли большевицькі загони доходили до Смотрича. На еміграції відійшов М. Корчинський від політично-партійної роботи цілковито, віддаючися всеціло реальній праці на галицькому ґрунті в кооперативній і освітній ділянці.

Вже ці біографічні дати вказують, що пок. М. Корчинський не був буденною людиною і що він здобув собі трівке ім’я в історії наших недавніх визвольних змагань. Освічений, лагідної і товариської вдачі, обов’язковий і працьовитий, гарячий український патріот, мав пошану і симпатію у всіх, що мали нагоду його ближче пізнати. Зокрема, відносився Покійний завжди дуже прихильно до Галичан, — його рід походив з Галичини, — і навчився цінити галицьку реальну конструктивну працю. Видну політичну роль відо-

грав Покійний у т. зв. камянецькому періоді в рр. 1919/20, як голова Всеукраїнської Національної Ради в Камянці на Поділлі. Ця Рада під його умілим головуванням займалася між іншим і виготовленням першого проекту повної скодифікованої української конституції, яку прийняла та ухвалила 13. травня 1920. р. на основі еляборату заступника голови Всеукраїнської Національної Ради д-ра Степана Барана і яку оголошено друком у Львові (1920. р.) під наголовком „Устрій Української Держави”.

Покійний був талановитим правником-цивілістом та спеціалістом в ділянці кооперативного і податкового права. Залишив по собі і як правник тривкішу памятку. Є нею „Кооперативне Право” (Львів, 1934) з коментарем, якогогарна українська мова та правнича термінологія будуть довго цінним джерелом, передовсім для українських правників у Польщі. Зпід його пера вийшло теж чимало популярних правничих статей з кооперативного і податкового права, що їх містив у львівських кооперативних часописах: „Кооперативна Республіка” і „Господарсько-Кооперативний Часопис”.

Відійшов від нас передчасно Михайло Корчинський на завжди та вічним сном спочив на Галицькій землі, для якої працював останніх кільканацять літ свого життя, оставляючи по собі щирий жаль і як найтеплішу згадку у всіх, що його знали. Вічна Йому Память!

Д-Р МИХАЙЛО ЗАХІДНИЙ.

Д-р Михайло Західний, адвокат в Бережанах, помер по короткій недужі в дні 16. жовтня 1937. р.

Не стало між нами не тільки доброго товариша, але Бережани втратили в Покійному вірцевого громадянина, і оборонця покривджених.

Син селянина Василя і Анни в Слободі Золотій, уроджений 9. VI. 1885. року. Батько його був дяком, що помер, полишаючи малого Михася в народній школі, яку він кінчив в Слободі Золотій. До гімназії ходив у Бережанах, відтак рік у Новому Санчі, матуру зложив в перемиській українській гімназії. По maturі вписався на університет у Львові, а щоб заробити на життя, став народнім учителем. Правничі студії покінчив перед війною, опісля працював у Сокалі, а згодом в Золочеві як адвокатський апліканти в канцелярії д-ра Ваня.

У часі світової війни попав в російський полон. В листопаді 1918. року д-р Михайло Західний був заступником комісара на повіт Бережани. В моменті відвороту наших військ, зголошується до армії і як хорунжий У. Г. А. ділить її долю і недолю аж до її останніх днів. В 1920. році приїхав

до Козови, де відкрив адвокатську канцелярію. Козівський повіт відчув відразу Його прихід. Основує він Філію Т-ва „Просвіти” в Козовій, відновлює читальні, стає осередком, коло якого обертається життя. Та незадовго переносить адвокатську канцелярію до Бережан, де перебував вже до смерті. В Бережанах стає на чолі Філії „Просвіти” і знову своїм словом, виїздами, рефератами та вічами бадьорить нарід, відновлює „Просвіти” по селах, і стає душею та провідником повіту.

У часі виборчої акції до законодатних тіл відбуває тюремну кварантанну в Бережанах і Тернополі а в 1930. році у Вронках. В 1928. р. вибирає його повіт в послі. Від 1930. р. Покійний не брав вже активної участі в політичному житті.

Вічна Йому Память!

Д-Р ПЕТРО ВОЙТОВИЧ.

У Перемишлі помер дня 1. листопада 1937. р., ненадійно на 62. році життя адвокат, член С. У. А. д-р Петро Войтович.

Петро Войтович уродився 1-го липня 1876. р. в селі Трійчичах, перемиського повіту. Гімназію покінчив в Перемишлі, правничі студії у Львові. По судовій практиці у Відні відкрив в 1911. р. адвокатську канцелярію в Судовій Вишні.

З родинного, ширшим колам нашого громадянства знаного і загально поважаного, сільського гнізда виніс Покійний образ долі й недолі нашого села, любов Батьківщини і почуття конечности праці для Народу. Був Він покрою людей, над якими наче уносився стигмат Франкових слів „Працювать, працювать, працювати і в праці сконати”.

Належав до генерації і до цього розділу епохи нашого відродження, якої завданням було поширювати і утверджувати широкими масами національну свідомість в розумінні безсмертного самостійницького ідеалу Української Нації, творити і зміцнювати поодинокі клітини нашого народного організму в площині матеріяльній і духовій в напрямі карної організованости для кращого майбутнього.

Тож вже як адвокатський конципієнт в Перемишлі, відтак як адвокат з осідком перед війною в Судовій Вишні, а по війні в Перемишлі, — станув він до цієї щоденної муравлиної праці, яка є фундаментом усякої дальшої будови, — праці, яка на своєму шляху зустрічає каміння і терня, на яку вже з перспективи найближчого минулого паде порох забуття, але яка дає почуття сповненого обов'язку і вдоволення тому, хто тій праці віддається з любов'ю...

Отсими словами прашав Його товариш д-р Володимир Загайкевич над свіжою могилою.

Вічна Йому Память!

Д-Р ВОЛОДИМИР ГУРКЕВИЧ.

Дня 23. грудня 1937. р. помер д-р Володимир Гуркевич, адвокат у Самборі, делегат Союзу Українських Адвокатів на Самбір-Дрогобич, член Комісії вз. тов. забезпечення Адвокатської Палати у Львові, музеолог, основник музею „Бойківщина” в Самборі, член Наукового Товариства ім. Шевченка і інших українських установ.

Померший, визначний і діяльний член всіх українських товариств у Самборі, записався у пам'яті українського громадянства як ідейний і відданий справі працівник. Майно своє записав на цілі Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові.

Похорони Помершого відбулися в Самборі дня 25. грудня 1937. Згідно з останньою волею Помершого, над могилою не виголошено ніяких промов.

Вічна Йому пам'ять!

Д-Р МИРОН КОНДРАТ.

Дня 23. грудня 1937. р. помер у львівському шпиталі д-р Мирон Кондрат, адвокат у Турці, член Союзу Українських Адвокатів і делегат львівської Адвокатської Палати на Турку.

Помершого перевезли до Турки, де відбулися похорони дня 25. грудня 1937. р.

Вічна Йому пам'ять!

Оречення Найвищого Суду.

ДО АРТ. 17. ЗАКОНУ З ДНЯ 2. СЕРПНЯ 1926, Ч. 101.,
ПОЗ. 580 ДН. 3. Р. П.

Вирок православного духовного суду, що вирішив розвід подружжя, заключеного на землях бувш. австрійської займанщини між особами давніше римо-кат. релігії, з котрих одна перейшла на православія, не є важний супроти подруга, оставшого при давній вірі, якщо останнім спільним правом подругів було по-австрійське право.

Стан. П. і Леонія Г., мешканці міста Кракова, австрійські громадяне, рел. рим.-кат., заключили перед розпадом Австрії подружжя в римо-католицькому костелі в Кракові. По війні подруги фактично розійшлися і кожне з них окремо переселилося до Варшави, де одначе не жили ніколи у подружній спільноті. В 1929. році чоловік перейшов на православя і подав в православному духовному суді у Варшаві, щоби його подружжя розвести, а його мінка внесла позов до Окружного Суду в Кракові, як суду спільного місця замешкання подругів, проти свого чоловіка на сепарацію з вини

чоловіка й признання їй аліментів. Зпоміж тих двох справ покінчено найперше справу в православному духовному суді, що вирішив розвід подружжя по думці жадання чоловіка. Супроти правосильности того оречення, Окружний Суд в Кракові вироком з дня 10. березня 1930. I. Цг. Й. 1947/29 віддалив позовницю з жаданням сепарації і аліментів з огляду на те, що подружжя розв'язано ореченням духовного суду. Апеляційний суд ухвалою з дня 20. січня 1931. II. Бд. 22/31 ухилив цей вирок для розглянення справи, тому що до даної справи по думці арт. 17. закону з дня 2. серпня 1926, поз. 580. Д. З. Р. П. (приватного міждільницьового права) має примінення по-австрійське право, а це право не допускає розводу подружжя між подругами, що в часі заключення подружжя були католиками.

Найв. суд не узяв до уваги ревізійного рекурсу внесеного чоловіком. Мотиви: Перед розпізнанням внесеного ревізійного рекурсу Найв Суд на засіданні в складі трьох суддів рішив на основі арт. 40. § 1. права про устрій загальних судів представити складови сімох суддів до розпізнання правне питання: Чи вирок духовного православного суду, орікаючий розвід подружжя, заключеного на землях б. австрійської займанщини між особами давніше римо-кат. релігії, з котрих одна пізніше перейшла на православ'я, є важний супроти подруга, оставшого при давній вірі, хоча останнім спільним правом подругів було по-австрійське право. Найв. Суд в повищому складі на засіданні дня 2. березня 1932. питання це заперечив, а в мотивах подав: Відповідь на повище питання залежить від розваження двох нижче наведених правних квестій:

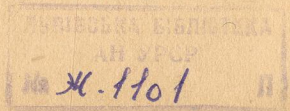
1) чи оречення духовного суду, видане в подружній справі, має значіння супроти держави тоді, як духовний суд переступив границі своєї юрисдикції, закресленої йому державним законом?

2) чи духовний православний суд є покликаний до рішення про розвід подружжя, якщо один з подругів є іншого віроісповідання, а не православного.

Перше питання було вже предметом розважання на пленарному засіданні Першої Палати Найв. Суду дня 8. листопада 1926, в справі Ц. 260/25 і тоді питання це заперечено. Мотиви того оречення Першої Палати, оголошені в урядовому збірнику під ч. 72, є переконуючі. Бо якщо державний закон покликав духовні суди рішати про стисло означені подружні справи, то оречення духовного суду може мати супроти держави обов'язуючу силу лиш тоді, як духовний суд ділає в границях повіреної йому державою юрисдикції. Поширення духовним судом своєї юрисдикції поза ті границі не відбувається вже під повагою державного закону. Арт. 113. Конституції, призначуючи для релігійних установ, державою признаних, далеко йдучу автономію, застерігає в останньому

реченні, що ніяка релігійна установа не може протиставитись державним законам. Це речення не містить в собі ні обмежень, отже відноситься не тільки до засад віри, але також й до уладжень і діяльності церкви, до яких належить також установа духовних судів. Духовний суд, переступаючи в своїй юдикатурі границі діяльності, означені йому державним законом, попадає в суперечність з тим законом, тому того роду оречень не можна би уважати як оречення видані в обемі державної влади. Подруже право, оголошене дня 24. червня 1836, покликала духовні греко-російські (православні) суди до розглядання неважності і розв'язання подружнього зв'язку між особою православної релігії і особою іншої релігії (арт. 200, ч. 3). Постанова ця, що надає православним духовним судам гегемонію над іншими віроісповіданнями, мала правну основу у відношенні, яке займала православна релігія як державна в російському царстві. З відродження польської державности перевага православної релігії над іншими віроісповіданнями устала, бо арт. 114. Конституції постановляє, що римо-кат. віроісповідання, як релігія переважаючої більшості населення, займає в державі початкове становище супроти рівноуправлених віроісповідань. Яканебудь гегемонія православної церкви відносно юрисдикції в подружніх справах суперечила б також постановам арт. 111. Конституції, які залишають всім громадянам свободу совісті і віроісповідання. Піддавати подружні справи особи одного віроісповідання під правила подружнього права іншого віроісповідання, на яке другий подруг перейшов, суперечило б повищій zasadі. Тому згідно з мотивами вище покликаного пленарного оречення Першої Палати постанови арт. 200, ч. 3. подружнього права узнати належить через сам факт відродження польської державности як ухилені, а загальні постанови арт. 196. тогож права як обов'язуючі у відношенні до властивости суду в подружніх справах, в яких тільки один з подругів належить до православного віроісповідання. Хоча право про подружжя з 1836. р. покликується на віроісповідне право, то одначе постанови арт. 17. закону з дня 2. серпня 1926, поз. 580. Д. 3. Р. П. про приватне між-дільницьке право мусять бути зберігані також духовними судами, якщо їх оречення мають мати значіння державних оречень, бо закон з дня 2. серпня 1926. є пізнішим законом від подружнього права з року 1836., а релігійні зв'язки по думці арт. 113, Конституції не можуть переступати границь їх діяльності, означених державним законом. Що оречення таке духовного суду, видане з переступленням властивости означеної державним законом, згідно з постановами канонічного поступовання, сталося правосильне, це не може мати правового значіння, тому що таке оречення вяже сторони тільки про форо еклезіє, а супроти держави є безуспішне.

(О. з дня 23 березня 1932. III. 1. Р. 207/31).

З адвокатського руху.

Нові адвокати.

Висл. віцепрез. Окр. Суду Юстин Дзерович у Львові, мр. Іван Гут-Кульчицький в Самборі, висл. суддя д-р Франц Коковський в Бережанах.

Перенесли канцелярію.

Д-р Франц Свістель з Перемишлян до Львова, д-р Осип Костржемський з Самбора до Дрогобича, д-р Маріян Кречковський з Гвіздця до Обертина.

Зголосили намір перенести канцелярію.

Д-р Михайло Мельник зі Скалата до Чорткова, м-р Богдан Зацерковний зі Львова до Дубна, м-р Анатоль Кос зі Львова до Рогатина, д-р Петро Сас-Білінський зі Львова до Підкаменя, м-р Осип Павловський з Самбора до Кут.

Вписані на листу адвокатів.

М-р Василь Жовнір, Львів, м-р Роман Осип Форостина, Перемишль, м-р Юрій Євген Гавришкевич, Львів, м-р Степан Горошко, Чесанів, м-р Антін Захарко, Жовква, м-р Семен Лісовець, Камінка Стр., м-р Евстах Федик, Тисьмениця, м-р Володимир Мисяк, Любачів, м-р Іван Ворона, Львів, м-р Микола Петрунів, Кути, м-р Теодор Юрій Ваньо, Буськ, м-р Володимир Ярослав Сенежак, Калуш, Андрій Гулка, Золочів, м-р Григор Боднарук, Кути, м-р Юрій Сидір Княжинський, Старий Самбір, м-р Теодор Данилів, Бучач, м-р Володимир Петришин, Угнів.

Померли.

Д-р Михайло Західний в Бережанах, д-р Петро Войтович в Перемишлі, д-р Мирон Кондрат в Турці, д-р Володимир Гуркевич в Самборі.

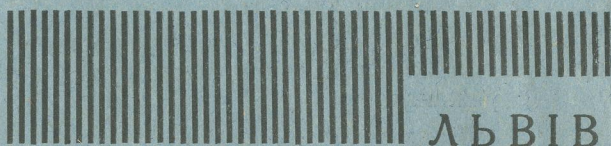
Хто ще не має, нехай замовить

В АДМІНІСТРАЦІЇ „ЖИТТЯ І ПРАВА“ ТАКІ КНИЖКИ:

Ювілейний Альманах С. У. А.	ціна 5— зол.
Д-р Р. Домбчевський: За право мови	1— ”
Д-р Л. Ганкевич: Десятиліття С. У. А.	„ 0:50 ”
Д-р В. Старосольський: Держава і право	„ 0:30 ”

Замовлення слати:

Львів, Руська 3. (Життя і Право).

ЛЬВІВ

НАЙБІЛЬША І ТОМУ
НАЙДЕШЕВША УКРАЇН-
СЬКА КООПЕРАТИВНА

ДРУКАРНЯ

Видавничої Спільки „Діло“

виконує в найкоротшо-
му часі твори, брошури,
афіші та всілякі інші дру-
ки. — Ціни дуже низькі.

РИНОК 10

1101
1,50

БІБЛІОТЕКА
НАУКОВОГО ТОВ. ІМ. ШЕВЧЕНКА
у Львові.

III
ДНС 14.916
1937-1/2-4

ЖИТТЯ
І ПРАВО

X

1937